

Benedicta Ward

„VIEȚILE SFINTELOR CARE MAI ÎNAINTE AU FOST DESFRÂNATE”

despre puterea căinței în monahismul timpuriu

Mistic și dogmatic, cultic și liturgic, creștinismul ortodox e în același timp și filozofic.

În Hristos și în sfinții Lui, iubirea de înțelepciune (philo-sophia) și adevăr a omului, caracteristică ireductibilă a umanității, în-tâlnește într-o întrepătrundere negrăită Înțelepciunea și Adevărul lui Dumnezeu revelat în Iubirea Sfintei Treimi.

Sfințenia reprezintă filozofia concretă a Bisericii, sfinții de toate felurile (apostoli și profeți, martiri și monahi, clerici și laici) fiind încă din vechime primii filozofi ai creștinismului. Viețuirea lor paradoxală, existența lor radical evanghelică, răstignită pe Crucea iubirii jertfelnice de Dumnezeu și aproapele, reprezintă suprema și permanenta provocare a Evangheliei la adresa existenței (culturii, politicii etc.) lumii, cât și a demisiilor morale ale „creștinilor“ doar cu numele.

Tuturor, ei ne reamintesc un fapt elementar dar mereu uitat: înainte de a fi „vor-bire“ (cultură), creștinismul trebuie să fie „faptă“ (acțiune), iar vorbirea și fapta trebuie să fie înrădăcinate într-o viață sau existență pilduitoare. Pentru a fi autentice (filozofice), teoria și practica creștinismului nu vor putea face niciodată abstracție de filozofia divino-umană întrupată exemplar în viețile sfinților lui.

Benedicta Ward SLC

„VIEȚILE SFINTELOR CARE MAI ÎNAINTE AU FOST DESFRÂNATE”

ca un studiu asupra căinței
în monahismul timpuriu

Ediția a II-a

În românește de
diac. Ioan I. Ică jr.

Editura

DEISIS

Sibiu
1998

Lector și viziune grafică: Maria-Cornelia Oros
Tehnoredactor și corector: Paul Morar

Coperta: *Sfânta Maria Egipteanca*,
miniatură dintr-un manuscris, secolul XI,
Sfânta Mănăstire Stavronikita, Athos

Mulțumim maicii BENEDICTA WARD SLG,
pentru amabilitatea cu care a autorizat traducerea și publicarea
în limba română a acestei profunde cărți de spiritualitate creștină.

Benedicta Ward S.L.G.
Harlots of the Desert.
A Study of Repentance in Early Monastic Sources

© Benedicta Ward, 1987
The translation of this work originally published in English in 1987
is published by arrangement with Mowbray,
an imprint of Cassel, PLC, London

© DEISIS, pentru prezenta versiune

ISBN 973-9344-11-9

Cuvânt înainte

Cartea de față conține texte privitoare la căință, la întoarcerea fiecăruia la Împărăția pierdută. Din pricina continuității acestei teme cu aceea a Bibliei, am ales să prezint aici mai întâi relatarea privitoare la Maria Magdalena ca imagine biblică a persoanei păcătoase care se căiește. Urmează un al doilea text, relatarea privitoare la Maria Egipteanca folosită ca un model al căinței mai cu seamă în cultul Bisericii Ortodoxe Răsăritene. Alături de acestea am așezat alte trei texte monastice privitoare la aceeași temă a convertirii de la prostituție la sfințenie, texte care circulau formând un grup aparte printre monahii Bisericii primare. Am comentat aceste texte ca parte a temei generale a căinței; după fiecare secțiune de comentarii urmează traducerea textelor.

În fiecare caz istoriile din textele pe care le-am tradus constituie punctul final al diferitor altor forme de povestiri și, deși nu intenționez să prezint aici o critică a izvoarelor, am inclus și unele din textele respective pentru a da o situație mai autentică relatărilor mai lungi. Întrucât mi se pare că aici este vorba de o temă centrală a creștinismului și preocuparea mea este să o analizez mai degrabă pe aceasta decât detaliile textelor ca literatură, observațiile mele privitoare la texte ca atare se mărginesc la notele de subsol. Original scrise în limba greacă, aceste texte au fost traduse în limba latină și au continuat să fie citite de-a lungul Evului mediu,

popularitatea lor înregistrând o creștere în decursul acestei perioade. Am utilizat versiunea latină a textelor din *Vitae Patrum** întrucât accentul acestui studiu este semnificația lor în Occident mai degrabă decât în Răsărit: ultimul capitol deci, privește textele din Occidentul medieval.

Aș dori să mulțumesc monahilor Abației Înălțarea Sfintei Cruci din Chevetogne pentru ospitalitatea și asistența lor în cursul scrierii acestei cărți, colegilor și elevilor mei din Oxford pentru răbdarea și încurajarea lor, și propriei mele comunități pentru faptul de a-mi acorda cu atâta generozitate un interes și un sprijin continuu.

Gândul de a traduce aceste texte mi-a venit pentru prima dată după ce am întâlnit-o pe Maria, o foarte tânără fată ce locuiește în Londra ca prostituată. Într-o seară s-a apropiat de mine și mi-a cerut să o ajut să scape de o viață pe care o detesta. Pe când vorbeam a apărut o mașină și Maria a fost luată de către protectorii ei. Ei îi dedic această carte, cerând ca mila lui Dumnezeu să vină peste noi toți.

Benedicta Ward, SLG

Oxford, 1987

* Prescurtări și surse:

Acta SS – Acta Sanctorum Bollandiana (ed. J. Bollandus et al.) (61 vol., Anvers-Bruxelles, 1634–).

BHG – Bibliotheca Hagiographica Graeca (Bruxelles, 1909).

BHL – Bibliotheca Hagiographica Latina (Bruxelles, 1901).

PG – Patrologiae cursus completus: series graeca (ed. J. P. Migne, 161 vol., Paris, 1857–1866).

PL – Patrologiae cursus completus: series latina (ed. J. P. Migne, 221 vol., Paris, 1844–1866).

SC – Sources Chrétiennes (Paris, 1940–).

I

Tema căinței

*Ce suferim? Ce este ceea ce ai auzit? Se ridică cei nepricepuți și răpesc cerul, iar noi cu doctrinele noastre fără inimă iată unde ne tăvălim în carne și sânge!*¹

În toamna anului 384, Augustin, un bărbat în vârstă de treizeci de ani, a fost numit profesor de retorică la Milano și, pentru a-și continua cariera, și-a trimis concubina înapoi în Africa pentru a fi liber să negocieze un mariaj respectabil. Spiritul său turbulent continua căutarea adevărului, vieții, luminii, dar oricât de sus ajungea gândul său, dorința senzuală îl ținea captiv, împiedicându-i orice pas efectiv spre a face din vis o realitate. Doi ani mai târziu se simțea încă ținut strâns de legăturile plăcerii:

*În adevăr, din voința cea rea se făcuse poftă și, în timp ce slujea poftei, s-a prefăcut în obișnuință și, în timp ce nu se potrivea obișnuinței, s-a prefăcut în nevoie.*²

Într-o zi, acest chin și-a găsit rezolvarea. Augustin a fost vizitat de un prieten din Africa, Ponticianus, un membru al casei

¹ FERICITUL AUGUSTIN, *Confesiuni* VIII, 8 [trad. rom. prof. N. Barbu, PSB 64, 1985, p. 178].

² *Ibid.*, VIII, 5 [p. 174].

imperiale. Acesta i-a spus lui Augustin o istorie care l-a uimit. Într-o după-masă, în timp ce împăratul asista la jocuri în circ, Ponticianus însoțit de trei prieteni au mers să se plimbe în grădinile de lângă zidurile orașului...

Și mergând ei la întâmplare, au dat de o cabană în care locuiau câțiva slujitori ai Tăi, „săraci cu duhul“, „a căroră este împărăția cerurilor“ [Matei 5, 3], iar acolo au găsit o carte în care era scrisă viața lui Antonie. Unul dintre ei a început să o citească, să se mire și să se aprindă și, pe când citea, să se gândească să răpească o astfel de viață și, părăsind oastea veacului, să-Ți slujească Ție.³

Cei doi care se convertiseră, și-au găsit tovarășii lor și le-au povestit tot ceea ce se întâmplase. Toți patru au fost mișcați și au plâns la impactul cu libertatea care îi atinsese. Primii doi s-au hotărât pe loc să urmeze calea vieții monahale, iar fetele cu care erau logodiți, aprinzându-se de la ei, au făgăduit și ele să rămână fecioare. Auzind acestea, Augustin s-a simțit ca lovit la inimă. S-a depărtat de tovarășii săi și:

m-am întins sub un smochin, nu știu cum, și am dat frâu liber lacrimilor... și au izbucnit râurile ochilor mei, jertfă primită pentru Tine, desigur nu cu aceste vorbe, dar în acest înțeles: „Și Tu, Doamne, până când? Până când vei fi mâniat, Doamne?“ [Psalm 78, 5. 8]. Să nu pomenești nedreptățile noastre cele de demult. Că simțeam că sunt ținut de ele și rosteam cuvinte de plâns: „Cât timp, cât timp, mâine și mâine?“ De ce nu acum? De ce nu se produce în acest ceas sfârșitul rușinii mele? Ziceam acestea și plângeam cu o foarte mare zdrobire a inimii mele. Și iată că aud o voce din casa vecină, o voce parcă a unui copil sau a unei copile, care zicea, cântând, și repeta des: „Ia și citește, ia și citește“. Și pe loc, schimbân-

³ Ibid., VIII, 6 [p. 176].

du-mi fața, am început să cuget foarte puternic: oare copiii obișnuiesc să cânte ceva asemănător în vreun gen de joacă, și nu-mi aminteam să fi auzit vreodată ceva de acest fel și, înfruntând pornirea lacrimilor, m-am ridicat, socotind că dumnezeirea nu-mi poruncește nimic altceva decât să deschid cartea și să citesc primul capitol pe care-l voi fi găsit. Căci auzisem de la Antonie că, din citirea Evangheliei, care îi venise din întâmplare, fusese înștiințat ca și când lui i se spunea ceea ce se citea: „Du-te, vinde tot ce ai, dă săracilor, și vei avea comoară în cer, și vino și-mi urmează Mie” [Matei 19, 21], și după o astfel de înștiințare s-a întors de îndată la Tine. Așadar, în grabă m-am întors la locul în care ședea Alypius, căci acolo pusesem cartea Apostolului, când mă ridicasem de acolo. Am luat-o, am deschis-o și am citit în tăcere capitolul asupra căruia s-au fixat ochii mei: „Nu în ospețe și în beții, nu în desfrânări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă, ci îmbrăcându-vă în Domnul Iisus Hristos, iar grija de trup să nu o faceți spre poftă” [Romani 13, 13–14]. Nu era nevoie să mai dau altă pagină și să citesc. Într-adevăr, îndată după ce am citit această idee, ca și când în inima mea s-ar fi revărsat o lumină de siguranță, toate umbrele îndoielii s-au destrămat.”⁴

Primul lucru pe care l-a făcut Augustin a fost să spună prietenului său apropiat, Alypius, ce s-a întâmplat cu el; Alypius se hotărâse și el să aleagă acest mod ascetic de viață și împreună i-au dat de știre Monicăi, mama lui Augustin, care cu lacrimi se rugase pentru acel moment.

Așa cum arată și această istorie, acest suprem exemplu al unei convertiri dramatice în viața teologului formativ al Occidentului n-a fost ceva experiat în izolare. Când cineva descoperă izvoarele tălmăduitoare ale convertirii, el o face într-un fel

⁴ *Ibid.*, VIII, 12 [p. 184].

prin darul altor oameni, și apele vieții astfel primite se revarsă la rândul lor în viețile altora spre a face să rodească deșerturile experienței umane; devine o reacție în lanț, nu numai pentru cei ce ascultă, ci și pentru cei ce citesc despre acest eveniment. La fiecare etapă sunt lacrimi, nu lacrimi de autocompătimire sau remușcare, ci lacrimile de-viață-dătătoare țâșnind dintr-o inimă deschisă dintr-o dată vieții și iubirii. Ponticianus și prietenii săi plângeau; la fel a făcut și Augustin; la fel a făcut și Monica. Această relatare face parte dintr-o literatură de evenimente pline de lacrimi și de desfătare iradioasă. La fiecare etapă această sesizare bruscă, de-viață-dătătoare și necăutată a lui Dumnezeu e comunicată altora fie prin contact personal, fie prin scris. Cu tinerii curteni contactul a fost verbal, așa cum a fost și cel al lui Ponticianus cu Augustin și al lui Augustin cu Alypius, cu Monica și cu prietenii lor; dar comunicarea vieții s-a petrecut și prin intermediul cărților: fie prin *Viața Sfântului Antonie cel Mare*, pe care o citeau curtenii și astfel a ajuns să o cunoască și Augustin, fie prin propriile *Confesiuni* ale lui Augustin, sau prin Scripturile aflate înapoia amândurora acestora. Când Augustin și-a scris *Confesiunile*, el a vrut ca ele să fie mai mult decât o relatare a vieții sale; erau o mărturie dată puterii lui Dumnezeu, o mărturie publică, făcută să atingă alte vieți de-a lungul vremurilor.

Convertirea lui Augustin și a prietenilor săi a fost astfel profund legată de tradiția convertirii în deșerturile Egiptului, întrucât cauza nemijlocită a ei a fost relatarea cu privire la convertirea lui Antonie Egipteanul, cel mai faimos și cel mai influent dintre părinții pustiei.

Căci auzisem de la Antonie că din citirea Evangheliiei, care îi venise din întâmplare, fusese înștiințat ca și când lui i se spunea ceea ce se citea: „Du-te, vinde tot ce ai, dă săracilor și vei afla comoară în cer, și vino și-Mi urmează Mie” [Matei 19, 21], și după o astfel de înștiințare s-a întors de îndată la Tine.⁵

⁵ *Ibid.*, VIII, 12 [p. 184].

Antonie Egipteanul, primul eremit creștin în Egipt, aparține unei tradiții de experiență monastică, a cărei esență se găsește în relatările pe care le-a produs cu privire la căință și convertire, la întoarcerea de la vechiul mod de viață la unul nou prin lucrarea neconvențională a lui Dumnezeu. Relatări privitoare la aceste evenimente erau așternute în scris, elaborate și puse în circulație printre monahi spre încurajare. Viețile prostituatelor ce vor fi luate în considerare aici aparțin acestei tradiții literare ascetice și ele erau folosite tocmai în acest mod. Ca și relatarea lui Augustin cu privire la propria sa convertire, există relatări scrise cu privire la convertirea unora dintre asceții lumii vechi așternute în scris pentru a arăta puterea lucrării lui Dumnezeu în viețile omenești ca încurajare pentru alții. Pentru a oferi un context istoriilor examinate în detaliu aici cu privire la convertirea unor femei ce fuseseră prostituate, e necesar să privim mai întâi la contextul mai larg al relatărilor privitoare la convertirea monastică în această perioadă.

Relatarea Sfântului Atanasie al Alexandriei despre Sfântul Antonie cel Mare începea cu ceea ce a devenit descrierea arhetipală a momentului convertirii:

Antonie a fost de neam egiptean, din părinți de neam bun, cu stare îndestulătoare. Fiind ei creștini a fost crescut și el creștinește. Cât a fost copil a fost învățat de părinți să nu știe nimic altceva decât de ei și de casa lor. Iar când, crescând, a ajuns băiat și a înaintat în vârstă n-a dorit să meargă să învețe carte, vrând să rămână în afară de obișnuința cu băieții. Era stăpânit cu totul de dorința de a rămâne neprimejduit de influențe rele în casa lui, precum s-a scris despre Iacob [Facere 25, 27]. Mergea cu părinții la biserică. Nu se lenevea în aceasta nici de copil și nu disprețuia aceasta nici după ce a înaintat în vârstă. Asculta de părinți și lua aminte la cele ce se citeau și păstra folosul din ele. Aflându-se de copil într-o casă cu o stare materială îndestulătoare, nu

supăra pe părinți cu dorințe de mâncare costisitoare și de multe feluri, nici nu cerea plăceri de la ei. Se îndestula cu cele ce se găseau și nu căuta nimic mai mult. După moartea părinților a rămas singur cu o soră foarte mică. Fiind aproape de optsprezece ani, sau peste douăzeci, se îngrijea singur de casă și de surioară. Așa au trecut șase luni de la moartea părinților. Mergând după obicei la biserică și adunându-și mintea se gândi odată pe drum, cum au părăsit apostolii toate și au urmat Mântuitorului, sau cum cei din Fapte, vânzând ale lor, duceau prețul lor și-l puneau la picioarele apostolilor spre a-l împărți la cei ce aveau trebuință [Fapte 4, 35]. Se mai gândi ce și cât de mare nădejde îi așteaptă pe ei în ceruri. Gândindu-se la acestea a intrat în biserică. Și s-a întâmplat să se citească tocmai atunci Evanghelia în care a auzit pe Domnul zicând bogatului: „De voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde avuțiile tale și venind urmează-Mi Mie. Și vei avea comoară în ceruri“ [Matei 19, 21]. Antonie, ca și când i-ar fi fost trimisă lui amintirea sfinților și parcă simțind că pentru el s-a citit această Evanghelie, ieșind îndată din biserică a dăruit bunurile ce le avea de la strămoși (erau 300 de pogoane roditoare și foarte bune) oamenilor din sat, ca să nu mai pricinuiască griji lui și surorii lui. Iar bunurile mișcătoare ce le avea, vânzându-le toate și adunând o sumă frumoasă de bani, a dat-o săracilor, ținând doar puțin pentru sine și sora lui. Apoi când, intrând iarăși în biserică a auzit pe Domnul zicând: „Nu vă îngrijiți de ziua de mâine“ [Matei 6, 34], nerăbdând să mai aștepte, a ieșit și a dat și ceea ce mai avea săracilor, iar pe sora încredințându-o unor fecioare cunoscute și credincioase și dând-o să viețuiască într-un așezământ de fecioare, el a început în fața casei o viață de nevoiță, luând aminte la sine și înfrânându-se cu asprime. Căci încă nu erau în Egipt sălașuri dese de retragere [mănăstiri], nici nu

*știa monahul de pustia depărtată, ci oricine voia să ia
aminte la sine se mulțumea să se nevoiască singur nu
departe de satul său.*⁶

Ca și în cazul lui Augustin, punctul de cotitură a venit prin Scriptură, „sabia Duhului“ (*Efesenii* 5, 6). Mai mult, Scripturile au fost citite lui Antonie de către o altă persoană, desigur de către citețul bisericii. Antonie nu era un păcătos public, nici nu se spune că ar fi fost ținut de legăturile păcatului sexual, dar el s-a întors de la viața sa sigură și confortabilă la fel de hotărât ca și Augustin de la păcatele sale mai explicate. Convertirea sa e descrisă ca fiind absolută și definitivă; el a auzit cuvântul Evangheliei și l-a ascultat de îndată, la modul literal și fără să pună întrebări. Și convertirea sa a rodit numaidecât în viețile altora, fie în cele ale ucenicilor săi nemijlociți, fie în ale celor ce au citit relatarea privitoare la convertire. Descriind efectul *Vieții Sfântului Antonie*, un istoric ulterior l-a caracterizat în termeni care, prin însăși ostilitatea lor, ilustrează forța ei: „Dacă mi s-ar permite să folosesc un limbaj tare, n-aș ezita să spun că nici o carte n-a avut un efect mai idiotizant asupra Egiptului, Orientului Apropiat și Europei decât *Vita S. Antonii*“⁷.

La un alt monah al pustiei, paralela cu Augustin și de asemenea cu prostituatele, este încă și mai exactă:

Se spunea pentru oarecarele avva Apollo din Sketis, că era țaran păstor de oi. Și văzând în țarină femeie că avea în pânțele, îndemnându-se de diavolul a zis: „Voiesc să văd cum stă pruncul în pânțele ei“. Și despicând-o pe ea a văzut pruncul. Și îndată l-a lovit pe el inima și umilindu-se, a venit la Sketis și a vestit părinților ceea ce a făcut. Și i-a auzit pe dâșii cântând: „Zilele anilor noștri întru dâșii șaptezeci de

⁶ SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Viața Sfântului Antonie cel Mare* 2–4 [trad. rom. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, PSB 16, 1988, p. 192–194].

⁷ ADOLF VON HARNACK citat de H. WADDELL, *The Desert Fathers* (London, 1936), p. 7.

ani, iar de vor fi în putere optzeci de ani, și ce este mai mult decât aceștia, osteneală și durere” [Psalm 89, 10–11]. Și a zis lor: „Sunt de patruzeci de ani și o rugăciune n-am făcut și acum de voi trăi alți patruzeci de ani nu voi înceta ca rugând pe Dumnezeu ca să-mi ierte păcatele mele”. Deci, nici un lucru de mâini nu făcea, și totdeauna se ruga zicând: „Am greșit ca un om, iar Tu ca un Dumnezeu curățește-mă!” Și i s-a făcut lui rugăciunea acesta întru cugtare ziua și noaptea. Și era un frate petrecând cu el și l-a auzit zicând: „Supăratu-Te-am Doamne, lasă-mă ca să mă odihnesc puțin!” Și i s-a făcut lui încredințare că i-a iertat Dumnezeu toate păcatele, lui și al femeii, iar pentru copil nu s-a încredințat. Și a zis lui unul din bătrâni: „Și păcatul copilului ți l-a iertat Dumnezeu, dar te lasă în durere, că e de folos sufletui tău”.⁸

Aceasta nu e lumea intelectualului Augustin nici a creștinului Antonie, ci aceea a țăranilor aspri ai Egiptului care formau o parte atât de considerabilă a mișcării monahale; dar e același tip de reacție de căință. E auzirea unei fraze din Scripturi citită cu voce tare de către alții, apoi o îndepărtare definitivă de un mod familiar de viață, o concentrare integrală din acel moment pe nevoia milei. Mulți dintre monahii Egiptului și-au început viața în momente de convertire asemănătoare, chiar dacă mai puțin extreme. Ioan din Lycopolis, de exemplu, relatează istoria unui tânăr sălbatic și licențios:

La porunca lui Dumnezeu a fost lovit de străpungere pentru păcatele sale cele multe. S-a dus drept la cimitir, unde a plâns cu amar viața sa dinainte, aruncându-se cu fața la pământ și nemaiîndrăznind să scoată un sunet sau să rostească numele lui Dumnezeu sau să Îl roage ceva, căci se socotea nevrednic

⁸ *Pateric* [trad. rom. mitrop. Grigorie Dascălul, 1828; ed. a III-a, Alba Iulia, 1990, p. 37–38], Apollo 2.

chiar și de viața însăși... prin urmare un mare număr din cei ce deznădăjduiseră de ei înșiși au luat calea cea bună și au dus o viață virtuoasă. Au înfăptuit în viețile lor cuvântul Scripturii care spune: „Cel ce se smerește pe sine se va înălța“ [Luca 14, 11; 18, 14].⁹

Și la alții, despre care știm mai puține detalii, vedem același tipar: convertirea, hotărârea lor de a trăi numai pentru a plăcea mila lui Dumnezeu, era pentru ei începutul vieții, adesea o viață de luptă pentru a face reală și actuală acea milă în viețile lor. De exemplu, despre avva Moise Arapul, care fusese un tâlhar și un ucigaș, se spune că a fost într-atât de ispitit de desfrânare, încât a deznădăjduit și s-a dus la avva Isidor să-i spună că nu mai poate îndura¹⁰. Amma Sara a îmbrățișat viața ascetică, dar a petrecut treisprezece ani ispitită de plăceri; se spunea că „nu s-a rugat niciodată ca războiul să înceteze, ci spunea numai: Doamne, dă-mi putere!“¹¹.

În fiecare din aceste relatări ale unei convertiri există o reală convingere a necesității milei și o dorință corespunzătoare după aceasta. Convingerea aceasta că mila e întreaga viață a monahului e atât de copleșitoare în pustie, că există istorii menite să ilustreze soarta monahului care este doar „bun“. Ioan din Lycopolis, de exemplu, descrie un monah care dusesese o viață extrem de regulată și disciplinată ani mulți în pustie, dar care pentru că nu învățase lecția esențială a totalei dependențe de Cel înaintea Căruia „toată dreptatea noastră este ca o cârpă lepădată“ (Isaia 64, 16), a căzut în păcat și în deznădejde. A îngăduit unei femei ce se pierduse în deșert să intre în căminul său și a vorbit cu ea, iar în continuare „a consimțit la un lucru și a încercat să se culce cu ea“. Dimineața, a deznădăjduit de mântuirea sa și s-a întors în lume¹². În această istorie cade

⁹ *The Lives of the Desert Fathers*, trans. by Norman Russell, introductory monograph by Benedicta Ward (London, 1980), Ioan din Lycopolis 37-38.

¹⁰ *Patiric*, Moise 1 [trad. rom. cit., p. 141].

¹¹ *Patiric*, Sara 1 [p. 224].

¹² *Lives*, p. 32-36.

în păcat un monah la origine „bun“, dar nu acest lucru îl condamnă. Mândria, care nu poate suporta faptul de a fi căzut și de aceea nu poate cere iertare și milă, determină mai degrabă căderea. După cum remarcă Ioan din Lycopolis: „Nu trebuie să ne îngâmfm în izbânzile noastre, ci întotdeauna să fim smeriți și să fugim în colțurile cele mai îndepărtate ale pustiei“; nu „că suntem ispitiți de desfrânare“ este problema, ci „că ajungem mândri... Nu trebuie să deznădăjduim de mântuirea noastră...“¹³.

În pustie se spuneau istorii cu privire la prostituate ce își schimbaseră modul lor de viață și se întorseseră de la degradare la o viață de sfințenie eroică. În istoriile prostituatelor această temă a conștientizării nevoii de milă e centrală. Ca și „bunul“ monah descris de Ioan din Lycopolis, Maria, nepoata avvei Avraam, cade fiindcă a făcut doar fapte bune, fără a învăța această lecție esențială, și astfel ea deznădăjduiește de iertare. În istoria Mariei Egipteanca, monahul Zosima e prezentat ca un monah bun și evlavios, dar căruia îi lipsește experiența esențială a conștiinței păcătoșeniei înaintea lui Dumnezeu, și aceasta o învață numai din exemplul Mariei desfrânata care, prin căința sa, a devenit tot ceea ce el dorea să fie și nu putea realiza prin eforturile sale. În vreme ce viața sa fusese un efort continuu de a realiza virtuțile, ea primise mult mai mult prin acceptarea smerită și recunoscătoare a milei. Thaisia desfrânata e văzută ca intrând în cer cu slavă în vreme ce, ca Apollo Păstorul, ea se află încă în chilia sa rugându-se: „Cel ce m-ai zidit miluiește-mă!“ și în aceasta e implicat sensul că ea e preferată chiar și lui Antonie cel Mare.

Istoriile prostituatelor aparțin literaturii convertirii. Înapoia lor se află, desigur, modelul mării păcătoase pocăite a Noului Testament, Maria Magdalena. În spatele acesteia stă imaginea femeii păcătoase care este Israel, infidel față de Legământul lui Dumnezeu. Femeia păcătoasă este deci, Eva, „mama tuturor celor vii“, și de aceea e și imaginea oricui, a neamului omenesc înstrăinat de iubirea lui Dumnezeu. Pentru a apro-

¹³ *Ibid.*, p. 36.

funda acest adevăr relatările privitoare la prostituate se referă în mod specific la cuvinte, fraze și aluzii din Scripturi – ceea ce nu distruge, ci dimpotrivă adâncește validitatea lor istorică. Fiecare istorie era menită să fie citită sau auzită de alții, astfel ca momentele de har din aceste vieți să poată continua să-i atingă și pe alții. La sfârșitul relatării despre Maria Egipteanca, de exemplu, autorul spune că monahii obișnuiau să povestească istoria ei vizitatorilor „spre zidirea lor” și că el a așternut-o în scris spre folosul celor ce o vor citi. Istoriile păcatului extrem și ale pocăinței extreme erau în fapt istorii ale unei iubiri extreme iar, pentru cei ce le citeau, efectele lor trebuiau să fi fost foarte asemănătoare efectului vederii „închisorii” asupra Sfântului Ioan Scărarul. Ca tânăr monah, Ioan a vizitat „sălașul celor ce se căiesc”, adică „o mănăstire specială în care monahii luau asupra lor penitențe extreme, concentrându-se numai asupra căinței”.

După ce am petrecut în închisoare treizeci de zile, am revenit, neputând răbda mai mult, în obște, la marele păstor. Acesta, văzându-mă schimbat cu totul și tulburat la culme, a cunoscut, preaînțeleptul, pricina schimbării și mi-a zis: „Ce este părinte Ioane, ai văzut nevoițele celor ce se chinuiesc?” Iar eu am zis: „Am văzut, părinte, și m-am minunat și i-am fericit pe cei căzuți care se plâng pe ei mai mult decât pe cei care n-au căzut și nu se plâng pe ei; pentru că aceia prin cădere s-au ridicat la o înviere neprimejduită”. Iar acela zise: „Așa este”.¹⁴

El recomandă luarea în considerare a monahilor închisorii care au ales de bunăvoie să îndure mari chinuri în căință, ca cititorii săi să fie încurajați:

Să ascultăm, să păzim și să facem aceasta toți cei ce am pățimit vreo cădere necuvenită. Sculați-vă și se-

¹⁴ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuș* V, 5 [trad. rom. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, FR 9, 1980, p. 147].

*deși cei ce zăceți de pe urma căderilor. Luați aminte, frații mei, la cuvântul meu. Plecați urechea voastră cei ce voiți să împăcați iarăși pe Dumnezeu printr-o întoarcere [convertire] adevărată.*¹⁵

Vederea aievea a penitenților sau istoria povestită despre ei prezintă adevărul cu privire la căință în mod mai sigur decât o analiză sau o teorie. Căința nu este o teorie ce trebuie pusă în aplicare, ci un mod de viață; de aceea, istoriile privitoare la căință sunt mai folositoare decât orice fel de acumulare de învățătură cu privire la acest subiect. În ele cititorul nu este instruit în mod direct, ci i se arată lucrarea lui Dumnezeu în viețile omenești, cu întreaga lor subtilitate și diversitate. Nu este vorba de a urmări un tipar, ci de a împărtăși o experiență. Oamenii aflați în procesul mântuirii sunt plini de greșeli, prostii, păcate și căderi; ei sunt însă și capabili de transfigurare:

*Cel ce se pocăiește, se osândește pe sine, dar scapă nerușinat.*¹⁶

•

¹⁵ *Ibid.* [p. 137].

¹⁶ *Ibid.* [p. 136].

Sfânta Maria Magdalena – modelul biblic al căinței

O frumusețe mistuindu-se în singurătate ca tămâia arsă înaintea lui Dumnezeu, departe de ochii omenesți, a devenit imaginea cea mai mișcătoare cu puțință a căinței ... generozitatea ispășirii, darul lacrimilor au fost o temă perpetuă de meditație pentru creștini.¹

Maria Magdalena a fost întotdeauna una din cele mai populare sfinte, poate din pricina extremelor carierei sale: de la prostituată la eremită, de la păcat la sfințenie, de la durere la slavă. Din cele mai timpurii vremuri ea a fost văzută în Scriptură și în Liturghie ca femeia care, împreună cu mama lui Iisus, împărtășea împreună cu apostolii rarul și esențialul privilegiu de-a fi fost împreună cu Domnul. A fost numită „apostolul pentru apostoli“, „prietena“ și chiar „iubita“ lui Hristos, o femeie păcătoasă care a iubit mult și căreia i s-a iertat mult.

Dar cine a fost Maria Magdalena? Evul mediu a procedat contractând persoana ei și extinzând în același timp istoria ei. Din diferitele femei numite „Maria“ menționate în Biblie (cu excepția mamei lui Iisus) el a făcut una, iar apoi a investigat posibilitățile deschise acestei persoane compuse, explorându-le cu entuziasm și desfătare. Imaginația a mers atât de departe încât o devotată din secolul XIV a putut scrie:

EMILE MÂLE, *The Gothic Image*.

*În meditația mea nu mă tulbură cronologia; mă des-
fată să povestesc despre Magdalena și ce a făcut ea
în acest timp după bunul meu plac... Când mă gân-
desc la ea trebuie să mă gândesc în același timp la
Iisus și la Maica Lui.*²

Plecând din diferite puncte ale Evangheliilor, s-a ivit astfel o Maria Magdalena a cărei viață a fost variată de imaginația devotă. A fost celebrată întâi de toate în Liturghie, atât la Paști cât și în ziua ei de pomenire, apoi în predicile și comentariile Părinților, de la Augustin, Ieronim și Grigorie până la Anselm și Guibert de Nogent. Imaginea ei elegantă a inspirat rugăciuni ca ale lui Anselm, versuri pasionate ca cele ale lui Petrarca. Piese de teatru despre întâlnirea ei cu Hristos Cel Înviat în grădina Învierii, unul din cele mai dramatice momente înregistrate vreodată, au adus-o aproape de inimi. La Aix-en-Provence și la Vézelay erauenerate moaștele ei și la renumele ei s-au adăugat gloriile arhitecturii. Numele ei a devenit sinonim cu „prostituată” și casele pentru reformarea femeilor pierdute se aflau tradițional sub patronajul ei. În secolul XX, scriitorul Nikos Kazantzakis a creat o Maria Magdalena alternativă; *Godspell* și *Jesus Christ Superstar* nu au ignorat-o; iar Kipling pretinde o cunoaștere atât de intimă a istoriei sale încât poate folosi cuvintele: „A plecat, socotindu-l a fi grădinarul” drept cheia unei povestiri despre perioada imediat următoare primului război mondial³.

Ce se poate afla despre Maria Magdalena din documentele cele mai timpurii care o menționează, respectiv din Evanghelii⁴? Numele, Maria din Magdala, se găsește în *Luca* 8, 2 și *Marcu* 16, 9. În *Luca* ea este una din femeile care L-au urmat pe Iisus și „din care scosese șapte draci”, în *Marcu* ea

² *The Life of St Mary Magdalene*, translated from an unknown Italian writer of the 14th century by Valentin Hawtrey with an introduction by Vernon Lee (London and New York, 1904), p. 136–137.

³ RUDYARD KIPLING, *The Gardner*, în: *Debits and Credits* (London, 1987), p. 287.

⁴ Vezi mai jos, în continuarea acestui capitol, textele neo-testamentare relevante.

este din nou „o femeie din care scosese șapte draci“, dar este de asemenea și cea căreia i s-a arătat mai întâi după Învierea Sa. Aceste indicii ne arată o Maria din Magdala, o femeie posedată de șapte diavoli (cu alte cuvinte o femeie ce fusese tămăduită de boala păcatului de către Iisus): o păcătoasă iertată care l-a urmat în activitatea Lui și s-a întâlnit cu El îndată ce s-a sculat din morți. În *Evangelhia după Ioan*, Maria Magdalena e numită în două situații: mai întâi împreună cu mama lui Iisus la picioarele crucii, iar în al doilea rând într-o relatare mai extinsă a întâlnirii ei cu Iisus în grădina Învierii (*Ioan* 19, 25; 20, 1–19). Până aici tabloul este destul de coerent: Maria Magdalena, o femeie vindecată; o ucenică prezentă la răstignire; o martoră a Învierii și, după Ioan, cea dintâi care a adus vestea învierii lui Iisus apostolilor. Luca spune de asemenea că era printre femeile care unseseră trupul Domnului pentru îngropare (*Luca* 24, 10).

Au fost însă confundate cu Maria și alte femei menționate în Biblie. Procesul prin care a apărut această identificare a fost mai întâi unul gramatical; ele erau legate între ele prin coincidența gesturilor lor. De exemplu, două femei anonime se spune că au venit la Iisus; una la începuturile activității sale publice (*Luca* 7, 39) ca să-i ungă picioarele cu lacrimile ei, cealaltă, la sfârșitul activității sale, înaintea patimii, ca să ungă cu mirisme capul Său (*Matei* 26, 6–13; *Marcu* 14, 3–8). O ungere se spune că a avut loc în casa unui fariseu, cealaltă în casa lui Simon leprosul din Betania. În primul caz, păcatele femeii au fost iertate „fiindcă mult a iubit“. Despre ea se spune că era „o femeie din cetate care era păcătoasă“, ceea ce nu desemnează neapărat o prostituată; în fapt, ea este descrisă de Iisus ca având „multe păcate“, nu unul singur. Cea de-a doua femeie, se spune, l-a uns pe Domnul „pentru îngroparea Sa“. Astfel, ideea iertării și a marii iubiri le-au legat pe aceste două femei de Maria Magdalena, iar „Betania“ le-a legat pe toate acestea împreună de o altă Marie, sora Martei și a lui Lazăr, prietenii lui Iisus cu care stătea El în Betania. *Evangelhia după Ioan* ne spune că această altă Marie „a uns picioarele Domnului cu mir și le-a șters cu părul capului ei“ (*Ioan* 12, 13). Deși aici sunt

unse picioarele mai degrabă decât capul lui Iisus, femeile ungerii au fost văzute toate ca fiind Maria din Betania, sora Martei, care a fost apoi identificată ca fiind Maria din Magdala, deși fără nici un temei scripturistic. Era cea care, după Luca, a șezut la picioarele Domnului în loc de a o ajuta pe sora ei să slujească la masă; tot Luca ne redă apărarea ei de către Iisus, apărare care a devenit argumentul clasic în sprijinul contemplativilor: „Maria a ales partea cea bună, care nu se va lua de la ea“ (Luca 10, 14). Femeia păcătoasă iertată era acum legată cu rugăciunea și înălțimile contemplației! Cuvântul „ungere“ legat de picioarele și capul lui Iisus a sugerat de asemenea ungerea trupului lui Iisus pentru îngropare de către anumite femei, printre care toți evangheliștii o numără pe Maria din Magdala (Matei 28, 1; Marcu 16, 1; Luca 24, 10; Ioan 20, 1).

E curios faptul că, deși a fost întotdeauna limpede că mai multe persoane din Scripturi au fost combinate pentru a face din ele o „Maria Magdalena“, a fost cu neputință ca ulterior să se gândească despre ea altfel decât în termenii acestei legende pioase. Aceasta arată o uimitoare persistență a influenței Părinților Bisericii, atât în interiorul cât și în afara Liturghiei, și a condiționat lectura Bibliei până într-acolo încât interpretările lor duhovnicești au fost luate „ad litteram“. În tradiția latină, de exemplu, identificarea Mariilor, atât în ce privește praznicul Sfintei Maria Magdalena, cât și, mai mult, în ce privește citirile biblice din săptămâna luminată, a fost accentuată îndeosebi de omiliile Sfântului Grigorie cel Mare:

Maria Magdalena, o femeie din cetate care era păcătoasă, și-a spălat întinăciunea păcatelor cu lacrimile ei prin dragostea sa de adevăr; și s-a împlinit cuvântul adevărului care spune că „iertate i-au fost păcatele ei cele multe fiindcă mult a iubit“. Cea care odinioară fusese rece prin păcat s-a înflăcărat de acum înainte de iubire. Fiindcă atunci când a venit la mormânt și a găsit că trupul Domnului nu era acolo,

*ea a crezut că fusese luat de acolo și a spus așa ucenicilor.*⁵

O păcătoasă iertată, ungând picioarele Domnului cu lacrimi și devenind cea dintâi martoră a Învierii, așa a fost prezentată Maria Magdalena de Sfântul Grigorie într-o omilie privitoare la aplicarea morală și spirituală a Scripturii către comunitatea creștină din Roma secolului VI. Omilia, folosită ulterior drept lectură duhovnicească pentru praznicul Sfintei Maria Magdalena, și iconografia acelei zile o identifică răspicat cu Maria, sora Martei și a lui Lazăr:

*Fie ca noi să primim ajutor, Doamne, rugămu-ne Ție, prin mijlocirea fericitei Maria Magdalena la a cărei rugăciune ai răspuns înviind din morți pe fratele ei Lazăr după ce fusese mort deja de patru zile.*⁶

Același gen de identificare are loc și în predicile Fericitului Augustin și în comentariile lui Beda Venerabilul în care, ca și în cazul lui Grigorie, aplicarea spirituală și morală a textului era preocuparea principală, iar nu sensul istoric. Din comentariile Părinților pare de aceea posibil să tragem concluzia că Biserica veche a văzut în această Marie compozită o figură a cărei semnificație trecea dincolo de părțile ei componente. Faptul central al Evangheliei e acela că: „Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși” (I Timotei 1, 15) iar acesta este cel mai dramatic dintre toate exemplele posibile. Aici este vorba de o femeie eliberată din legăturile păcatului de Iisus, pe Care Îl întâlnește într-o grădină, ca izbăvitor al întregii creații. Această figură a unei femei păcătoase întâmpinate și salutate de Adam cel nou într-o grădină e prezentată ca fiind contrapartea desăvârșită a tristei istorii de la începuturi, când primul bărbat și prima femeie au păcătuit într-o grădină făcând experiența morții și a diviziunii. Așa cum spune Sfântul Grigorie cel Mare:

⁵ SFÂNTUL GRIGORIE CEL MARE, *Omilii la Evanghelii*, Hom. 25; PL 76, 1189.

⁶ „Collecta” pentru praznicul Sfintei Maria Magdalena (22 iulie).

Iată vina neamului omenesc tăiată chiar de acolo de unde purcede. Fiindcă în rai a dat o femeie moartea bărbatului; iar acum din mormânt o femeie vestește viața bărbaților și le spune cuvintele Dăătorului-de-viață, așa cum o femeie [Eva] spusese bărbatului cuvintele șarpelui celui de-moarte-purtător.⁷

sau, în cuvintele mai elegante ale lui Petru Chrysologus, comentând expresia „după ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii...” (Matei 28, 1):

Târziu, o femeie, care devreme alergase spre păcat, aleargă acum spre har. Seara Îl caută ea pe Hristos, cea care știa că în zori îl pierduse pe Adam. „Atunci au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie să vadă mormântul” [Matei 28, 1]. Cea care luase reacredință din rai se grăbește să ia credință din mormânt; zorește să răpească viață din moarte cea care răpise moarte din viață.⁸

Pentru Evangheliști ca și pentru Părinți, Maria Magdalena nu este numai un personaj sau mai multe personaje istorice; ea este Eva cea nouă, primul semn al răsturnării căderii lui Adam. Pentru marea sa iubire, ea este de asemenea femeia din *Cântarea Cântărilor*⁹ și, din același motiv, ea este și Biserica, precum și sufletele individuale izbăvite din păcat¹⁰.

De ce s-a presupus atunci că Maria din Magdala ar fi o prostituată? În Evanghелиi nu se face nici un fel mențiune cu privire la ce fel de demoni o posedaseră. Se spune că din Maria Magdalena Iisus a scos „șapte diavoli”, și nu numai diavolul plăcerii, cum se presupune în descrierile ei ulterioare; ea poate să fi fost o ucigașă, o hoată, orice. Expresia „o femeie

⁷ SFÂNTUL GRIGORIE CEL MARE, *Hom.* 25; PL 76, 1194.

⁸ PETRU CHRYSOLOGUS, *Sermo* 74; PL 52, 409A.

⁹ FERICITUL IERONIM, *Epistola* 22; PL 22, 410–411 pentru interesanta utilizare a imaginii miresei din *Cântarea Cântărilor* cu figura Mariei din Betania.

¹⁰ SFÂNTUL BERNARD DE CLAIRVAUX, *Comentariu la Cântarea Cântărilor*, *Sermo* 7.

„în cetate“ (*amatole polis*), nu suportă în mod necesar o astfel de interpretare sexualizată, restrictivă; la urma urmei, ea nu este descrisă cu cuvântul direct *hetaira*, prostituată. Aș sugera faptul că motivul pentru identificarea ei cu o prostituată rezidă mai adânc în însăși imagistica păcatului ce străbate întreaga Scriptură. Maria Magdalena preia imaginea Israelului infidel, descrisă de profeți ca o prostituată în privința relațiilor sale cu Dumnezeu. Această imagine a fost transferată de scriitorii Noului Testament asupra întregii umanități și, de aceea, orice suflet păcătos poate fi acum descris drept o prostituată, drept infidel legământului iubirii dintre Dumnezeu și om. În acest sens profund revelator ia Maria Magdalena caracterul unei prostituate; deci nu fiindcă plăcerea este un păcat deosebit de îngrozitor, ci fiindcă ea este toți păcătoșii, în măsura în care orice păcat este o infidelitate față de legământul de iubire al omului cu Dumnezeu. Așa cum păcatul Evei este descris ca fiind o plăcere, fiindcă această imagine descrie cel mai bine neascultarea căderii, tot așa păcatele Mariei din Magdala au fost văzute ca fiind o prostituție, adică o infidelitate față de iubire, care este numele lui Dumnezeu.

Iar de la această înțelegere spirituală a Mariei ca o prostituată la o viziune literală asupra carierei sale n-a mai fost decât un mic pas. Mai mult, printr-o eroare nefericită, s-a crezut ulterior și că tot ea fusese Maria Egipteanca, o sfântă mult ulterioară, dar a cărei carieră semăna prea mult cu aceea a Mariei din Magdala pentru ca ele să rămână neconfundate. Maria Egipteanca, a cărei viață va fi discutată mai jos, a fost o femeie păcătoasă care a devenit pustnică. Probabil că această legătură a oferit suportul material ideii păcatului sexual ca preocupare principală a Mariei Magdalena, distinctă de posesiunea ei de către cei șapte diavoli. Este de asemenea posibil ca ideea Mariei Magdalena ca prostituată să fi fost afectată de o tradiție găsită în unele fragmente care provin dintr-un mediu gnostic și în care Maria Magdalena era privită ca fiind amanta lui Hristos. În *Evanghelia lui Filip*, de exemplu, ea este descrisă ca însoțitoarea cea mai intimă a lui Iisus:

*Însoțitoarea Mântuitorului e Maria Magdalena. Hristos a iubit-o mai mult decât pe toți ucenicii Săi și obișnuia adeseori să o sărute pe gură.*¹¹

Acest text e modelat la rândul lui de imagistica biblică atât a înțelepciunii divine cât și a miresei din Cântarea Cântărilor, care însă puteau avea și o interpretare mai literală. Deși scrierile care fac astfel de referințe nu au fost autentificate de credința creștină comună și practica liturgică a Bisericii vechi, și de aceea nu au afectat tradiția medievală într-un mod esențial, ele pot reflecta o viziune asupra Mariei Magdalena deopotrivă deschisă răstălmăcirii la un nivel popular.

Părinții au aplicat figurii compozite a Mariei Magdalena sensul spiritual al Scripturilor în scopuri care nu erau deloc istorice; ei erau preocupați mai degrabă de înțelesul cuvântului lui Dumnezeu pentru auditori, exactitatea istorică deținând la ei un loc secundar¹². Dar imaginația populară și-a avut propriul ei mod de a asculta subtilitățile Părinților și, în acest caz, ca și în multe altele, ea s-a exercitat asupra istoriei propriu-zise a persoanei înfățișate. Ceea ce creștinul devotat al Evului mediu dorea să știe cu privire la Maria Magdalena erau următoarele: cine au fost părinții ei, frații și surorile ei, unde s-a născut, cum a crescut și ce s-a întâmplat cu ea după înălțarea Domnului? Toate acestea erau întrebări la care s-a răspuns extrem de net printr-un amestec de istorii apocrife, texte biblice și imaginație populară exercitată asupra a ceea ce era potrivit și a ceea ce trebuie să se fi întâmplat. S-a convenit în general că părinții ei se numeau Cyrus și Euphrosyne; ei erau de neam bogat și nobil, viețuind în castelul din Magdala. Maria a fost cea mai tânără dintre cei trei copii ai lor și a fost logodită cu Sfântul Ioan Evanghelistul; în cinstea lor s-a serbat nunta din Cana. Cu acel prilej însă, Ioan și-a lăsat mireasa pentru a urma lui Iisus, iar de ciudă Maria a devenit prostituată.

¹¹ Din *Evangelia după Filip* 63 citată de ELAINE PAGELS în: *The Gnostic Gospels*, Weidenfeld and Nicolson, 1980, p. 84.

¹² Pentru discuția clasică a interpretării alegorice a Scripturii, vezi HENRI DE LUBAC, *Exegèse Médiévale*, 4 vol., Paris, 1961.

*Fugind de aici la Ierusalim, fără să-i pese de nașterea ei și uitând de legea lui Dumnezeu, s-a făcut o prostituată vulgară și după ce de bunăvoie a făcut un bordel al destrăbălării, s-a făcut pe drept cuvânt un templu al demonilor, fiindcă șapte diavoli au intrat deodată în ea și o chinuiau neîncetat cu dorințe spurcate.*¹³

După o vreme Iisus a scos cei șapte diavoli din Maria, iar atunci când a vizitat-o pe Marta și pe Lazăr pentru cină, Marta s-a convins sora rătăcită să fie și ea de față. Ea a intrat și, așa cum spune Honorius de Autun:

*A intrat la El cu capul gol și cu picioarele goale cu mirul prețios pe care îl cumpăraseră dinainte spre a-i fi de folos în destrăbălarea ei... Toate lucrurile pe care înainte le oferise cu plăcere în slujba cărnii le-a înțors acum cu durere în ascultarea de Domnul.*¹⁴

Până aici, detaliile povestirii, oricât de vii, mai aveau o legătură, chiar dacă extrem de firavă, cu Evangheliile; dar în ce privește cariera ulterioară a Mariei, imaginația avea să joace rolul principal. Ce s-a întâmplat cu ea după Înălțare și Cincizecime? În tradiția greacă, Maria se spune că l-ar fi urmat pe apostolul Ioan, iubitul ei de odinioară, acum ucenic împreună cu ea, la Efes și că ar fi murit acolo fiind îngropată în aceeași peșteră împreună cu cei șapte tineri adormiți. Moaștele ei ar fi fost luate de acolo împreună cu cele ale Sfântului Ioan și așezate în biserica Sfântul Lazăr din Constantinopol de către împăratul bizantin Leon VI. Tradiția occidentală a fost încă și mai vie. În *Viața apostolică a fericitei Maria Magdalene*¹⁵ scrisă de un autor anonim în secolul XI, și care a fost la început atribuită lui Rabanus Maurus din secolul X, Maria ar fi plecat din Palestina împreună cu Marta și Lazăr când a

¹³ HONORIUS DE AUTUN, *Speculum Ecclesiae*: „De Sancta Maria Magdalena”, PL 172, 979D.

¹⁴ *Ibid.*, 979–980.

¹⁵ *De Vita Apostolicae Beatae Mariae Magdaleneae*; PL 112, 1433–1495.

început persecuția creștinilor, sosind la Marsilia. Împreună cu ei era și Maximin, unul dintre cei 72 de ucenici ai Domnului. Lazăr ar fi rămas acolo fiind consacrat episcop al acelei cetăți; Marta a avut o carieră fascinantă în Franța în care se înscrie inclusiv îmblânzirea unui dragon; Maria și Maximin, ne spune scriitorul anonim, și-au continuat drumul spre Aix, unde poporul l-a ales pe Maximin episcop. Maria a dus o viață de rugăciune și pocăință și lacrimi în peșterile din Baume fiind ulterior îngropată la Aix¹⁶.

Această istorie a fost elaborată probabil în abația din Vézelay, întemeiată în nordul Franței în anul 858. Relatarea ei din *Mutarea Sfintei Maria Magdalena* formează prologul istoriei fabricate de monahi a furtului moaștelor din Aix-en-Provence și a sosirii acestora la Vézelay la mijlocul secolului VIII. Scriitorul spune că contele Girard de Burgundia, o binecunoscută figură a legendelor cavaleriești și abatele Heudo de Vézelay l-au trimis pe monahul Badilus la Aix în secolul VIII să vadă ce s-a întâmplat cu moaștele sfintei în timpul atacurilor arabilor (saracinilor). El a găsit cetatea distrusă, dar unii bătrâni i-au arătat mormântul pustiit și în ruină. Cercetând mai cu atenție locul, a găsit însă că el conținea trupul sfintei încă nestricat. Noaptea, sfânta i s-a arătat în vis cerându-i să fie dusă într-un loc mai potrivit. De aceea el a luat moaștele și s-a întors cu ele la Vézelay.

Este o relatare clasică de genul *pia furta*, respectiv făcând parte din tradiția literară prin care istoria unui furt secret dă seama de presupusa mutare a unor moaște¹⁷. Sunt prezente toate elementele unei astfel de relatări: o vizită secretă, un mormânt părăsit, visul unui sfânt sugerând furtul. În realitate, devoțiunea față de Maria Magdalena la Vézelay a început o

¹⁶ Monografia standard este a lui V. SAXER, *Le Culte de Ste. Marie Madeleine en Occident des origines à la fin du moyen age* (Auxerre-Paris, 1959), și „L'Origine des reliques de Ste. Marie Madeleine à Vézelay dans la tradition historique du moyen âge”, în *Revue des Sciences Religieuses* 29 (1955), p. 1–18, și 32 (1958) p. 1–39.

¹⁷ Pentru o discuție recentă a furtului relicvelor (cu bibliografie), vezi P. GEARY, *Furta Sacra* (Princeton, 1976).

dată cu abatele Geoffrey (1037–1052), probabil dintr-o afecțiune personală a acestuia față de ea. Istoria modului în care moaștele ei au ajuns la Vézelay a fost confecționată în timpul vieții acestuia pentru a autentifica pretenția abației din Vézelay asupra moaștelor și a da substanță cultului ce începea să-i atragă pe pelerini într-acolo. Procedul a înregistrat un succes în cel mai înalt grad. În anul 1050 papa Leon IX a dat o bulă în 27 aprilie prin care Sfânta Maria Magdalena a fost numită unul din patronii speciali ai lăcașului din Vézelay¹⁸. Opt ani mai târziu, o bulă a papei Ștefan a recunoscut prezența moaștelor ei acolo¹⁹. Legenda istoriei povestite la Vézelay a aprins imaginația populară aducând într-acolo mii de pelerini. Biserica, una din gloriile arhitecturii gotice, s-a înălțat rapid, etalând fastuos gloria sfintei. Creșterea domeniilor abației din Vézelay a mers mână în mână cu creșterea venerației la racla sfintei. În anul 1102, nu mai puțin de patruzeci și una de biserici și patru cimitire aparțineau abației Sfânta Maria Magdalena din Vézelay²⁰. În mai/iunie 1107, abația a fost vizitată de papa Pascal II²¹. În 1131–1132, papa Inocențiu II era acolo consacrand noua biserică a pelerinilor, iar în anul 1146, de Paști, se afla acolo Sfântul Bernard din Clairvaux pentru a lansa cea de-a doua cruciadă, alături de floarea regală și nobiliară a Europei – Louis VI cu soția sa, Eleanor de Aquitania, și fratele său, contele de Dreux; episcopii de Ostia, Langres și Lisieux; conții de Flandra, Toulouse și Nevers²².

Dar triumful abației din Vézelay n-a fost menit să dăinuie. Pretenția de a deține moaștele sfintei a fost contestată și, fapt suficient de ironic, contestatarii au făcut uz tocmai de materialul pe care cei de la Vézelay îl inventaseră în susținerea propriilor lor pretenții. În 1279 monahii de la Sfântul Maximin din Aix au hotărât să-și reclame înapoi sfânta de la uzurpatorii

¹⁸ *Bulla Papei Leon IX*, PL 143, 642.

¹⁹ *Bulla Papei Stephan*, PL 143, 883.

²⁰ Pentru detalii, vezi V. SAXER, *Le Culte*, op. cit., p. 91–92.

²¹ *Ibid.*, p. 91.

²² Pentru o descriere a declanșării cruciadei a 2-a, vezi S. Bernard de Clairvaux, trans. G. Webb and A. Walker (London, 1960), p. 109–110.

burgunzi. Legenda afirma prezența pentru mulți ani a Sfintei Maria Magdalena ca pustnică în peșterile de la Sainte Baume și îngroparea ei ulterioară în Aix. Monahii din Aix și din Vézelay erau de acord asupra acestui fapt; dar în Aix a început să se spună că o nouă examinare a criptei de la biserica Sfântul Lazăr a revelat trupul unui sfânt revărsând mireasma dulce a sfințeniei și lucrând minuni, ba chiar având alături de el o mică bucată de pergament pe care stătea scris: „Aici zace trupul fericitei Maria Magdalena“. Le părea rău că trebuiau s-o spună, dar monahii din Vézelay au fost amăgiți; ei au luat într-adevăr un trup la Vézelay, dar trebuie să fi fost un alt trup²³. Charles de Salerno, conte de Provence, a promovat cu ardoare acest nou centru de cult și a prezidat splendida ceremonie în care moaștele au fost expuse și venerate²⁴. Papa Bonifaciu VIII a proclamat indulgențe pentru raclă, iar Vézelay, orașul care văzuse predicarea celei de-a doua cruciade și lansarea celei de-a treia, cu pelerinii și cu daniile sale, orașul care clădise una din cele mai splendide catedrale ale Franței, a început să decadă. Era o chestiune de finanțe ca și de prestigiu între instituții monastice rivale, cu intrigi și alianțe între Biserică și stat atât la nivel local cât și mai mult decât local. Ceea ce este mai interesant din punctul de vedere al cultului moaștelor, este motivul pentru care moaștele au fost acceptate mai întâi la Vézelay și apoi la Aix. Ele aveau aceeași istorie a provenienței lor, astfel că nu istoricitatea lor se afla în dispută. A fost pur și simplu faptul că oasele lucrau minuni și erau expuse ca să lucreze minuni. Vindecările relatate la Aix au eclipsat racla destul de inactivă de la Vézelay, fiindcă vindecările noi erau știri iar viața unei racle noi stă în vindecările ei²⁵.

Este semnificativ că în centrul rivalității celor două centre monastice în Franța se afla unul dintre personajele menționate în Evanghelii ca făcând parte din grupul celor care Îl cunosc-

²³ V. SAXER, *Le dossier vecelien de Marie Madeleine*, Subsidia Hagiographica 57 (Bruxelles, 1975), p. 233–235.

²⁴ *Ibid.*, p. 261–262.

²⁵ Cf. BENEDICTA WARD, *Miracles and the Medieval Mind* (Scolar Press, 1980; reprinted 1987).

seră pe Iisus. Moaștele apostolilor erau cele mai prețuite în Evul mediu, iar Maria Magdalena fusese numită „apostolul femeilor apostoli”. A avea patronajul ei, iar acesta incluzând posesiunea moaștelor ei, era o chestiune de prestigiu și orgoliu local. Dar Maria Magdalena nu era un sfânt local, ale cărei moaște să zacă pentru totdeauna necontestate în locul îngropării ei. Prezența ei în Evanghelii și în cult, praznicul ei pe 22 iunie, făcuseră din ea un sfânt al întregii creștinătăți. Locul ei la picioarele crucii a făcut apoi din ea un element vital al focalizării unui nou stil de devoțiune în Occidentul secolului XII. Era un sfânt pentru fiecare, iar moaștele ei erau obiect de comerț, furt și schimb. Fragmente din trupul ei erau oferite ca semne de supremă favoare unor oameni și instituții din întreaga Europă. Unul din brațele ei era expus la Fécamp în secolul XII, atunci când Sfântul Hugh de Lincoln s-a făcut de treis ori încercând să smulgă cu dinții două fragmente din acesta pentru uzul său personal:

*După ce a cercetat și a sărutat cu reverență mult veneratul os, a încercat fără succes să-l rupă cu degetele, după care l-a mușcat mai apoi cu măselele iar apoi cu dinții din față.*²⁶

Fragmentele smulse au fost apoi fără îndoială inserate în rețelul-relicvariu de aur pe care episcopul a poruncit să fie făcut pentru colecția sa de moaște, ce număra pe atunci treizeci de piese²⁷. În secolele XII și XIII casele pentru leproși, puse sub patronajul Sfântului Lazăr, aveau adeseori o casă corespunzătoare pentru prostituate pocăite, dedicată patronajului surorii Sfântului Lazăr, dând astfel numele unui oraș neînsemnat din Palestina acestor locuri de pocăință și ocupantelor acestora – „magdalenele”.

²⁶ ADAM OF EYNHAM, *Life of St Hugh of Lincoln*, ed. and trans. D. Douie and H. Farmer (Nelson Medieval Classics, 1962; reprinted OUP, 1986), pp. 169–170.

²⁷ *Ibid.*, p. 168–169.

Ceea ce a făcut-o însă pe Maria Magdalena însemnată pentru Biserica veche și Evul mediu a fost mai presus de orice imaginea caldă și vie a unei femei frumoase și păcătoase căindu-se în lacrimi și învățând secretele inimii lui Dumnezeu, prin receptivitatea sa tăcută în fața tainei iubirii. Imaginea pocăitei în lacrimi atingea inimile, iar momentul din grădina Învierii desăvârșea imaginea prefăcând-o în marele miracol al mântuirii. Acest moment al adevărului teologic formează centrul rugăciunii lui Anselm din Canterbury către Maria Magdalena:

*Sfântă Maria Magdalena,
Ai venit cu izvor de lacrimi
La izvorul milei, Hristos...
Cum pot găsi cuvinte care să vorbească
Despre dragostea arzătoare cu care L-ai căutat
Plângând la mormânt
Și ai plâns pentru El în căutarea ta?...
Iar El, Care nu S-a arătat amărăciunii lacrimilor,
S-a arătat dulceleții iubirii.²⁸*

Într-o meditație de mare frumusețe lirică, Anselm o cheamă pe Maria Magdalena cu toate imaginile ce s-au adunat în jurul numelui ei din toate părțile Scripturii ca patroană a tuturor păcătoșilor ce au nevoie de milă. Semnificativ este faptul că Anselm înfățișează iertarea ei nu în casa lui Simon, ci în grădina Învierii, unde toate păcatele sunt iertate celor „ce iubesc mult“.

În această primă analiză a prostituatei în tradiția creștină, se pare că preocuparea creștinilor viza ceva mult mai profund decât păcatele sexuale ale unei femei menționate de Biblie în Palestina secolului I. Maria Magdalena este o păcătoasă și ea preia întru sine toate păcatele umanității văzute mai întâi în

²⁸ ANSELM OF CANTERBURY, *Prayers and Meditations*, trans. Benedicta Ward (London, 1980; reprinted 1986), p. 201–206.

...ca fiind acea întoarcere fundamentală de la Dumnezeu, pe care Biblia o numește adulter sau desfrânare. Mesajul Mariei este că ea păcătuiește și găsește mântuire prin dăruirea liberă a urorii, nu iubind mai puțin, ci mai mult; și tocmai în aceasta stă speranța creștină²⁹.

²⁹ Pentru evoluția cultului Sfintei Maria Magdalena, vezi: H. M. GARTH, *Mary Magdalene in Medieval Tradition*, John Hopkins University, 1950.

Texte din Evangheliile privitoare la figura Sfintei Maria Magdalena

1. O FEMEIE PĂCĂTOASĂ:

- a. *Și iată era în cetate o femeie păcătoasă și, aflând că șade la masă, în casa fariseului, a adus un alabastru cu mir. Și, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui și cu părul capului ei le ștergea. Și săruta picioarele Lui și le ungea cu mir (Luca 7, 37–38).*
- b. *Și Iisus umbla prin cetăți și prin sate... și cei doisprezece erau cu El, și unele femei care fuseseră vindecate de duhuri rele și de boli: Maria, numită Magdalena, din care ieșiseră șapte demoni (Luca 8, 2).*

2. FEMEII CARE UNG:

- a. *Și fiind Iisus în Betania, în casa lui Simon leprosul, s-a apropiat de El o femeie, având un alabastru cu mir de mare preț, și l-a turnat pe capul Lui, pe când ședea la masă (Matei 26, 6–8).*
- b. *Luca 7, 37 ș.u. [cf. 1a supra].*
- c. *Și fiind El în Betania, în casa lui Simon leprosul, și șezând la masă, a venit o femeie având un alabastru, cu mir de nard curat, de mare preț, și, spărgând vasul, a vărsat mirul pe capul lui Iisus (Marcu 14, 3).*

- d. *Și I-au făcut acolo cină și Marta slujea. Iar Lazăr era unul dintre cei ce ședea cu El la masă. Deci Maria, luând o litră cu mir de nard curat, de mare preț, a uns picioarele lui Iisus și le-a șters cu părul capului ei, iar casa s-a umplut de mirosul mirului (Ioan 12,3).*

3 SUB CRUCE:

- a. *Și erau acolo multe femei, privind de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-I, între care era Maria Magdalena (Matei 27, 55-56).*
- b. *Și erau și femei care priveau de departe; între ele: Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov cel mic și a lui Iosif, și Salomeea, care, pe când era El în Galileea, mergeau după El și îi slujeau (Marcu 15, 40-41).*
- c. *Și stăteau lângă crucea lui Iisus, mama Lui și sora mamei Lui, Maria lui Cleopa, și Maria Magdalena (Ioan 19, 25).*

4 FEMEILE LA MORMÂNT:

- a. *Iar acolo era Maria Magdalena și cealaltă Marie șezând în fața mormântului (Matei 27, 61). Iar după ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua cea dintâi a săptămânii, au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie la mormânt (Matei 28, 1).*
- b. *Și după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, și Salomeea, au cumpărat miresme, ca să vină să-L ungă. Și dis-de-dimineasă, în prima zi a săptămânii, pe când răsărea soarele, au venit la mormânt (Marcu 16, 1-2).*
- c. *Iar în prima zi de după sâmbătă, foarte de dimineasă, au venit ele la mormânt, aducând miresmele pe care le pregătiseră... Iar ele erau: Maria Magdalena și Ioana și Maria lui Iacov și celelalte împreună cu ele (Luca 24, 1 și 10).*

- d. *Iar în ziua întâi a săptămânii, Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață (Ioan 20, 1).*

5. LA ÎNVIERE:

- a. *Iar îngerul răspunzând a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus Cel răstignit Îl căutați. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut. Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți și iată va merge înaintea voastră în Galileea; acolo Îl veți vedea. Iată v-am spus vouă. Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui. Dar când mergeau ele că vestească ucenicilor, iată Iisus le-a întâmpinat, zicând: Bucurați-vă! Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat (Matei 28, 5-9).*
- b. *Și ziceau între ele: Cine va prăvăli nouă piatra de la ușa mormântului? Dar, ridicându-și ochii, au văzut că piatra fusese răsturnată; căci era foarte mare. Și intrând în mormânt, au văzut un tânăr șezând în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmânt alb, și s-au înspăimântat. Iar el le-a zis: Nu vă înspăimântați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat; nu este aici iată locul unde L-au pus. Dar mergeți și spuneți ucenicilor Lui și lui Petru că va merge în Galileea, mai înainte de voi; acolo Îl veți vedea, după cum v-a spus. Și ieșind, au fugit de la mormânt, că erau cuprinse de frică și de uimire, și nimănui nimic n-au spus, căci se temeau. Și înviind dimineața, în ziua cea dintâi a săptămânii El S-a arătat întâi Mariei Magdalena, din care scosese șapte demoni. Acea, mergând, a vestit pe cei ce fuseseră cu El și care se tânguiau și plângeau (Marcu 16, 3-9).*
- c. *Și au găsit piatra răsturnată de pe mormânt. Și intrând, nu au găsit trupul Domnului Iisus. Și fiind ele*

încă nedumerite de aceasta, iată doi bărbați au stat înaintea lor, în veșminte strălucitoare. Și înfricoșându-se ele și plecându-și fețele la pământ, au zis aceia către ele: De ce căutați pe Cel viu între cei morți? Nu este aici, ci S-a sculat. Aduceți-vă aminte cum v-a vorbit, fiind încă în Galileea, zicând că Fiul Omului trebuie să fie dat în mâinile oamenilor păcătoși și să fie răstignit, iar a treia zi să învieze. Și ele și-au adus aminte de cuvintele Lui. Și întorcându-se de la mormânt au vestit toate acestea celor unsprezece și tuturor celorlalți. Și ele erau: Maria Magdalena și Ioana și Maria lui Iacov și celelalte împreună cu ele, care ziceau către apostoli acestea (Luca 24, 2–10).

- d. *Iar în ziua întâia a săptămânii, Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață, fiind încă întuneric, și a văzut piatra ridicată de pe mormânt... Iar Maria stătea afară lângă mormânt plângând. Și pe când plângea, s-a aplecat spre mormânt. Și a văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus. Și aceia i-au zis: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți? Ea le-a zis: Că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus. Zicând acestea, ea s-a întors cu fața și a văzut pe Iisus stând, dar nu știa că este Iisus. Zis-a ei Iisus: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți? Ea însă, crezând că este grădinarul, I-a zis: Doamne, dacă tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus și eu Îl voi ridica. Iisus i-a zis: Maria! Întorcându-se aceea I-a zis evreiește: Rabuni! (adică Învățătorule). Iisus însă i-a zis: Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la frații Mei și le spune: Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeuul Meu și Dumnezeuul vostru. Și a venit Maria Magdalena vestind ucenicilor că a văzut pe Domnul și acestea i-a spus ei (Ioan 20, 1. 11–18).*

6. MARIA DIN BETANIA:

- a. *Cf. 2d supra.*
- b. *Și ea [Marta] avea o soră ce se numea Maria, care, șezând la picioarele Domnului asculta cuvântul Lui. Iar Marta se silea cu multă slujire și, apropiindu-se, a zis: Doamne, au nu socotești că sora mea m-a lăsat singură să slujesc? Spune-i deci să m-ajute. Și răspunzând, Domnul i-a zis: Marto, Marto, te îngrijești și pentru multe te silești; dar un lucru trebuie: căci Maria partea cea bună și-a ales, care nu se va lua de la ea (Luca 10, 39; cf. Ioan 11, 5: Și iubea Iisus pe Marta și pe sora ei și pe Lazăr).*
- c. *Și era bolnav un oarecare Lazăr din Betania, satul Mariei și al Martei, sora ei. Și Maria era aceea care a uns cu mir pe Domnul și l-a șters picioarele cu părul capului ei, al cărei frate Lazăr era bolnav... Și iubea Iisus pe Marta și pe sora ei și pe Lazăr (Ioan 11, 1-2 și 5).*

Sfânta Maria Egipteanca

– icoana liturgică a căinței

*Împinsă înapoi de mâini de la ușa lăcașului sfânt
 Maria Egipteanca, desfrânata aprinsă,
 cade în prag. Preoți, făclii, acoliți,
 Tremură în flăcări asupra vederii sale stinse...
 Iar când în sfârșit a murit,
 cu ochi arzând și coama ca flacăra întunecată,
 auriul leu al pustiei a venit
 să dea înapoi pântecului pământului trupu-i
 ars și uscat.¹*

În Postul Mare, marele anotimp al căinței în Biserica creștină, liturghia occidentală folosește figurile biblice ale căinței, inclusiv pe Maria Magdalena, spre a ilustra tema săptămânilor ce conduc spre Paști. În Răsărit cea de-a cincea duminică din Postul Mare prăznuiește și ea pe Sfânta Maria Egipteanca ca model al pocăinței. *Viața* ei se citește în miercurea acelei săptămâni la utrenie și e prezentată ca o icoană în cuvinte a adevărilor teologice privitoare la căință².

Cine era această Marie? Istoria ei se povestea în cercurile monahale ale Răsăritului începând din secolul VI circulând

JOHN HEATH-STUBBS, „Maria Aegyptica“ în: *The Swarming of the Bees* (London, 1950), p. 15.

Sinaxarul utreniei din joia săptămânii a cincea din Postul Mare, *Triod*, sec. a VII-a, Ed. IBMBOR, București, 1970, p. 419.

foarte repede în forme latine și în Occident. Era atât de bine cunoscută ca un model al pocăinței, încât unii au crezut că ar fi vorba de o parte a istoriei necunoscute a Mariei Magdalena. Chiar și personaje cultivate ca Honorius de Autun le-a confundat:

*Se spune că după ce ea [Maria Magdalena] împreună cu ceilalți ucenici a văzut pe Domnul înălțându-se la cer și a primit pe Duhul Sfânt împreună cu ceilalți, din dragoste pentru El n-a mai vrut să vadă bărbat, ci venind în pustie, a locuit mulți ani într-o peșteră. Când un preot rătăcindu-se a venit la ea și a întrebat-o cine era, ea a răspuns că era Maria păcătoasa și că el fusese trimis să îngroape trupul ei. Cu aceste cuvinte s-a despărțit ea cu fală de această lume, pe care multă vreme o înfiorase, și cântând un imn de laudă împreună cu îngerii, s-a dus la Domnul, pe Care mult L-a iubit și Care i-a iertat mult și i-a îngăduit să culeagă într-o grădină înmiresmată crini împreună cu dalbele fecioare.*³

Viața apostolică a Fericitei Maria Magdalena din secolul XI respinge cu indignare o asemenea confuzie: „Este un lucru extrem de fals și împrumutat de făcătorii de povești din faptele pocăitei egiptene”. Miezul istoriilor este același: păcatul cel mai adânc se preface prin dragostea lui Hristos în slava cea mai mare, istoria Mariei Egipteanca fiind elaborată spre a face limpede cu prisosință acest adevăr. William of Malmesbury, care include o versiune a istoriei ei în lucrarea sa *Minunile Fecioarei Maria*, spune că Maria Egipteanca „era o stricăță pur și simplu din amuzament”, un detaliu reluat cu claritate în versiunea liturgică a textului: „Vreme de aproape șaptesprezece ani... am trăit ca o vâpaie pentru stricăciunea publică și nicidecum pentru bani... voiam să o fac și o făceam

³ HONORIUS DE AUTUN, *Speculum Ecclesiae*: „De Sancta Maria Magdalena”, PL 172, 981B.

⁴ *De Vita Apostolica Beatae Mariae Magdaleneae*, PL 122, 1433.

pe nimic”⁵. Căința ei a fost deopotrivă de dramatică; singură în deșert cu un minimum de hrană și de băutură, acoperită numai de părul ei, ea a apărut preotului Zosima ca un înger sau o stafie, licărind spre el în lumina lunii.

În versiunea latină cea mai populară⁶, istoria Mariei Egipteanca era următoarea: În tinerețea ei, Maria a ales să ducă o viață destrăbălată în Alexandria până când într-o zi, mânată de curiozitate, s-a alăturat unor pelerini ce mergeau cu corabia spre Ierusalim. Pe drum a sedus pe mulți dintre tovarășii ei de drum și a continuat să ducă aceeași viață și în Ierusalim. În ziua închinată cinstirii Sfintei Cruci⁷, Maria a mers împreună cu ceilalți spre ușa bisericii Sfântului Mormânt unde era expusă relicva adevăratei cruci. A vrut și ea să intre în biserică împreună cu ceilalți pelerini, dar în prag o putere nevăzută părea să o împiedice să intre. Deodată căința i-a umplut inima și a început să plângă rugându-se Mariei, Maica lui Dumnezeu, să o ajute. Dimineața a putut intra în biserică să se închine Sfintei Cruci. Numaidecât ea părăsește cetatea și trece dincolo de Iordan, luând cu sine numai puțină pâine pe care o cumpăraseră cu cei câțiva bănuți pe care îi dăduse un pelerin. A trăit în pustie vreme de patruzeci și șapte de ani, până când un monah preot, Zosima, a dat peste ea din întâmplare, a ascultat povestea ei, a împărtășit-o, iar după câțva timp s-a întors ca să o îngroape, fiind ajutat la săparea mormântului de către un leu.

Istoria pare alcătuită din două părți: o femeie păcătoasă la Sfântul Mormânt și, respectiv, o femeie căindu-se în pustie. Nu e nimic imposibil în ce privește cadrul acestor povestiri, iar cele două părți ale ei au paralele independente și în alte istorii. O altă formă a povestirii cuprinzând ambele părți se găsește în *Viața Sfântului Chiriac* scrisă de Chiril din Skythopolis la mijlocul secolului VI. Ea este mai puțin detaliată decât

⁵ WILLIAM OF MALMESBURY, „Miracles of the Blessed Virgin Mary“, text and translation by P. Carter, unpublished thesis (Oxford, 1970), vol. 1, nr. 40, „Mary of Egypt“.

⁶ *Vita S. Mariae Aegyptiacae, Meretricis*, PL 73(1), 671–690.

⁷ Aceasta poate fi sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci prăznuită începând din secolul VII pe 14 septembrie.

versiunea clasică a patriarhului Sofronie din secolul VII, dar urmează aceeași linie. Povestea circula în mediile monahale:

Socotesc că e bine să menționez aici o istorie ziditoare pe care mi-a spus-o avva Ioan. Când mergeam odată în pustie, mi-a arătat un loc care, mi-a spus el, era mormântul Fericitei Maria. Plin de uimire, l-am rugat să-mi vorbească despre ea. Iată ce mi-a spus, răspunzându-mi: „Cu puțină vreme în urmă, mergând cu ucenicul meu Panamon la casa lui Chiriac, uitându-mă în depărtare am văzut o făptură ome-nească lângă un tamarisc sălbatic. Crezând că este un pustnic al pustiei – erau mulți pe acolo – ne-am grăbit să mergem să-l salutăm. Dar când ne-am apropiat de locul acela, acesta a dispărut. Cuprinși de frică și de spaimă, am început să ne rugăm, socotind că văzuserăm un duh rău. Dar când am spus «Amin» ne-am uitat de jur împrejur și am descoperit o peșteră subpământeană și am ghicit că adevăratul slujitor al lui Dumnezeu a intrat aici spre a se ascunde de noi. Ne-am apropiat de peșteră și l-am chemat cu aceste cuvinte: «Nu ne lipsi de binecuvântarea ta, părinte, și de folosul grăirii cu tine». În cele din urmă el ne-a răspuns: «Ce vreți de la mine? Sunt o femeie». Apoi ne-a întrebat: «Unde mergeți?» Iar noi am răspuns: «La chilia lui Chiriac, dar mai întâi spune-ne numele tău și cum trăiești și cum ai ajuns aici». «Mergeți, a spus ea, iar când vă veți întoarce vă voi spune toate acestea.» Dar când am stăruit că nu vom pleca cu siguranță fără a fi aflat care este povestea ei, ea ne-a răspuns: «Mă numesc Maria; și eram o fecioară a bisericii Învierii lui Hristos, dar prin amă-girea diavolului am ajuns sminteală multora. Temându-mă de faptul că, deși făcusem pocăință, din pricina smintelii voi adăuga păcat la păcat [Ecleziast 3, 29] L-am rugat pe Dumnezeu să depărteze pricina smintelii. Într-o zi, când inima mea era plină de zdro-

bire și frica lui Dumnezeu. am coborât la sfântul Siloam, am umplut un ulcior cu apă. am luat un coș cu niște pâini mici și, încredințându-mă lui Dumnezeu, am părăsit noaptea sfânta cetate. El m-a condus aici și iată am fost aici optsprezece ani și prin harul lui Dumnezeu apa nu mi-a lipsit nici pâinile nu s-au împuținat din coș până în ziua de astăzi. N-am văzut alte fapte până la voi astăzi. Acum mergeți, a spus ea, și vedeți-vă de drum și la întoarcere veniți să mă vedeți». După cuvintele ei, ne-am dus la chilia avvei Chiriac, și printre altele, i-am povestit și lui istoria. Avva Chiriac s-a minunat și a spus: «Slavă Ție, Dumnezeule meu, Care ții ascunsă o atât de mare sfințenie. Mergeți, copiii mei, și faceți așa cum v-a spus vouă». Am primit binecuvântarea bătrânului și ne-am întors în peșteră. Am bătut, așa cum e obiceiul la chiliile pustnicilor. Neprimind nici un răspuns, am pătruns înăuntru și am găsit că femeia murise. Cum nu știam cum să o scoatem afară și să o îngropăm, ne-am dus la lavra noastră din Succa și le-am spus tuturor ceea ce se întâmplase. Ne-am întors cu lucrurile necesare pentru îngropăciune și am îngropat-o în peșteră, umplând gura acesteia cu pietre". Iată ce mi-a spus avva Ioan și, așa cum spuneam, am socotit necesar să aștern aceasta în scris spre a mișca spre zdrobire inimile celor ce o ascultă și o citesc și să dea slavă lui Hristos, Care dă răbdare până la sfârșit celor ce-L iubesc pe El.⁸

Această istorie a unei păcătoase de la biserica Sfântului Mormânt trăindu-și căința în secret în pustie a fost elaborată și amplificată într-o altă versiune. Istoria unei călugărițe seduse în Ierusalim era se pare curentă printre părinții pustiei și această versiune elaborează ideile principale cu multe detalii.

⁸ *CHIRIL DIN SCYTHOPOLIS, Vie de Kyriakos* 18–19, tr. A.-J. Festugière (Paris, 1931, p. 50–51.

Un pustnic a povestit această istorie fraților:

Când trăiam în pustie pe stâncile lui Arnona, într-o zi mi-a venit o slăbiciune a sufletului și gândurile mi-au spus mie: „Ieși să te plimbi în pustie“. Am ajuns la un pârâu uscat; era seara târziu și în lumina lunii mi-am ațintit privirea asupra unei ființe aflate în depărtare pe care am văzut-o șezând pe o stâncă. Apoi am cugetat că, și dacă ar fi un leu, nu trebuie să mă tem, ci să mă încredințez harului lui Hristos. Așa că m-am apropiat de stânca lângă care se afla o deschizătură strâmtă. Îndată ființa pe care o văzusem s-a ascuns în peșteră. Când am ajuns în vârful stâncii, am găsit acolo un coș plin de pâine și un ulcior cu apă ceea ce mi-a arătat că trebuie să fi fost o ființă omenească. I-am strigat: „Slujitorul lui Dumnezeu, fii atât de bun și ieși afară ca să fiu binecuvântat de tine“. El a rămas tăcut dar când mi-am înnoit chemarea în mai multe rânduri mi-a răspuns astfel: „Iartă-mă, părinte, dar nu pot ieși afară“. Când am întrebat de ce, el mi-a răspuns: „Trebuie să știi că sunt femeie și că sunt goală“. La aceste cuvinte mi-am înfășurat mantaua pe care o am și am țzvărlit-o prin deschizătura stâncii spunându-i: „Iată! Acoperă-te și ieși afară!“, și ea a făcut așa. Când a ieșit afară, am înălțat o rugăciune către Dumnezeu și ne-am așezat. Apoi am întrebat-o: „Maica mea, fii bună și spune-mi ce s-a întâmplat cu tine, de câtă vreme ești aici? De ce ai făcut această călătorie? Și cum ai găsit această peșteră?“ Ea a început să-mi vorbească despre sine astfel: „Odinioară eram o fecioară închinată și viețuind la Sfântul Mormânt. Unul dintre monahii care își avea chilia la poartă, a ajuns să mă cunoască. Obişnuiam să mă întâlnesc cu el atât de des încât în cele din urmă s-a întâmplat că am căzut în păcat. Mă duceam la casa lui și el venea la casa mea. Într-o zi, ducându-mă ca de obicei la chilia lui l-am auzit plângând înaintea lui Dumnezeu și mărturisindu-se Lui.

Am bătut la uşă, dar el, din pricina a ceea ce făcuse cu mine, nu mi-a deschis. A continuat să plângă şi să se mărturisească. Văzând aceasta, mi-am spus: «El se căieşte pentru păcatele sale, dar eu nu mă căiesc pentru ale mele. El îşi plânge greşelile sale; mi le voi plânge şi eu pe ale mele?» Intrând în chilia mea singură, m-am îmbrăcat sărăcăcios, mi-am umplut acest coş cu pâini mici şi acest ulcior cu apă după care m-am dus la Sfântul Mormânt. Acolo m-am rugat, cerând ca marele şi minunatul Dumnezeu care a venit să mântuiască pe cei pierduţi şi să ridice pe cei căzuţi, Cel ce-i ascultă pe toţi cei ce-I grăiesc în adevăr, să-şi arate mila Sa faţă de mine, o femeie păcătoasă şi dacă va găsi căinţa şi prefacerea sufletului meu bine-primită, să binecuvânteze aceste pâini şi această apă ca ele să-mi ajungă până la sfârşitul vieţii mele, astfel ca nici una din nevoile trupului să nu-mi poată fi un pretext pentru întreruperea laudei neîncetate. După care am intrat la Sfânta Golgota unde am înălţat aceeaşi rugăciune şi atingând vârful pietrei sfinte, am chemat numele sfânt al lui Dumnezeu. Apoi ajungând la Ierihon şi trecând peste Iordan, am luat-o de-a lungul Mării Moarte, fiindcă în acea vreme apele nu erau foarte înalte. Am străbătut munţi şi am rătăcit în pustie şi am avut norocul de a găsi acest pârâu uscat. Când am urcat această stâncă, am găsit peştera de aici şi când am intrat în ea strâmtoarea ei mi-a plăcut foarte mult fiindcă m-a făcut să mă gândesc că bunul Dumnezeu mi-a dăruit-o ca loc de refugiu. Sunt aici de treizeci de ani fără să fi văzut pe nimeni altcineva afară de tine. Coşul cu pâini şi ulciorul de apă mi-au fost de ajuns pentru nevoile mele până astăzi. După o vreme hainele mi s-au rupt, dar părul mi-a crescut şi mă acopeream cu el astfel că nici căldura nici răceala nu m-au făcut să sufăr prin harul lui Hristos”.

După aceste cuvinte m-a rugat să iau câteva pâini, căci a simțit că-mi era tare foame. Am mâncat și am băut apă. M-am uitat în coș și am văzut că pâinile erau tot atâtea câte fuseseră la început iar apa nu scăzuse, și am lăudat pe Dumnezeu. Am vrut să-i las ei mantaua mea veche, dar ea n-a vrut să o primească. A spus: „Îmi vei aduce haine noi“, lucru care mi-a plăcut foarte mult și am rugat-o să mă aștepte tot aici. Am înălțat o rugăciune către Dumnezeu și am plecat, însemnându-mi cărarea pentru întoarcere. M-am întors la biserica satului din apropiere și i-am spus preotului despre toate acestea. El a spus credincioșilor că un sfânt trăiește în împrejurimi gol și că cei ce au mai multe haine să îi dăruiască una. Prietenii lui Hristos au dăruit cu râvnă multe haine și eu am luat ceea ce era de trebuință și am plecat bucuros cu nădejdea de a vedea această maică duhovnicească. Dar n-am mai putut găsi peștera și m-am ostenit mult căutând-o. Și când în cele din urmă am văzut-o din întâmplare, femeia insuflată de Dumnezeu nu a mai putut fi găsită acolo; absența ei m-a întristat adânc. Câteva zile mai târziu câțiva pustnici au venit să mă viziteze și ei mi-au spus această istorie: „Când am ajuns la țărmul mării, am văzut noaptea în pustie un pustnic acoperit peste tot de părul său. Când l-am rugat să ne binecuvânteze el a fugit repede, intrând într-o mică peșteră pe care am găsit-o în apropiere. Am vrut să intrăm, dar el ne-a implorat: «Slujitori ai lui Hristos, nu mă tulburați; iată, în vârful stâncii e un coș cu pâini și un ulcior cu apă. Fiți buni și vă serviți singuri». A înălțat o rugăciune pentru noi lui Dumnezeu și când am ajuns în vârf am găsit lucrurile așa cum le spusese. Ne-am așezat și deși am mâncat pâinea nu s-a împușinat și deși am băut apă din ulcior, el a rămas plin. Am rămas tăcuți tot restul nopții. În zori ne-am sculat ca să fim binecuvântați de pustnic și l-am găsit adormit în Domnul. Atunci am

descoperit că el era o femeie care era goală și se acoperea cu părul ei. Am primit binecuvântare de la trupul ei și am prăvălit o piatră la intrarea peșterii. Apoi, înălțând o rugăciune lui Dumnezeu, ne-am dus de acolo“.

Atunci am înțeles că el vorbea de sfânta maică, odinioară închinată fecioară și i-a spus ceea ce aflasem de la ea. Și împreună am slăvit pe Dumnezeu Căruia fie mărirea în vecii vecilor. Amin.⁹

Astfel de istorii conțin elemente care, combinate, se regăsesc în lunga relatare despre Maria Egipteanca scrisă de patriarhul Sofronie, și care a devenit textul folosit în cult pentru Postul Mare. În spatele forme literare sunt diferite detalii istorice, printre ele faptul că Alexandria și Ierusalimul, ca majoritatea marilor orașe, aveau femei ce erau prostituate¹⁰; și faptul că impactul creștinismului în Egipt și Palestina a luat adeseori forma fugii în pustie¹¹. Momentul convertirii, ca și detaliile vieții dinainte și după acel moment, sunt evidențiate în relatare spre a accentua nevoia căinței pentru fiecare și puterea milei neîntinse a lui Hristos pentru toți, și de aceea nu este nevoie să negăm o anumită istoricitate acestor povestiri¹².

Istoria Mariei Egipteanca ne oferă un tablou încă și mai dramatic și mai viu decât relatările despre fecioara din Ierusalim. Mai întâi ea ne prezintă independenta față egipteană umblând prin cetate gata totdeauna pentru o altă aventură, seducând marinarii ca să o ia la bordul corabiei pentru Ierusalim. În Ierusalim, printre mulțimile adunate de praznic, istoria ne-o descrie pe Maria, șocată de impactul realității, îndreptându-se neîntârziat spre deșert ca să lupte singură cu plăcerea și desfrânarea dinăuntrul ei, printre stânci și nisip. Întâlnirea cu Zo-

⁹ *Bibliotheca Hagiographica Graeca* (Bruxelles, 1909), 1449, x.

¹⁰ Cf. SARAH POMEROY, *Goddesses, Whores, Wives and Slaves* (London, 1975).

¹¹ Cf. *Lives of the Desert Fathers*, preface by B. Ward (London, 1981).

¹² Pentru diferența între hagiografie și biografie, vezi: B. WARD, *Miracles and the Medieval Mind* (London, 1980; reprinted 1987), p. 166–192.

sima nu e mai puțin vie: Maria, vie și trezită la viață, e curtenitoare atunci când întâlnește pe bunul, controlatul și evlaviosul monah dintr-un așezământ monastic convențional; vorbește cu el în lumina lunii, povestindu-i pentru prima dată istoria ei, grijulie întotdeauna să nu șocheze; iar Zosima, lovit de iubire și adorație, revine la porunca ei, docil și umil ca un iubit.

Dar istoria Mariei Egipteanca are o semnificație mai profundă decât pur și simplu cea a povestirii dramatice a unei plăceri convertite în iubire. Ea este în mod evident plină de simboluri ascunse, cel mai important dintre ele fiind contrastul dintre monahul cel bun și autosatisfăcut, ce se bazează în ce privește mântuirea pe propriile sale fapte, și Maria, femeia păcătoasă care primește darul simplu al mântuirii de la Hristos fără nici un fel de fapte, cercetare de sine, Taine sau rugăciuni, ci numai din pricina mării ei nevoi. Și alte simboluri subliniază această temă centrală: Maria ia cu sine în deșert trei bucăți de pâine care, ca și pâinile profetului Ilie, nu scad; trece deasupra apelor Iordanului, simbolul botezului; e văzută umblând pe ape și în pace cu întreaga creație: un leu vine din deșert la îngroparea ei, iar leul este semnul Domnului păcii. Aceste detalii cu semnificație creștină nu treceau neobservate de auditorii care ascultau lectura acestei istorii.

Istoria Mariei Egipteanca aparține tradiției monastice, întrucât monahul este acela care se privește pe sine însuși între creștini drept cel mai în nevoie de milă, drept cel ce se căiește, drept păcătos și care, de aceea, poate da numai milă. Chiar și obișnuința oarbă și dominatoare a plăcerii, spune această istorie, poate fi ruptă și persoana poate fi eliberată pentru iubire și pentru viață. Singura necesitate este o conștientizare reală a nevoii și prin urmare a posibilității primirii mântuirii lui Hristos. Chiar și unii dintre monahi găseau această istorie extrem de adecvată în raport cu experiența lor anterioară: amma Sara, avva Moise și avva Apolo, de exemplu, păcătuiseră fiecare într-un fel sau altul în mod public și dramatic. Mai mult, ei au văzut în imaginea prostituatei un mod de descriere a unei experiențe interioare:

Mai zicea iarăși bătrânul fratelui pentru sufletul cel ce va să se pocăiască: „Într-o cetate era o femeie frumoasă și mulți ibovnici avea; și venind la dânsa un boier i-a zis: «Făgăduiește-te mie că vei păzi curătenia și eu te iau de femeie». Iar ea i s-a făgăduit. Și luând-o, a dus-o la casa sa. Iar ibovnicii ei căutând-o ziceau: «Cutare boier a luat-o la casa lui. Deci de vom merge la casa lui și va afla, ne pedepsește; ci veniți pe după casă, să-i fluierăm ei și, cunoscând glasul fluierăturii, să pogoare la noi și noi nevinovați ne aflăm». Iar ea auzind fluierătura, și-a astupat urechile sale și a sărit în cămara cea mai dinăuntru și a încuiat ușile“. Și zicea bătrânul, că femeia păcătoasă este sufletul, iar ibovnicii ei sunt patimile și oamenii, iar boierul este Hristos, iar casa cea mai dinăuntru este locul cel veșnic, iar cei ce îi fluieră ei sunt viclenii draci, iar el (sufletul) totdeauna fuge către Domnul.¹³

Istoria Mariei Egipteanca combină elemente găsite în diferite surse, în spatele cărora sunt femei istorice reale care au fost atât prostituate, cât și penitente; istoria a fost amplificată cu detalii ce sporesc semnificația temei cănței urmărind zidirea cititorilor sau ascultătorilor ei. Ca și istoria Sfintei Maria Magdalena, ea oferă de fapt un adevăr teologic despre mântuirea cu o față umană și mai cu seamă unul elocvent pentru cei ce o ascultă:

*Puterea Crucii Tale, Hristoase, a făcut minune, căci și cea care mai înainte era desfrânată s-a nevoit cu nevoiță pustnicească. De unde și lepădând neputința, vitejește a stat împotriva diavolului. Pentru aceasta dobândind cunună de biruință, se roagă pentru sufletele noastre.*¹⁴

¹³ Pateric, Ioan Colov 16 [trad. rom., 1990, p. 100].

¹⁴ „Slavă“ la vecernia duminicii a cincea din Postul Mare, *Triod*, ed. a VII-a, 1970, p. 460.

Viața Sfintei maicii noastre

Maria Egipteanca,

scrisă de Sfântul Sofronie, patriarhul Ierusalimului*

„Bun lucru este a ascunde taina împăratului, dar slăvit lucru a propovădui faptele lui Dumnezeu.” Așa a spus îngerul către Tobie [12, 7. 11] după minunata recăpătare a vederii – căci îi orbiseră ochii – și după acele primejdii prin care a trecut și din care a fost izbăvit pentru evlavie ce avea. A nu păzi taina împăratului este primejdios și vătămător, iar a tăcea faptele minunate ale lui Dumnezeu, aduce primejdie sufletului.

Pentru aceea și eu, cuprins de frica de a tăcea faptele lui Dumnezeu și temându-mă de primejdia ce stătea atârnată deasupra slugii care a îngropat în pământ talantul luat de la stăpân, fără să scoată vreun folos din el [Matei 25, 14–30], nu voi tăcea de loc povestirea sfântă care a ajuns până la mine.

Nimeni să nu pună la îndoială cele auzite de mine, alături de această scriere, și nici să creadă că povestesc ceva care depășește adevărul, sau să se mire de măreția celor întâmplate. Departă de mine gândul să mint sau să falsific povestirea, în care Dumnezeu este pomenit. Nu mi se pare că

* Textul grec e tipărit în PG 87 (3), 3697–3725; traducerea latină a lui Paul Diaconul e tipărită în PL 73, 671–690 (BHL 545). Textul versiunii românești este preluat din *Triod*, ed. a VII-a, 1970, p. 729–740.

Există un valoros studiu lingvistic al diverselor versiuni ale *Vieții* în Evul mediu: P. F. DEMBROVSKI, *La Vie de Ste Marie Egyptienne* (Droz, 1977), precum și două romane: A. CHEDID, *Les Marches de Sables* (Flammarion, 1981) și J. LACARRIÈRE, *Marie d’Egypte* (Lattes, 1983).

este lucru binecuvântat să se cugete lucruri mici și nevrednice cu privire la măreția Cuvântului în Dumnezeu întrupat și să se pună la îndoială cuvintele celor care vorbesc despre măreția Lui. Dar dacă se află unii care la citirea cărții de față sunt oarecum izbiți de măreția povestirii și nu voiesc cu ușurință să creadă, și cu aceia Dumnezeu să fie milostiv. Căci ei, uitându-se la slăbiciunea firii omenești, socotesc cu neputință de primit cele spuse în chip minunat despre oameni.

Încep deci această povestire. Cele istorisite s-au petrecut în vremea noastră și ni le-a povestit un sfințit bărbat, învățat în copilărie să spună și să facă cele dumnezeiești. Dar să nu atragă spre necredință pe cititori nici gândul că este cu neputință să se întâmple o minune ca aceasta în vremea noastră. Harul Tatălui, după cum a învățat Solomon [Înțelepciunea lui Solomon 7, 27], trece din neam în neam în suferințele cuvioase și face prieteni ai lui Dumnezeu și profeți.

Este însă timpul să încep această povestire.

1. În una din mănăstirile din Palestina era un bărbat împodobit în viață și în cuvânt, crescut din pruncie în moravurile și faptele cele călugărești. Numele acestui bărbat era Zosima. Să nu socotească cineva, după nume, că vorbesc despre acel Zosima, osândit odinioară ca eretic din pricina învățăturii sale. Altul este acesta și altul celălalt, iar deosebirea între cei doi este mare, cu toate că amândoi au avut același nume.

Acest Zosima era drept credincios și dintru început a trăit ca monah în una din mănăstirile zidite în vechime în Palestina. Râvnă avea pentru orice fel de nevoie pustnicească și a ajuns destoinic în orice fel de înfrânare. Nu numai că a păzit toată rânduiala predată de cei care s-au nevoit spre o astfel de luptă, dar și el însuși a izvodit încă alte multe nevoințe, prin care căuta să supună trupul duhului. Iar asta nu și-a greșit-o. Și într-adevăr bătrânul a ajuns atât de vestit în cele duhovnicești, încât adeseori mulți din monahii din mănăstirile învecinate, ba chiar și din cele îndepărtate, veneau la el ca să fie povățuiți în ce privește înfrânarea.

2. Cu toate că bătrânul avea o astfel de viață, totuși niciodată n-a trecut cu vederea studiul cuvintelor dumnezeiești, nici când se culca, nici când se scula. nici când ținea în mâini lucrul său, din care-și agonisea hrana. Iar dacă vrei să afli despre hrana gustată de el, îți voi spune că un singur lucru avea el care nu se poate ține ascuns și nici nu se putea termina, anume cântarea neîntreruptă a psalmilor și studiul neîncetat al cuvintelor sfinte.

Se spune că bătrânul a fost de multe ori învrednicit cu vedenii dumnezeiești, fiind iluminat de Dumnezeu. Căci, după cum a spus Domnul, cei care-și curățesc trupul și sunt pururea veghetori prin privirea trează a sufletului lor văd vedeniile dumnezeiești ale iluminării și primesc de aici arvuna binelui ce nu se ia de la ei.

Zosima zicea că din pânțele maicii sale, ca să spun așa, a fost dat în această mănăstire; iar aici și-a îndeplinit pustniceasca sa cale până la al cincizeci și treilea an al vieții. După aceasta însă, după spusele sale, a fost tulburat de gândul că ar fi întru toate desăvârșit și că n-a avut nevoie să învețe ceva de la altul. Și după mărturisirea sa gândea întru sine astfel:

„Se află, oare, vreun monah pe pământ, care poate să mă învețe un chip nou de pustnicie, pe care să nu-l cunosc și nu l-am făcut, sau să fie în stare să mă ajute cu ceva? Se găsește, oare, vreun bărbat, din cei care trăiesc înțelepțește în pustie, care să mă întreacă în ce privește fapta și contemplația?”

Pe când spunea bătrânul acestea, i s-a arătat cineva și i-a spus:

„Zosima, bine te-ai nevoit, atât cât era cu putință unui om, și bine ai dus la capăt pustnicescul drum. De altfel nu este nimeni între oameni, care să fie desăvârșit. Dar lupta ce-ți stă în față este mai mare decât cea dusă până acum, deși n-o cunoști. Ca să știi că sunt încă și multe alte căi spre mântuire, ieși, întocmai ca și Avraam [Facere 12, 1] acel vrednic de respect între patriarhi, din pământul neamului tău și du-te la mănăstirea ce se află lângă râul Iordanului”.

3. Îndată bătrânul, ascultând de poruncă, a ieșit din mănăstirea în care monahicește din pruncie viețuise. Și ajungând la Iordanul cel între râuri sfânt, a fost condus de cel ce i-a poruncit în acea mănăstire, în care Dumnezeu a hotărât să fie. Bătând cu mâna în poarta mănăstirii i-a ieșit într-o câmpinare mai întâi monahul însărcinat cu paza porții. Portarul l-a dus la stareț. Iar el, când l-a văzut cu haina și chipul cuvioșiei și că-i face metania obișnuită monahilor, după ce i-a dat binecuvântarea, l-a întrebat:

„De unde vii, frate? Pentru care pricină ai venit la noi, ce sârmani călugări?”

„Să spun de unde am venit, a răspuns Zosima, nu mi-e folos; dar pentru folosință am venit, părinte! Am auzit despre voi slăvite și vrednice de laudă lucruri, cu puțință să apropiu sufletul de Hristos, Dumnezeuul nostru.”

„Dumnezeu, frate, — a zis către el starețul — singurul care vindecă neputința omenească. El Însuși și pe tine și pe noi ne va învăța dumnezeieștile Sale voi și ne va îndruma să facem cele ce se cuvine. Omul nu poate fi de folos omului, decât numai să ia aminte fiecare, totdeauna de sine și să lucreze cu mintea trează ceea ce trebuie, dobândind ajutor, în cele ce facem, pe Dumnezeu. Dar dacă, după cum ai spus, dragostea lui Dumnezeu te-a mânat să ne vezi pe noi, smeriți călugări, atunci rămâi cu noi, dacă pentru aceasta ai venit. Iar Păstorul cel Bun, Care și-a dat sufletul pentru mântuirea noastră și cheamă oile Lui pe nume [Ioan 10, 13] ne va hrăni pe noi toți prin harul Domnului.”

Acestea a spus starețul către Zosima; iar el a făcut iarăși metanie și a cerut binecuvântare; și după ce a răspuns: „Amin”, a rămas în acea mănăstire.

4. Zosima a văzut pe călugări strălucind în fapte și în contemplație slujind Domnului. Cântarea era neconținută, privegherea tot timpul nopții, iar în mâini aveau neîntrerupt crucea și în gură psalmi. Cuvânt deșert nu era printre ei. Grija de lucrurile lumești nu se afla la aceia. Veniturile ce se culeg și se adună în fiecare an, și grijile cu privire la viața griji care au în vedere un câștig bănesc, nici cu numele nu

erau cunoscute de ei. Și un singur lucru și cel dintâi era cel râvnit de toți anume ca fiecare din ei să fie mort cu trupul după cum au și murit o dată și nu mai trăiesc pentru lume și pentru toate cele din lume. Hrana nu le lipsea: cuvintele de Dumnezeu insuflate. Hrăneau însă și trupul, dar numai cu cele de trebuință, cu pâine și apă, pe cât era fiecare înflăcărat de dumnezeiasca dragoste.

5. Văzându-le pe acestea Zosima, după cum însuși a spus, se întărea foarte mult sufletește, pășind înainte spre desăvârșirea ce-i stătea în față și găsind împreună-lucrători care să lucreze în chip bun paradisul dumnezeiesc.

După ce-au trecut multe zile, s-a apropiat timpul în care s-a predat creștinilor să se săvârșească Sfântul și Marele Post. Atunci monahii se curățeau mai dinainte pentru dumnezeiasca patimă și pentru închinarea învierii lui Hristos. Porțile mănăstirii nu erau deschise niciodată, ci încuiate totdeauna pentru a face monahilor netulburată nevoia pustnicească. Nici nu era voie să se deschidă porțile, afară numai dacă vreun monah ieșea pentru vreo mare trebuință. Locul era pustiu, iar celor mai mulți dintre monahii din vecini nu numai greu de străbătut, dar și necunoscut.

6. În mănăstire se păstra din vechime o rânduială. Socotesc că din pricina acestei rânduieli Dumnezeu a adus pe Zosima la acea mănăstire. Care este rânduiala și cum se păzea, voi spune aici.

În duminica ce s-a obișnuit să se numească întâia din săptămânile Postului Mare, se săvârșea Sfânta Liturghie ca de obicei și fiecare se împărțăsea cu preacuratele și deviață-făcătoarele Taine și mâncau puțin, după cum era obiceiul. După aceasta se strâneau toți în biserică și făcându-se îndelungată rugăciune și multe metanii, călugării se îmbrățișau cu sărutare unii pe alții, sărutau și pe stareț, făcându-i metanie, și se rugau să le dea binecuvântarea, care să le fie de ajutor și de sfătuire în nevoințele ce le stătea înainte.

După ce se săvârșeau acestea, se deschideau porțile mănăstirii și ieșeau toți din mănăstire cântând cu dulce voce: „Domnul este luminarea mea și Mântuitorul meu, de cine mă

...oi teme? Domnul este scutitorul vieții mele. de cine mă voi înfricoșa?" [Psalm 26, 1] și celelalte stihuri ale psalmului. Ei lăsați de multe ori un paznic sau doi paznici la mănăstire; ca să păzească averea ce se afla înăuntru – căci călugării aveau ceva care să poată fi luat de hoți – dar care să nu lase biserica fără slujbă dumnezeiască.

Fiecare își lua de ale mâncării, după cum putea și după cum voia. Unul lua cu sine pâine pe măsura trebuinței trupului: altul, smochine; altul, finice; altul, legume uscate muate în apă; altul, nimic, ci numai trupul lui și rasa, cu care era îmbrăcat; se hrănea, de câte ori firea îl silea, cu ierburile ce cresc în pustie. Și era păzită această rânduială și legea sfîntenie de fiecare din ei de a nu ști unul de altul, cum se înfrînează și petrece celălalt. Îndată ce treceau Iordanul se despărțeau unii de alții. Pustiul era mare și nici unul nu se întâlnea cu altul. Dar și dacă unul din ei vedea din depărtare venind pe altul spre el, se abătea din drum și se ducea în altă parte. Trăia pentru el și pentru Dumnezeu, cântînd neîntrerupt psalmi și gustînd din hrana pe care o avea la îndemînă.

Petrecînd astfel toate zilele postului se întorceau la mănăstire în duminica dinaintea sărbătorii de-viață-făcătoarei învierii a Mântuitorului, duminică pe care Biserica a primit-o să se prăznuiască cu stîlپări. Atunci se întorcea fiecare avînd rod al ostenelilor sale conștiința sa, care cunoștea cum a lucrat și semințele căror osteneli a adunat. Și nimeni nu întreba deloc pe celălalt cum sau în ce chip a purtat lupta și s-a stat în față.

7. Aceasta era rânduiala mănăstirii și ea se îndeplinea în chip desăvârșit. Fiecare dintre ei cînd era în pustiu lupta cu sine însuși sub îndrumarea lui Dumnezeu, fără să caute să placă oamenilor și nici să arate că se înfrînează. Căci cele ce se fac de dragul oamenilor și cele ce se săvârșesc pentru a plăcea oamenilor nu se poate spune că aduc vreun folos celui ce le săvârșește, ci dimpotrivă mare pagubă.

Atunci Zosima, potrivit obișnuitei rânduiei a mănăstirii, precum Iordanul, ducînd cu sine puține ale mâncării pentru

nevoia trupului și rasa, cu care era îmbrăcat. Canonul său de rugăciune și-l îndeplinea străbătând pustia; iar când trebuința trupului o cerea, gusta ceva.

Noaptea dormea întinzându-se puțin la pământ; se bucura de puținel somn, acolo unde îl apuca seara. Dis-de-dimineață iarăși începea din nou să meargă, având totdeauna locuri aspre pentru mers. Și avea dorința – după cum spunea – să pătrundă în adâncul pustiei, cu nădejdea să găsească vreun părinte locuind în ea, în stare să-l ducă spre ceea ce dorea. Și își continua drumul cu sârguință, ca și cum ar fi zorit spre o locuință cunoscută și faimoasă. A mers așa cale de douăzeci de zile. Când a venit vremea amiezii s-a oprit puțin din mers și privind spre răsărit și-a făcut obișnuita rugăciune. Căci obișnuia la hotărâte ceasuri ale zilei să-și întrerupă anevoiosul mers și să se odihnească puțin stând în picioare, ca să cânte psalmi și să facă metanii. Așa își făcea el rugăciunea.

Dar pe când cânta psalmi și privea la cer, cu o neîntreruptă privire, vede din colina din dreapta locului în care sta și se ruga, pe la ceasul doisprezece, ivindu-se o umbră ca un trup de om. Mai întâi s-a speriat și tremura din tot trupul, bănuind că vede o nălucire diavolească. După ce a făcut semnul crucii și a dat la o parte frica – căci rugăciunea i se terminase – și-a întors privirile și vede în adevăr pe cineva mergând spre miazăzi. Vedenia era cu trupul gol, neagră la trup, înnegrită ca din pricina arșitei soarelui; părul capului îi era alb ca lâna, dar și acesta puțin, încât nu trecea mai jos de grumazul trupului.

8. Când a văzut asta Zosima, s-a făcut de bucurie ca o floare; și vesel de minunăția priveliștii, a început să alerge spre locul spre care se zorea și vedenia. Cu nespusă bucurie se bucura, căci în toată scurgerea acelor zile n-a putut să vadă chip omenesc, de animal sau de zburătoare, chip sau umbră pământească, sau umbra vreunei viețuitoare. Căuta deci să cunoască cine este vedenia și din ce loc, pentru că nădăjduia că va vedea mari lucruri. Vedenia însă când a înțeles că Zosima vine de departe spre ea, a început să fugă și

să alerge spre adâncul pustiei. Zosima ca și cum și-ar fi uitat de bătrânețe, ba încă neținând seama nici de oboseala drumului, se îndrepta zorindu-se să ajungă pe cel ce fugea. Unul urmărea, celălalt era urmărit. Mersul lui Zosima însă era mai aproape de cel ce alergea. Când s-a apropiat încât putea să i se audă și vocea, a început Zosima să strige și să lăsa drumul cu lacrimi la astfel de strigăte:

„Pentru ce fugi de mine, un bătrân și un păcătos? Așteaptă-mă, robule al lui Dumnezeu, orice ai fi, pentru numele lui Dumnezeu, pentru care locuiești în această pustie! Așteaptă-mă pe mine, neputinciosul și nevrednicul, pentru rădejdea pe care o ai în schimbul osteneții tale. Stai și roagă-te și binecuvântează pe bătrân, pentru Dumnezeu. Căruia tu i-ai fost scârbă de nimeni niciodată”.

Pe când Zosima înlăcrimat spunea aceste cuvinte, alergeau amândoi spre un loc care avea înfățișarea unui pârâu uscat. Îmi dau cu părerea însă că n-a fost niciodată pârâu – căci cum s-ar găsi un pârâu în acel loc? – ci că locul a dobândit de la natură o astfel de înfățișare.

După ce-au ajuns, amândoi la locul mai sus pomenit, căptura omenească ce fugea înaintea lui s-a coborât în vale și s-a urcat pe malul celălalt. Dar Zosima, obosit și nemai-putând să fugă, a stat pe celălalt mal al locului cu înfățișarea de pârâu. Și a adăugat lacrimi la lacrimi și plânsete la plânsete, încât tânguirile lui puteau să ajungă până departe. Anunci arătarea trupească de pe celălalt mal a dat drumul mor astfel de cuvinte:

9. „Avva Zosima, pentru Domnul, iartă-mă, dar nu pot să mă întorc și să mă arăt în fața ta. Sunt femeie și, după cum vezi, goală, iar rușinea trupului meu o am neacoperită. Dar dacă voiești cu tot dinadinsul să dăruiești binecuvântare unei femei păcătoase, aruncă-mi rasa cu care ești îmbrăcat, ca să-mi ascund cu ea neputința femeiască și să mă întorc spre tine și să primesc binecuvântările tale”.

Atunci cutremur și rătăcire a minții a cuprins pe Zosima – după cum spunea – când a auzit că-l cheamă pe nume. Căci bărbatul, fiind pătrunzător la minte și preaînțelept în

tea că dacă acea făptură n-ar fi fost
tic, negreșit că nu l-ar fi chemat pe
dată nu l-a văzut și despre care ni-

linit ce i s-a poruncit; și dezbrăcând
o avea, i-a aruncat-o stând întors cu
și i-a acoperit unele părți ale trupu-
operite mai mult decât altele.

varse spre Zosima și-i zise:

nte, avva Zosima, de a vedea pe o
rei să afli de la mine, de nu ai pre-
le mult? "

și genunchii la pământ, cerea să fie
iar ei îi făcea metanie. Și amândoi
iecare cerând să fie binecuvântat de
se putea auzi de la amândoi decât:

ere de vreme, a spus femeia către

se cuvine să binecuvântezi să te rogi
cinstit cu vrednicia preoției; tu de
tului altar și de multe ori ai săvârșit

nu aruncat pe Zosima în mare frică
nura, era plin de sudoare și suspina,
și cu suflare greoaie și întreruptă:
vnicească maică, din felul de viață
le Dumnezeu și că în cea mai mare
ie. Dar mult mai lămurit este harul
hemat pe nume și m-ai numit preot,
și nu m-ai văzut. Dar pentru că harul
niciile pe care le are cineva, ci este
lin darurile sufletești, pentru aceea,
ntează-mă și roagă-te pentru mine,
ul tău".

ăruinței bătrânului, femeia a zis:

„Binecuvântat să fie Dumnezeu Care se îngrijește de mântuirea oamenilor și a sufletelor!”

Și după ce a zis Zosima: „Amin”, s-au sculat amândoi din genunchi, iar femeia a zis bătrânului:

„Pentru care pricină, omule, ai venit la mine păcătoasă? Pentru care pricină ai venit să vezi o femeie lipsită de orice virtute? Afară numai dacă harul Sfântului Duh nu te-a călăuzit să îndeplinești cu timpul vreo slujbă de trebuință trupului meu. Spune-mi cum viețuiesc creștinii astăzi? Cum cârmuiesc împărații? Cum este păstrată Biserica?”

„În puține cuvinte, maică, a spus Zosima către ea, prin rugăciunile tale cuvioase, Hristos a dăruit tuturor pacea stărnită. Dar primește rugăciunea nevrednică a bătrânului și roagă-te pentru toată lumea și pentru mine păcătosul, pentru ca să nu-mi fie fără rod întinderea pustiului acestuia”.

„Ție ți se cuvine, avva Zosima, i-a răspuns ea, să te rogi pentru mine și pentru toți, căci după cum ai spus ai vrednicia preotească și spre aceasta ai fost rânduit. Dar pentru că datorăm să facem ascultare, voi îndeplini cu dragă inimă porunca.”

După ce a spus acestea, s-a întors către răsărit și ridicându-și ochii în sus și înălțându-și mâinile, a început să se roage în șoaptă. Glasul ei nu se auzea lămurit, așa că Zosima n-a putut să înțeleagă nimic din rugăciunea ei. El stătea, după cum spunea, cu privirile aplecate la pământ, zămurând, fără să rostească ceva. Zosima s-a jurat luând pe Dumnezeu martor de cele spuse, că ridicându-și puțin ochii de la pământ, a văzut-o în timpul rugăciunii ei înălțată cam un cot de la pământ, încât se ruga stând în văzduh. Când a văzut aceasta l-a cuprins mai mare frică și puternică neliniște: nu îndrăznește să rostească ceva, ci spunea numai în el însuși: „Doamne miluiește!”

11. În timp ce bătrânul sta la pământ, un gând de smintelă i-a trecut prin minte: „Oare nu cumva este un duh rău ce se face că se roagă?”

După ce femeia și-a terminat rugăciunea s-a întors, a ridicat pe călugăr și a zis:

„Pentru ce, avva, te tulbură gândurile și te smintești cu privire la mine, că sunt duh și că mă prefac că mă rog? Fii deplin încredințat, omule, că femeie păcătoasă sunt și am fost de altfel întărită cu Sfântul Botez. Nu sunt duh, ci pă-mânt și țărână și, într-un cuvânt, trup care n-a gândit nimic duhovnicesc“.

Spunând acestea și-a pecetluit cu semnul crucii fruntea, ochii, buzele și pieptul, zicând astfel:

„Dumnezeu, avva Zosima, să ne izbăvească de cel rău și de lanțurile lui, căci mare este puterea diavolului împotriva noastră“.

Când bătrânul a auzit și a văzut acestea, s-a aruncat la pământ și a cuprins cu mâinile picioarele ei, spunând cu lacrimi:

„Te jur, în numele lui Hristos, Dumnezeuul nostru, Care S-a născut din Fecioara, pentru Care goliciunea aceasta o porți, pentru Care ți-ai istovit trupul acesta, să nu ascunzi nimic robului tău, cine ești, de unde, de când și în ce chip ai locuit în pustia aceasta. Nimic să nu ascunzi din faptele tale, ci pe toate să le povestești, ca să faci cunoscute mărețiile lui Dumnezeu. Căci după cum este scris, ce folos are înțelepciunea ascunsă și comoara îngropată [Sirah 20, 30]? Spune-mi toate, pentru Domnul. Nu mi le vei spune pentru laudă sau pentru fală, ci ca să mă încunoștiințezi pe mine, păcătosul și nevrednicul. Cred în Dumnezeu pentru Care trăiești și ai viețuit, că pentru aceasta am fost călăuzit în pustiul acesta, ca Domnul să facă cunoscute faptele tale. Nu este în puterea noastră a ne împotrivi judecăților lui Dumnezeu. Căci dacă n-ar fi fost bineplăcut lui Hristos Dumnezeuul nostru ca să fii cunoscută de mine, și să se știe cum te nevoiești, n-ar fi îngăduit să fii văzută de cineva și nici pe mine nu m-ar fi întărit să merg atâta cale, pe mine care niciodată n-am voit și nici n-am putut să ies din chilia mea“.

12. După ce avva Zosima a spus acestea și mai multe altele, femeia l-a sculat de la pământ și i-a spus:

„Mă rușinez, părintele meu, să-ți spun rușinea faptelor mele. Iartă-mă, pentru Domnul. Dar de vreme ce ai văzut

trupul meu gol atunci să-ți dezgolesc și faptele mele ca să cunoști de câtă rușine și nerușinare este plin sufletul meu. Nu din pricină de a nu mă lăuda, după cum socoteai. n-am voit să-ți povestesc faptele mele – căci cu ce am a mă lăuda eu, care am fost vas ales al diavolului? Știu însă că dacă voi începe să-ți povestesc viața, vei fugi de mine. cum fuge cineva de șarpe și nu vei suferi să auzi cu urechile faptele nebune săvârșite de mine. Ți le spun, fără să las ceva deoparte. Dar mai întâi, te jur, să nu încetezi de a te ruga pentru mine. ca să gădesc milă în ziua judecății”.

Și în timp ce bătrânul lăcrima fără încetare, femeia a început povestirea vieții ei, grăind așa:

13. „Eu, frate, sunt de loc din Egipt. Pe când eram de doisprezece ani și trăiau părinții mei, am lepădat dragostea tată de ei și m-am dus în Alexandria. Mi-e rușine să mă gândesc cum de la început mi-am stricat fecioria și cât de neînfrânată și nesățioasă îmi era patima împreunării. Dar este mai cinstit ca să ți-o spun acum. Aceasta ți-o voi istorisi pe scurt ca să cunoști firea mea pătimașă și dorul meu după plăceri. Timp de mai bine de șaptesprezece ani, iartă-mă, m-am petrecut în dragoste publică, supusă fiind destrăbălării. Și pe adevăr mă jur, nu pentru plată, căci n-am luat nimic de la cei care de multe ori voiau să mă plătească. Acest chip – de a-mi satisface dorința în dar – l-am născocit pentru a face să atrag luarea aminte a câtor mai mulți asupra mea. Iarăși să nu crezi cumva că nu luam bani pentru că eram bogată. Nu, căci trăiam ca o cerșetoare și adeseori torceam călți. Aveam însă o poftă nesățioasă și o dorință neînfrânată de a mă tăvăli în noroi. Aceasta socoteam că este scopul vieții, de a batjocori neîncetat trupul.

Ducând deci o astfel de viață, văd într-o vară popor mult de bărbați din Libia și din Egipt alergând spre mare. Am întrebat pe unul care se afla atunci întâmplător lângă mine: «Unde se zoresc oare bărbații aceștia care aleargă?»

Acela mi-a răspuns: «Se duc cu toții la Ierusalim de sărbătoarea Înălțării cinstitei Cruci, care se prăznuiește peste multe zile».

«Oare, nu mă vor lua și pe mine, i-am spus aceleia, dacă voi vrea să-i urmez?» «Dacă ai bani de drum și de hrană, nu te împiedică nimeni.» «În adevăr, frate, i-am spus, n-am bani nici de drum și nici de hrană. Dar mă duc și eu să mă urc în una din corăbiile pe care le-au tocmnit și mă vor hrăni, chiar dacă nu vor. Trup am și-l voi da în locul banilor de drum.»

Pentru aceasta am voit să plec – să-ți cer iertare părințele meu – pentru ca să am mai mulți îndrăgostiți la chere-mul patimii mele.

14. Ți-am spus, stăpâne bătrâne, să nu mă silești să-ți spun nerușinarea mea. Mă cutremur. Știe Domnul că te pângăresc și pe tine și văzduhul cu vorbele mele”.

Zosima, udând pământul cu lacrimi, i-a răspuns:

„Spune, pentru Domnul, maica mea! Spune! Să nu întreprui firul unei asemenea povestiri folositoare”.

Iar ea reluând povestirea a adăugat acestea:

„Așadar acel tânăr a plecat râzând când a auzit nerușinarea cuvintelor mele. Eu însă aruncând furca, pe care o purtam – căci se întâmpla s-o port din când în când – am alergat la mare, acolo unde vedeam că se zoresc oamenii. Și văzând pe câțiva tineri, cam zece la număr sau chiar mai mulți, ce stăteau pe țărm (bănuiesc că așteptau pe alți tovarăși de călătorie, căci cei care veniseră înainte se urcaseră în corăbii) cu trupurile și mișcările pline de viață și de putere și părându-mi-se îndestulători pentru scopul ce urmăream, am sărit cu nerușinare, după cum îmi era obiceiul, în mijlocul lor. «Luați-mă și pe mine, le-am spus, unde plecați și nu vă voi fi nefolositoare.» După ce am spus și alte cuvinte mai nerușinate, i-am pornit pe toți pe râs. Dar când au văzut stăruința mea în nerușinare, m-au luat și m-au dus în corabia pe care o aveau tocmnită – căci între timp au venit și aceia din pricina cărora stăteau pe țărm. Din acea clipă am început călătoria pe mare.

Iar cele ce-au urmat după aceasta, cum ți le voi povesti, omule? Ce fel de limbă le va rosti sau ce auz va primi faptele săvârșite în corabie în timpul călătoriei? Cum îți voi povesti

captele pe care i-am silit să le facă nenorocirii împotriva voinei lor? Nu există chip de destrăbălare din cele ce se pot spune și din cele ce nu se pot spune, pentru care să nu fi fost învățătoare acelor nefericiți. Eu, părintele meu, mă minunez cum de n-a înghițit marea destrăbălările mele. Cum de nu și-a deschis pământul gura și nu m-a cufundat de vie în iad, pe mine care am prins în lanțuri atâtea suflete. Bănuiesc însă că Dumnezeu căuta pocăința mea, căci nu vrea moartea păcătosului [Iezechiel 33, 11; I Timotei 2, 4]. El este îndelung-răbdător și așteaptă întoarcerea.

Cu astfel de sânguință am ajuns în Ierusalim. Iar în zilele petrecute în oraș, înainte de sărbătoare, am făcut fapte la fel cu celelalte, dar mai vârtos, și mai rele, căci n-am fost îndestulată cu tinerii, pe care i-am avut pe mare și mi-au rîujit pe cale, ci m-am folosit și de mulți alții, locuitori din Ierusalim și străini, strigându-i pentru același scop.

15. Când a sosit sfânta sărbătoare a Înălțării Crucii, eu amblam ca și mai înainte de-colo-colo, ca să pescuiesc sufletele tinerilor. Foarte de dimineață însă am văzut pe toți că seargă la biserică. Am plecat și eu alergând împreună cu cei care se grăbeau și am ajuns o dată cu ei în pridvorul bisericii. Când a venit timpul dumnezeieștii Înălțări, mă împingeam în mulțime silindu-mă să intru cu poporul. Și m-am apropiat eu ticăloasa cu multă trudă și năduf de ușa prin care se putea intra în biserică, unde se arăta lemnul de viață rădător. Când însă am pășit pragul ușii, toți ceilalți au intrat neîmpiedicați; pe mine însă m-a oprit o putere dumnezeiască neîngăduindu-mi să intru. Iarăși m-am împins; dar am fost respinsă și m-am văzut din nou stând în pridvor. Socotind că din pricina slăbiciunii femeiești s-a întâmplat această m-am amestecat iarăși cu alții și mă sileam pe cât puteam, făcându-mi loc cu coatele și mă împingeam. Dar m-am stentit în zadar. Când nemernicul meu picior a călcat din nou pe prag, biserică a primit pe ceilalți fără să împiedice pe mine, numai pe mine nefericita nu mă primea, ci o putere mare m-a împiedicat, întocmai ca o mulțime orânduită de

ostași, căreia i s-a poruncit să-mi închidă intrarea. Și am rămas iarăși în pridvor.

După ce am făcut și am pățimit acestea de trei și de patru ori, am obosit și nu mai aveam putere nici să mă împing nici să mă îndes, căci trupul meu ostenise foarte tare și din pricina înghesuiei. M-am întors deci, am plecat și am stat în colțul curții bisericii. Abia atunci mi-a venit în minte pricina care m-a împiedicat să văd lemnul de viață făcător. Cuvânt mântuitor a atins ochii inimii mele, arătându-mi că noroiul faptelor mele a fost acela care mi-a închis intrarea.

Am început să plâng, să mă tângui și să-mi bat pieptul scoțând suspine din adâncul inimii mele. Pe când plângeam, văd deasupra locului în care stăteam că se afla icoana Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și am zis uitându-mă către ea cu statornicie:

«Fecioară Stăpână, care ai născut după trup pe Dumnezeu Cuvântul. Știu, știu că nu este cuviincios și binecuvântat ca eu, atât de necurată, atât de spurcată, să văd icoana ta, a pururea Fecioarei, a celei curate, care ai trupul și sufletul curat și neîntinat. Este drept să fiu urâtă eu, pierdută, de tine, care ești curățenia și să te dezgusti de mine. Dar de vreme ce după cum am auzit, Dumnezeu pe Care L-ai născut, pentru aceasta S-a făcut om ca să cheme pe păcătoși la pocăință, ajută-mi mie singura care n-am pe cineva într-ajutor. Poruncește să mi se îngăduie să intru în biserică. Să nu mă lipsești să văd lemnul pe care s-a răstignit Dumnezeul cel născut de tine, Care și-a dat propriul Său sânge preț de răscumpărare pentru mine. Poruncește, Stăpână, să-mi fie deschisă și mie ușa dumnezeieștii închinări a Crucii. Dumnezeului născut din tine te dau cheazăsuitoare, că niciodată nu voi mai pângări acest trup prin vreo împreunare rușinoasă, iar după ce voi vedea lemnul Crucii Fiului tău mă voi lepăda numaimăcar de lume și de toate din lume și îndată plec acolo unde tu ca o cheazăsuitoare a mântuirii mele mă vei povățui și mă vei îndruma.»

17. După ce am spus acestea, am căpătat prin ardoarea credinței un fel de încredințare, și având deplină nădejde în

milostenia Născătoarei-de-Dumnezeu. m-am mișcat din locul unde am stat și mi-am făcut rugăciunea. Am venit iarăși și m-am amestecat cu cei care intrau. Nu mai era nimeni care să mă dea îndărăt, nimeni care să mă împiedice să mă apropiu de ușa, prin care am intrat în biserică. Frică m-a cuprins și mirare; eram cu totul zdruncinată și tremuram. Când am ajuns la ușa sigilată până atunci pentru mine, toată puterea care la început m-a împiedicat acum îmi înlesnea dinaintea intrării. Astfel am intrat fără osteneală: astfel am ajuns înăuntrul celor sfinte. Am fost învrednicită cu vederea făcătoarei de viață Cruci, am văzut Tainele lui Dumnezeu și eram gata să primesc pocăința. După ce eu, nenorocita, m-am aruncat la pământ și m-am închinat acelui loc sfânt, am alergat ieșind, zorindu-mă spre chezășuitoarea mea.

Când am ajuns în acel loc în care a fost scris zăpăditul rugăduinței, mi-am plecat genunchii înaintea pururea Fecioarei și Născătoarei-de-Dumnezeu și am spus aceste cuvinte:

«Tu, Stăpână preabună, ți-ai arătat față de mine iubirea și de oameni. Nu te-ai dezgustat de rugăciunile unei nevrednice. Am văzut slava pe care nu este drept s-o vedem noi cei pierduți. Slavă lui Dumnezeu care primește prin tine pocăința păcătoșilor! Dar ce voi gândi mai mult sau ce voi rosti tu, păcătoasă? Este timpul, Stăpână, să fie îndeplinită făgăduința, pe care am făcut-o. Îndrumă-mă acum unde poruncești. Fii acum învățătoarea mântuirii mele, povățuindu-mă pe calea care duce la pocăință».

Și zicând acestea am auzit din depărtare zicând: «Dacă vei trece Iordanul, bună odihnă vei găsi». Ascultând această voce, și fiind încredințată că aceasta pentru mine s-a îndeplinit, am strigat cu lacrimi și am zis Născătoarei-de-Dumnezeu: «Stăpână, Stăpână, nu mă părăsi!»

După ce am strigat acestea, am ieșit din curtea bisericii.

Când am ieșit, un om m-a văzut și mi-a dat trei monede, zicându-mi: «Primește-le pe acestea, maică!» Le-am luat, am împărțat cu ele trei pâini și le-am socotit drept pâini ale binecuvântării. Și am întrebat pe negustorul care mi-a vândut

pâinile: «Care este, omule, calea care duce la Iordan?» Aflând poarta oraşului care duce spre părţile acelea, am ieşit alergând şi mergeam lăcrimând. Din întrebare în întrebare am ajuns.

18. După ce am mers toată ziua – căci era pe la ceasurile nouă dimineaţa, după cât bănuiesc, când am văzut Crucea – am ajuns pe la apusul soarelui la biserica Sfântului Ioan Botezătorul care se află alături de Iordan. Închinându-mă mai întâi în biserică, m-am coborât îndată la Iordan şi mi-am spălat faţa şi mâinile cu apa aceea sfântă. După aceea m-am împărtăşit în biserica Înainte-mergătorului cu preacuratele şi de-viaţă-făcătoarele Taine. Am mâncat jumătate dintr-o pâine, am băut apă din Iordan şi m-am culcat noaptea pe pământ. A doua zi de dimineaţă am trecut pe malul celălalt cu o mică barcă pe care am găsit-o acolo. Şi iarăşi m-am rugat de îndrumătoarea mea să mă călăuzească acolo unde îi este cu bună plăcere.

Aşa am ajuns în acest pustiu. De atunci până astăzi m-am depărtat fugind. Sălăşluiesc în această pustie, aşteptând pe Dumnezeu meu, Care mântuieşte de deznădejde şi de vişor pe cei care se întorc la El“.

„Câţi ani sunt, maica mea – i-a spus Zosima –, de când sălăşluieşti în acest pustiu?“

„După câte bănuiesc – a răspuns femeia –, sunt patruzeci şi şapte de ani de când am ieşit din oraşul sfânt.“

„Şi ce ai găsit sau ce ai avut ca hrană, maica mea?“

„Am trecut Iordanul ducând cu mine două pâini şi jumătate. Acestea, încetul cu încetul, uscându-se s-au împietrit şi în câtăva vreme mâncându-le le-am terminat.“

„Şi astfel ai petrecut cu uşurinţă scurgerea atâtor ani, fără să te tulbure marea schimbare ce s-a săvârşit cu tine?“

„M-ai întrebat acum – i-a răspuns femeia – un lucru de care mă cutremur şi să vorbesc. Căci dacă îmi voi aminti atât de multele primejdii pe care le-am suferit şi de gândurile care cumplit m-au tulburat, mă tem ca nu cumva să fiu cuprinsă iarăşi de ele.“

„Să nu lași nimic, maica mea – a grăii Zosima – din ceea ce ai să-mi povestești. Căci te-am întrebat de acestea pentru ca să mi le arăți pe toate, fără să lași ceva deoparte.”

19. „Crede-mă, părinte – i-a zis ea – că am petrecut șaptesprezece ani în acest pustiu, luptându-mă cu poftele mele nebunești ca și cu niște fiare sălbatice. Când încercam să gust din hrană doream cărmurile și peștii pe care îi are Egiptul. Doream băutura de vin, atât de plăcută mie, căci am băut mult vin pe când eram în lume. Aici însă nici apă nu aveam să gust. Ardeam de sete în chip groaznic, dar de nevoie sufeream. Intra însă în sufletul meu și pofta necugetată a cântecelor desfrânate, tulburându-mă chumator să cânt cântecele drăcești pe care le-am învățat. Dar eu îndată lacrimam și-mi loveam pieptul cu mâinile și-mi aduceam aminte de făgăduința ce-am făcut-o când am plecat în pustie. Mă cheamă cu mintea la icoana Născătoarei-de-Dumnezeu, chezășuitoarea mea, și plângeam în fața ei, cerând să alunge gândurile mele rele care atacau astfel nenorocitul meu suflet. După ce lacrimam îndeajuns și-mi băteam cu putere pieptul, vedeam o lumină care strălucea împrejurul meu. Și din această clipă peste potopul de gânduri venea o liniște stărnită.

Dar cum îți voi povesti, părinte, gândurile care mă mânau iarăși la desfrânare? Foc se aprindea înăuntrul nefericitei mele inimi; toată mă ardea și mă ațâța spre pofta împreunării. Îndată ce însă un gând ca acesta mă ataca, mă aruncam la pământ și udam pământul cu lacrimi, socotind că apare chezășuitoarea mea, ca o apărătoare în fața mea, călcătoarea de lege, și ceream pedeapsă pentru călcarea făgăduinței. Nu mă sculam de la pământ – și se întâmpla să nu la pământ zi și noapte – până ce nu mă lumina cea dulce lumină și-mi alunga gândurile ce mă tulburau. Ochiul gândirii mele deci îl îndreptam totdeauna, fără încetare, spre chezășuitoarea mea, rugând-o să fie într-ajutor aceleia care credea prin atâtea primejdii în nesfârșitul pustiuului. Și aveam un ajutor și un apărător spre pocăință. Așa am petrecut vreme de șaptesprezece ani, luptându-mă cu mii de primejdii.

Dar din acea vreme și până astăzi, ajutătoarea mea a fost lângă mine în toate, călăuzindu-mă prin toate. "

„N-ai avut nevoie de hrană sau de îmbrăcăminte?”, i-a spus Zosima.

„După ce am sfârșit acele pâini, precum ți-am spus mai înainte, m-am hrănit timp de șaptesprezece ani cu verdețuri și cu altele ce se găseau în pustie. Iar îmbrăcăminte pe care am avut-o când am trecut Iordanul s-a sfâșiat, rupându-se. Am suferit mare chin și din pricina frigului, dar și din pricina căldurii. Din cauza arșiței ardeam, iar din pricina gerului înghețam și tremuram, așa că de multe ori cădeam la pământ și rămâneam aproape fără suflare și nemișcată. M-am luptat deci cu multe și felurite nevoi și ispite nenorocite.

Din acel timp însă și până acum puterea lui Dumnezeu a păzit în multe chipuri păcătosul meu suflet și smeritul meu trup. Căci am dobândit o hrană neîmpuținată – nădejdea mântuirii mele – gândindu-mă numai de la câte rele m-a mântuit. Mă hrănesc și mă acopăr cu cuvântul lui Dumnezeu, Care ține toate [Psalm 1, 7]. Nu numai cu pâine va trăi omul [Matei 4, 4], iar cei care au lepădat îmbrăcăminte păcatului cu piatră s-au îmbrăcat, dacă n-au avut acoperământ [Iov 24, 7–8]. "

20. *Când a auzit Zosima că a amintit și citate din Scriptură, din cărțile lui Moise, din Iov și din cartea Psalmilor, i-a spus:*

„Ai citit cartea Psalmilor, maica mea, sau alte cărți?”

Când a auzit acestea a zâmbit și a zis bătrânului:

„Crede-mă, omule, că n-am văzut de când am trecut Iordanul pe alt om decât astăzi chipul tău. Dar nici fiară sălbatică sau altă vietuitoare n-am zărit de când am văzut acest pustiu. Iar carte n-am învățat niciodată. Nici n-am auzit pe cineva cântând sau citind psalmi. Cuvântul lui Dumnezeu însă, Care este viu și lucrător [Evrei 4, 12] dă omului cunoștință.

Aici este sfârșitul povestirii mele. Și fac și acum ceea ce am făcut când am început povestirea; te jur și acum pe În-

truparea Cuvântului lui Dumnezeu să te rogi pentru mine păcătoasă“.

După ce a spus acestea și și-a sfârșit aici povestirea s-a pornit să facă metanii.

Bătrânul a strigat iarăși cu lacrimi:

„Binecuvântat este Dumnezeu. Care a făcut lucruri mari și minunate, slăvite și neobișnuite, căroră nu este număr [Iov 9, 10]. Binecuvântat este Dumnezeu. Care mi-a arătat cât de multe lucruri dăruiește celor care se tem de El. Cu adevărat Doamne, n-ai părăsit pe cei care Te caută pe Tine [Psalm 9, 11]“.

Femeia însă punând mâna pe bătrân nu i-a îngăduit de loc să facă metanie, ci i-a zis:

„Te jur pe Mântuitorul Hristos. Dumnezeul nostru, omule, să nu spui la nimeni nimic din cele ce-ai auzit, până când Dumnezeu mă va lua de pe pământ. Acum mergi în pace: iar în anul ce vine mă vei vedea iarăși pe mine, și eu pe tine, păzit fiind de harul lui Dumnezeu. Fă dar, pentru Domnul, ceea ce îți poruncesc acum. În Sfântul și Marele Post al anului viitor să nu treci Iordanul, după cum obișnuieți să faceți în mănăstire“.

Zosima s-a minunat când a auzit că-i vestește și rânduiala mănăstirii. N-a spus nimic altceva decât: „Slavă lui Dumnezeu care a dat haruri mari celor care-L iubesc pe El [Efeseni 3, 20]“.

Femeia i-a grăit:

„Rămâi, părinte, după cum am spus, în mănăstire. Căci chiar dacă vei voi să ieși, nu-ți va fi cu puțință. Iar în sfânta seară a Cinei celei de Taină, ia Trupul și Sângele de-viață-făcător al lui Hristos într-un vas sfințit, vrednic de asemenea Taine și adu-mi-le. Să stai cu ele pe malul Iordanului, care se învecinează cu locuințele omenești. Eu voi veni acolo ca să mă împărtășesc cu Darurile de-viață-făcătoare. N-am mai avut parte de această sfințenie de când m-am împărtășit în America Înainte-mergătorului, înainte de a trece Iordanul. Dar acum o doresc cu o dragoste nestăpânită. Pentru aceea și mă rog să nu treci cu vederea cererea mea, ci adu-mi

negreșit asemeneaa Taine de-viață-făcătoare și dumnezeiești în același timp în care Domnul a făcut părtași pe ucenici dumnezeieștii Cine. Iar părintelui Ioan, egumenul mănăstirii în care locuiești, spune-i acestea: Ai grijă de tine și de turma ta, căci se petrec acolo unele lucruri care au nevoie de îndreptare. Nu vreau însă ca să i le spui acum acestea, ci când îți va îngădui Domnul“.

După ce-a spus bătrânului cuvintele acestea și după ce a zis: „Roagă-te pentru mine!“, a fugit iarăși în adâncul pustiei.

21. Zosima și-a plecat genunchii, s-a închinat locului în care au stat picioarele ei și dând slavă și mulțumire lui Dumnezeu, slăvind și binecuvântând pe Hristos, Dumnezeul nostru, s-a întors bucurându-se cu sufletul și cu trupul. Străbătând din nou acea pustie a ajuns la mănăstire în ziua în care obișnuiau să se întoarcă monahii acolo.

În anul acela Zosima a ținut toate sub tăcere și n-a îndrăznit să spună nimănui nimic din cele ce a văzut. În sinea sa însă se ruga lui Dumnezeu să-i arate iarăși chipul acela dorit. Se mâhnea și se întrista, gândindu-se la lungimea anului și voia ca anul să se facă de-o zi, de era cu puțință. Iar când a sosit duminica de la începutul Sfințitului și Mare-lui Post, toți ceilalți au ieșit îndată, cântând obișnuita rugăciune, dar pe el l-a apucat o boală cu fierbînteli și l-a silit să rămână în mănăstire. Atunci Zosima și-a amintit de cuvintele cuvioasei: „Chiar dacă vei voi să ieși din mănăstire, nu-ți va fi cu puțință“. După trecerea câtorva zile, s-a sculat de pe boală și a rămas mai departe în mănăstire.

Când monahii s-au întors iarăși și s-a apropiat seara Cinei celei de Taină, Zosima a făcut cum i s-a poruncit. Într-un potir mic a luat curatul Trup și cinstitul Sânge al lui Hristos, Dumnezeul nostru, iar într-un paneraș a pus smochine, finice și puțină linte muiată în apă. A plecat deci când s-a făcut seară târziu și s-a așezat pe malul Iordanului, așteptând sosirea cuvioasei. Sfințita femeie zăbovea. Zosima însă n-a adormit, ci privea cu stăruință spre pustie, așteptând să vadă ceea ce dorea să vadă. Și pe când sta jos zicea

bătrânul în sinea sa: „Oare, nu cumva eu nevrednicul am împiedicat-o să vină? Oare, nu cumva a venit și pentru că nu m-a găsit s-a întors iarăși?” Zicând acestea a plâns și plângea cu suspine. A ridicat apoi ochii către cer și a rugat pe Dumnezeu, zicând: „Să nu mă lipsești. Săpâne, să văd iarăși ceea ce ai îngăduit să văd! Să nu plec gol, ducând cu mine mustrarea păcatelor mele!”

22. Rugându-se acesta cu lacrimi a trecut la alt gând, căci zicea întru sine: „Dar ce va fi chiar dacă va veni? Nu este nici o barcă. Cum va trece Iordanul și cum va veni la mine? Vai de mine, nevrednicul! Vai de mine, nefericitul! Cine m-a lipsit, în adevăr, de un asemenea bine?”

Pe când bătrânul gândea acestea, iată a venit și curvoasa femeie. Ea stătea de partea cealaltă a Iordanului de unde și venea. Zosima s-a sculat, bucurându-se, veselindu-se și slăvind pe Dumnezeu. Și iarăși s-a muncit cu gândul că n-ar putea să treacă Iordanul. O vede însă că înseamnă Iordanul cu semnul cinstitei Cruci – căci după cum spunea, în noaptea aceea era lună plină – și o dată cu facerea semnelui Crucii a pășit pe apă și mergea pe deasupra apelor, îndreptându-se către el. Zosima voia să-i facă metanie, dar l-a oprit strigând, pe când mergea încă pe apă:

„Ce faci, părinte? Ești preot și ții în mână Tainele dumnezeiești!”

Zosima a dat ascultare vorbelor ei. Când a ajuns la uscat, a zis către bătrân:

„Binecuvântează, părinte, binecuvântează!”

El a răspuns tremurând – căci îl cuprinsese spaima la vederea aceea prea minunată:

„Cu adevărat Dumnezeu este nemincinos, căci El a îngăduit că cei care se curățesc pe ei înșiși se vor asemăna lui Dumnezeu, atât cât este cu puțință. Slavă Ție Hristoase, Dumnezeul nostru, Care mi-ai arătat prin această roabă a Ta cât de mult mă depărtez de desăvârșire”.

Și după ce a spus acestea, femeia i-a cerut să rostească sfântul Simbol al credinței și rugăciunea „Tatăl nostru, Care ești în ceruri”. După ce a îndeplinit acestea și s-a sfârșit ru-

găciunea, a dat bătrânului obișnuita sărutare a dragostei. Și astfel s-a împărtășit cu de-viață-făcătoarele Taine. Apoi și-a ridicat mâinile spre cer, a suspinat cu lacrimi și a strigat:

„Acum liberează pe roaba Ta, Stăpâne, după cuvântul Tău în pace, că au văzut ochii mei mântuirea Ta [Luca 2, 29–30]!”

După aceea a spus bătrânului:

„Iartă-mă, părinte, dar îndeplinește altă dorință a mea. Acum du-te în mănăstire, păzit fiind de harul lui Dumnezeu. În anul următor vino iarăși la acel pârâu unde m-ai întâlnit mai înainte. Vino, negreșit, pentru Domnul, și mă vei vedea din nou, după cum vrea Domnul”.

„Dacă ar fi fost cu puțință – i-a răspuns el – să te urmez de acum înainte și să-ți văd mereu cinstita ta față! Îndeplinește însă o singură cerere a bătrânului și gustă puțină mângâiere din cele ce ți-am adus aici.”

La aceste cuvinte i-a arătat ce avea în paneraș. Ea și-a atins vârful degetelor de linte, a luat trei boabe, le-a dus la gură, spunând că ajunge darul Domnului pentru a păstra neîntinată ființa sufletului. Spunând acestea, a zis din nou către bătrân:

„Pentru Domnul, roagă-te, roagă-te pentru mine și adu-ți aminte de mine, ticăloasă!”

Zosima s-a atins de picioarele ei și i-a cerut să se roage pentru Biserică, pentru lume și pentru el. După aceea, cu lacrimi, a lăsat-o și a plecat în timp ce el suspina și se tânguia. Căci în adevăr nu îndrăznea s-o oprească pe cea cu neputință de oprit.

23. Ea, însemnând din nou Iordanul, a călcat pe ape și mergând pe deasupra lor a trecut ca și mai înainte. Bătrânul s-a întors cuprins de bucurie și de frică multă. Se dojenea însă că n-a căutat să afle numele cuvioasei. Dar nădăjduia să-l afle în anul următor.

24. După trecerea anului, s-a dus iarăși în pustie săvârșind toate, adică după obicei, și alergând la acea minunată priveriște. Mergând de-a lungul pustiei a dat de unele semne care-i arătau că a găsit locul căutat. Și se uita în dreapta și

în stânga, plimbându-și privirea în toate părțile. ca un vânător prea iscusit, care vrea să știe unde va vâna animalul cel bun. Dar când a văzut că nu se mișcă nimic de nicăieri, a început iarăși să verse lacrimi și ridicându-și privirea în sus, s-a rugat spunând:

„Arată-mi, Doamne, comoara Ta nepângărită pe care ai ascuns-o în pustie. Arată-mi, rogu-mă, pe îngerul în trup, de care nu este vrednică lumea!”

25. După ce s-a rugat astfel, s-a dus la locul care avea chipul unui pârâu și a văzut în partea dinspre răsăritul soarelui pe cuvioasa zăcând moartă. Măinile îi erau așezate pe piept, iar trupul era așezat îndreptat cu fața către răsărit. Alergând Zosima spre ea, a spălat picioarele fericitei cu lacrimi, căci nu îndrăznea să atingă altă parte a trupului.

După ce a plâns îndelungat și a rostit psalmi potriviți cu timpul și cu fapta, a făcut o rugăciune de îngropare. Apoi a spus în el însuși: „Se cuvine, oare, să îngrop trupul cuvioasei? Oare, nu-i va dispăcea cuvioasei această faptă?” Pe când zicea aceasta, vede o însemnare scrisă pe pământ, care glăsuia astfel:

„Îngroapă, avva Zosima, în acest loc, trupul smeritei Maria. Dă țărânei țărâna. Roagă-te mereu către Domnul pentru mine. M-am săvârșit în luna lui Farmuti, după numărătoarea egiptenilor, iar după romani, aprilie, chiar în noaptea Patimii celei mântuitoare, după împărtășirea Cinei celei de Taină și dumnezeiești”.

26. Când a citi bătrânul aceste cuvinte s-a bucurat că a aflat numele cuvioasei. A aflat apoi că îndată după ce s-a împărtășit cu dumnezeieștile Taine pe malul Iordanului, s-a dus numaidecât la locul în care s-a săvârșit. Și calea pe care a mers-o Zosima obosind douăzeci de zile, Maria a făcut-o într-un ceas. Îndată apoi s-a dus către Dumnezeu.

După ce a slăvit pe Dumnezeu și a udat cu lacrimi trupul ei, a zis:

„Este timpul, smerite Zosima, ca să săvârșești ce ți s-a poruncit. Cum vei face groapa nefericitule, căci n-ai nimic în mâini potrivit pentru asta!”

Spunând acestea a văzut la mică depărtare un lemnișor aruncat în pustie, pe care l-a luat și a început așa zicând să sape. Pământul, fiind uscat, n-a ascultat de bătrânul care se ostenea. Zosima a obosit, udându-se tot de sudoare. Și oftând puternic din adâncul inimii, și-a ridicat ochii și a văzut un leu mare stând alături de trupul cuvioasei și lingându-i picioarele. Când a văzut fiara, s-a cutremurat cu temere, mai ales că și-a adus aminte de cuvintele Mariei care a spus că n-a văzut vreun animal sălbatic. A făcut deci semnul crucii, cu credința că puterea celei ce zace îl va păzi nevătămat. Leul a început să se apropie de bătrân, salutându-l, nu numai cu mișcările sale dar și prin intenția pe care i-o arăta.

Zosima a zis către leu:

„De vreme ce, fiară, marea cuvioasă a îngăduiut ca să i se îngroape trupul, iar eu sunt bătrân și nu am putere să fac groapa, căci nu am sapă potrivită pentru această treabă, și apoi nu pot să mă întorc atâta cale ca să aduc o unealtă potrivită, fă așadar cu unghiile tale ceea ce trebuie, ca să dăm pământului trupul cuvioasei“.

27. Și îndată la cuvântul bătrânului, leul a făcut cu picioarele de dinainte o groapă atât cât era de ajuns să îngroape trupul.

După ce iarăși bătrânul a spălat cu lacrimi picioarele cuvioasei și după ce s-a rugat mult pentru toate, a acoperit cu pământ trupul ei. De față era și leul. Trupul cuvioasei era gol ca și mai înainte și nu avea nimic altceva decât acea haină ruptă pe care i-a aruncat-o Zosima, cu care Maria, cu fața întoarsă, și-a acoperit unele părți ale trupului ei. După aceea au plecat amândoi; leul a plecat spre adâncul pustiei, ca o oaie, iar Zosima s-a întors binecuvântând și lăudând pe Hristos, Dumnezeuul nostru.

Când a ajuns la chinovie a povestit tuturor monahilor fără să ascundă ceva din cele ce a văzut și a auzit. Le-a povestit pe toate cu de-amănuntul de la început, încât toți se minunau de mărețiile lui Dumnezeu și au săvârșit cu frică și cu dor pomenirea cuvioasei.

Iar Ioan, starețul mănăstirii, a găsit în mănăstire unele lucruri care aveau nevoie de îndreptare. pentru ca nici în aceasta să nu fie zadarnic cuvântul cuvioasei.

Iar Zosima a împlinit în acea mănăstire o sută de ani și atunci s-a mutat la Domnul nostru Iisus Hristos. Căruia I se cuvine slava, cinstea și puterea împreună cu Tatăl și cu de-viață-făcătorul vrednicul de închinare Duh Sfânt. acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Pelaghia

– frumusețea trecând pe cale

Iar preafericitul Nonnus s-a uitat după ea multă vreme cu multă insistență și, după ce ea a trecut, s-a întors și s-a mai uitat o dată după ea; apoi s-a întors spre episcopii ce ședeau în jurul lui și a spus: „Nu v-a desfătat marea ei frumusețe?”¹

Istoria Mariei Magdalena a ajuns cunoscută prin intermediul Evangheliilor, istoria Mariei Egipteanca prin intermediul cultului; ele aparțin întregii Biserici și prin ele adevărul central al mântuirii păcătoșilor este oferit tuturor. Există o profundă legătură între aceste istorii și motivul biblic al desfrânatei ca imagine a Israelului infidel, dar odată cu imaginea există de asemenea și realitatea existenței unor persoane trăind ca prostituate; adică oferind relații sexuale fără nici o discriminare și de regulă sub forma unei tranzacții comerciale, dar care mai apoi s-au întors de la acest mod de viață la Hristos și la viața Împărăției. Convertirea lor e prezentată ca una deosebit de uimitoare și de aceea menită să aducă speranța mântuirii tuturor păcătoșilor, indiferent ce formă ar fi luat înstrăinarea lor de Dumnezeu; dacă aceste femei s-au putut mântui, afirmă aceste istorii, se poate mântui oricine.

De aceea, nu este o surpriză să aflăm că acele istorii prezentau un interes special pentru monahi, a căror întreagă viață

Vezi traducerea *Vieții Sfintei Pelaghia* mai jos.

se preocupa cu precădere de păcat și de convertire. Aceste istorii erau povestite și repovestite în cercurile monastice din Egipt și Palestina din secolul IV îndoace și formau o parte din literatura scrisă a așa-numitelor *apophthegmata* și *vitae patrum*. Sunt istorii ale unui păcat dramatic și ale unei convertiri deopotrivă de spectaculoase, plasate în lumea monahală a deșerturilor Egiptului și Palestinei. Trei dintre ele au fost elaborate în mod deosebit, prezentându-se ca un binecunoscut set de texte, alături de *Viața Mariei Egipteanca* și uneori alături de vieți ale Mariei Magdalena². Sunt istoriile așa-numitelor *meretrices* sau prostituate: Pelaghia, actrița din Antiohia, Thaisia prostituata, și Maria, nepoata lui Avraam. Astfel de relatări erau în mod deliberat folosite ca o contrapondere a relatărilor vieților marilor figuri feminine ale lumii monahale, ca de pildă Marcella³, Eugenia⁴, Macrina⁵ și Melania⁶. Fiecare din aceste desfrânate a fost implicată în tranzacții comerciale privitoare la sex, din care fiecare din ele a fost eliberată ajungând să trăiască înălțimile iubirii și rugăciunii ascetice. Astfel de relatări ofereau un stimul și o încurajare pentru toți creștinii, dar mai cu seamă pentru monahi.

Fiecare din aceste texte are o istorie complexă și, ca și în cazul Mariei Magdalena și al Mariei Egipteanca, și în istoria Pelaghiei apar figuri literare care nu sunt poate identice cu persoanele istorice care au dat naștere povestirilor. Ele nu sunt pur și simplu biografii, ci istorii povestite spre a prezenta adevăruri fundamentale într-o formă narativă vie și accesibilă. Ele au avut un asemenea succes, încât au continuat să atragă atenția oamenilor atât din afara cât și dinăuntru mediului monastic în toate epocile, începând de la monahii Egiptului secolului IV până la Anatole France și Helen Waddell; au fost repovestite, au format surse de inspirație pentru muzică, poezie și artă, și

² De ex., *PL* 73, 651–690.

³ FERICITUL IERONIM, *Vita Sanctae Marcellae*, *PL* 22, 1087–1095 (*BHL* 5222).

⁴ *Vita Sanctae Eugeniae*, *PL* 73, 602–624 (*BHL* 2666).

⁵ SFÂNTUL GRIGORIE AL NYSSEI, *Vita Macrinae Junioris*, *PG* 46, 959–1000.

⁶ PALADIE, *Vita Melaniae Senior*, *PL* 74, 318–320.

pentru desene animate în Europa nordică. Când Humbert de Romans, maestrul Ordinului Predicatorilor a pregătit o carte cu tipuri de predici pentru uzul fraților, el a inclus una bazată pe viețile Mariei Magdalena, Mariei Egipteanca și Pelaghia, ceea ce înseamnă că el presupunea o cunoaștere a tuturor acestor istorii atât de către frați cât și de către audiența lor:

Sunt trei lucruri care fac pocăința mare. o mare întristare pentru trecut, o mare prevedere pentru viitor și mari fapte de pocăință acum. Cea dintr-ai era vădită din lacrimile pe care le-au vărsat din belșug Maria Magdalena, Maria Egipteanca și Pelaghia atunci când au privit la ceea ce făcuseră. Cea de-a doua era vădită în faptele lor, căci după convertirea lor. Maria Magdalena a fost întotdeauna alături de Domnul și de ucenicii săi sau a fost în peșteră unde a rămas pentru treizeci de ani, Maria Egipteanca a plecat îndată după convertirea ei în pustie unde a rămas necunoscută lumii timp de 40 de ani, iar Pelaghia după convertirea sa a fugit pe ascuns ca să se facă pustnic îmbrăcându-se în straie de călugăr. Cât de mult au suferit postind, nevoindu-se și priveghind se poate citi în istoriile vieților lor mai sus menționate.⁷

El continuă menționând și prostituata Thaisia și declară că ele ~~rate~~ au ajuns în cer la moarte, ceea ce – spune el – e un ~~exemplu~~ exemplu al rezultatelor primirii milei și iertării, sprijinindu-și afirmația sa cu două citate din Biblie legate de aceste istorii încă de la început:

E o mare nedumerire pentru mulți că desfrânate, cu toată mulțimea păcatelor lor, intră primele în împărăție: „Amin, amin zic vouă că desfrânatele vor intra înaintea voastră în împărăția lui Dumnezeu“ [Matei 21]; „Unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prisosit și harul“ [Romani 5].⁸

HUMBERT DE ROMANS, *De Eruditione Praedicatorum*, Pt. 2, IV, 20.
7-8

Cea dintâi dintre aceste istorii, cea a prostituatei Pelaghia așa cum este ea povestită de diaconul Iacob din Edesa, este memorabilă în orice colecție de povestiri. Helen Waddell sugerează că, pur și simplu pentru că a fost extrem de bine povestită, ea a fost repovestită mai puțin des decât celelalte povestiri, „deși încă din primul paragraf îți dai seama că te afli în fața unui mare povestitor”⁹. Pelaghia era o binecunoscută actriță din Antiohia și de aceea aparținea în ochii Bisericii categoriei persoanelor imorale, care includea mimi, jongleri cât și prostituate. Îmbrăcată frumos, chiar dacă provocator, împreună cu tovarășii ei tineri, cu slujitori, cu muzică și cu râsete, ea a trecut odată pe lângă un grup de episcopi creștini ce țineau o conferință în aer liber. Episcopii, ne spune povestirea, și-au ascuns fețele în fața acestei priveliști, dar episcopul Nonnus, un episcop monah din pustie¹⁰, „s-a uitat multă vreme și intenționat după ea și după ce a trecut încă se uita, iar ochii lui o urmăreau”. Apoi, întorcându-și capul, s-a uitat spre episcopi și a spus: „Nu v-a desfătat marea ei frumusețe? Într-adevăr, pe mine unul m-a desfătat”. Recunoașterea frumuseții Pelaghiei ca o creatură alcătuită de Dumnezeu l-a atins pe Nonnus la inimă; ca un om de rugăciune autentic, el a fost în stare să o vadă cu adevărat, în vreme ce ceilalți episcopi, mai rușinoși, conștienți de înclinarea lor spre plăcere, și-au ascuns ochii.

Apoi Nonnus a făcut în fața confrăților săi o paralelă între curtezana care își petrece tot timpul îngrijindu-se de arătarea ei cum să placă amantilor ei, și creștinul călduț, care-și petrece numai o mică parte a zilei ca să-și facă sufletul frumos pentru Hristos, marele Amant al sufletelor. Mai târziu însă, când a fost singur, mirarea sa inimoasă în fața frumuseții pe care o văzuse a revenit. El s-a rugat pentru Pelaghia cu atâta tărie încât Iacob, diaconul său, s-a înfricoșat și s-a ascuns.

În ziua următoare Pelaghia l-a ascultat pe Nonnus predicând și a fost mișcată la inimă spre căință. I-a scris și apoi a venit la el și l-a implorat să primească botezul din mâinile lui

⁹ HELEN WADDELL, *The Desert Fathers* (London, 1936), p. 262.

¹⁰ Nonnus, menționat în martirologiul roman pe 2 decembrie.

Odată botezată, a cerut în secret lui Nonnus hame bărbătești și a fugit în timpul nopții, numai cei doi cunoscând planurile ei. Ani mai târziu, când diaconul Iacob urma să viziteze Palestina, Nonnus i-a spus să viziteze și un pustnic cu numele Pelagius. Când Iacob a găsit chilia solitarului, a descoperit că locuitorul acesteia tocmai murise, venerat în întregul ținut pentru austeritatea și rugăciunea lui, iar pustnicul era tocmai Pelaghia.

Ca și relatarea scrisă despre Maria Egipteanca, istoria Pelaghiei are multe corespondențe și surse¹¹, dar istoria așa cum ni se înfățișează în relatarea diaconului Iacob, a oferit hrană pentru meditație timp de veacuri. Două teme au fost de un deosebit interes în tradiția monastică: mai întâi uzul imaginii curtezanei ca o dojană adusă vieții monahului, iar în al doilea rând istoria pustnicului ascuns, cunoscut numai după moarte a fi fost o femeie.

Ideea de a folosi imaginea unei curtezane ca o dojană sau ca un îndemn și exemplu pentru monahi nu era nouă; ea se găsește în multe alte texte. De exemplu, în două pasaje din *Apostegmele părinților pustiei*, avva Ioan Colov, compară sufletul cu o curtezană¹². Un al doilea pasaj pe această temă atribuit aceluiași, este încă și mai tulburător și enigmatic decât primul:

*Și i-a zis lui unul din bătrâni: „Ioane, ca o femeie păcătoasă ce se împodobește pe sine, așa ești, și care înmulțește ibovnicii săi”. Și îmbrățișându-l pe el, avva Ioan a zis: „Adevărul zici părinte”.*¹³

O zicere atribuită avvei Pamvo este încă și mai aproape de uzul făcut de Nonnus de vederea Pelaghiei:

Cel întru fericită pomenire Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei, l-a rugat pe avva Pamvo să se pogoare

¹¹ Cf. P. PETITMANGIN, *Pélagie la Pénitente. Métamorphoses d'une légende. Les textes et leur histoire* (Paris, 1981).

¹² *Pateric*, Ioan Colov 16 [trad. rom., 1990, p. 100].

¹³ *Ibid.*, Ioan Colov 42 [p. 104].

*din pustie la Alexandria. Deci pogorându-se și văzând acolo o femeie ușuratică, s-a umplut de lacrimi. Iar cei ce erau împreună, întrebându-l pentru ce a lăcrimat, a zis: „Două pricini m-au pornit: una, pierzarea aceleia, iar alta, că nu am acest fel de silință spre a plăcea lui Dumnezeu, cât are aceasta să placă oamenilor scârnavi“.*¹⁴

Într-o altă povestire, de data aceasta dintr-o sursă armeană, prostituata însăși dojenește un părinte al pustiei și trage morala:

*Când Efrem s-a dus la Edesa pentru întâia oară, s-a rugat lui Dumnezeu ca atunci când va intra în oraș să întâlnească pe cineva care să vorbească cu el întrebări din Sfânta Scriptură, întâia persoană pe care a întâlnit-o venind drept spre el a fost o femeie care era prostituată. Iar Efrem era întristat deoarece credea că Dumnezeu nu a ascultat rugăciunea lui, căci, gândea el, ce știa aceasta despre Scriptură? Cum l-ar fi putut ajuta ea să-și dezlege întrebările sale? Dar femeia venea cu ochii ațintiți spre el. El însă s-a mirat și i-a spus dar fără nerăbdare sau mânie: „Ce te uiți la mine atât de cu deadinsul?“ Femeia i-a răspuns trimițând la istoria din cartea Facerii, privitoare la zidirea bărbatului și a femeii: „E lucru firesc ca eu să mă uit la tine, căci am fost alcătuită din tine; dar tu n-ai nici un motiv să te uiți la mine fiindcă tu ai fost alcătuit din pământ și într-acolo trebuie să-ți fie ațintiți ochii tăi“.*¹⁵

În această istorie, ca și în altele, prostituata apare ca extrem de inteligentă având chiar și o cunoaștere a Scripturilor; la rândul ei, Pelaghia îi trimite ea însăși o scrisoare episcopului. Dar rostul principal al repovestirii unor astfel de istorii în pustie e acela de a aduce aminte locuitorilor ei starea lor de

¹⁴ *Ibid.*, Pamvo 4 [p. 191].

¹⁵ *Vita S. Ephraem*, PL 73, 2321–2322.

păcătoși și necredincioși față de Dumnezeu, ca unii ce nu se îngrijesc atât de mult de sufletul lor pe cât se îngrijește o prostituată de hainele ei. Există aici precedentul biblic al profeților care l-au descris pe Israel ca o prostituată infidelă față de Dumnezeu îndrăgostindu-se de alți zei și nepurtând de grijă de poruncile Celui ce îl iubește. Contrastul dintre prostituată și monah este răsturnat față de ceea ce ne-am aștepta în mod firesc de la fiecare dintre aceștia.

Cea de-a doua temă (și ea bine cunoscută în pustie) în această istorie a Pelaghiei este cea a femei ce se deghizează în bărbat, ca să ducă în secret o viață de pustnic, până la moartea ei. În istoria Mariei Egipteanca și în textul înrudit privitor la fecioara din Ierusalim vizitatorii care văd prostituatele transformate în pustie presupun la început că ele sunt bărbați, fiind apoi cu atât mai uimiți că această formă extremă de ascetism a fost întreprinsă de către femei. În *Apofiegmenele părinților pustiei* o istorie de acest gen este povestită de către avva Visarion; ea este relatată de ucenicul acestuia, Dulas:

Și umblând, a venit deasupra unei peșteri. Și intrând, înăuntru am aflat un frate șezând și lucrând funie de coșnițe și necăutând în sus la noi, nici închinându-se, nici vrând să ia cuvânt cu noi. Și mi-a zis bătrânul: „Să mergem de aici, poate nu are vestire bătrânul să vorbească cu noi”. Și ne-am dus la Lico, până ce am ajuns la avva Ioan și închinându-ne lui, am făcut rugăciune. Apoi au șezut ei să vorbească pentru vederea care a văzut-o el. Și a zis avva Visarion: „A ieșit poruncă să se surpe capiștile idolilor și s-a făcut așa și s-au surpat”. Iar când ne-am întors noi, am venit iarăși la peștera aceea, unde am văzut pe fratele acela. Și mi-a zis bătrânul: „Să intrăm la el, nu cumva i-a vestit Dumnezeu să vorbească cu noi!” Și cum am intrat, l-am aflat pe el săvârșit. Și mi-a zis mie bătrânul: „Vino, frate, să strângem trupul lui! Că pentru aceasta ne-a trimis Dumnezeu pe noi aici”. Și strângându-l noi, ca să-l îngropăm, am aflat că a fost

femeie cu firea. Și s-a minunat bătrânul și a zis: „Iată cum și femeile biruiesc pe Satana, iar noi prin cetăți petrecem cu neorânduială”¹⁶

Luarea de haine bărbătești arată nevoia extrem de practică pentru o femeie trăind singură în deșert de a se proteja. Dar e mai mult decât atât. Modul de a avea un loc în lumea monahismului timpuriu era acela de a depăși diferențele dintre sexe fie viețuind într-o comunitate de un singur sex, fie adoptând o formă solitară de viață, în care era mai prudent ca de exemplu în deșert, unde bântuiau uneori și bandiți sau personaje ostile, o femeie să se îmbrace ca un bărbat. Fiecare din aceste căi deschidea pentru bărbați și pentru femei calea reîntoarcerii la starea paradisiacă a lui Adam cel necăzut, sau mai degrabă, în cerul Adamului celui nou, „unde nu mai e nici parte femeiască, nici parte bărbătească” (*Galateni* 3, 28). Cu toate acestea, o excepție de la acest model de retragere sugerează că schimbarea îmbrăcăminteii nu era nici universală, nici fundamentală: amma Sara a trăit singură lângă Nil timp de șaiszeci de ani fără a purta haine bărbătești sau a se alătura unei comunități de călugărițe. Ea spune că în primii treisprezece ani a trebuit să lupte zilnic împotriva demonului plăcerii; semnificativ este faptul că ea a tratat acest lucru exact în același fel ca și ceilalți pustnici: „Niciodată nu s-a rugat ca războiul să înceteze, ci spunea: Doamne, dă-mi tărie să lupt!”¹⁷ Alte două remarci ale ei ne arată cât de adânc simțea că este egalitatea ei cu bărbații în viața monastică, și că aceasta mergea mult mai adânc decât detaliile îmbrăcăminteii. Astfel ea spunea: „Potrivit firii mele sunt femeie, nu însă potrivit gândurilor mele”¹⁸, și acelorași monahi care o vizitau le mai spunea: „Eu sunt bărbatul, voi sunteți femeile”¹⁹.

Ideea de a „deveni bărbat” adoptând viața monastică e legată de libertatea oferită femeilor de creștinismul însuși.

¹⁶ *Pateric*, Visarion 4 [trad. rom., 1990, p. 41].

¹⁷ *Ibid.*, Sara 1 [p. 224].

¹⁸ *Ibid.*, 4 [p. 224].

¹⁹ *Ibid.*, 9 [p. 224].

Viața în deșert, *anachoresis*, era o demonstrație practică a libertății față de limitele și de responsabilitățile societății. Se pare că foarte adesea femeile bogate ale lumii antice profitau de deșert ca de o arenă a libertății. Femeile care fuseseră prostituate erau femei bogate; Pelaghia avea o casă întreagă de slujitori care să poarte de grijă de ea iar numele ei în cetate era „Margareta“ sau „mărgăritar“, din cauza frumuseții ei, dar și din cauza bogăției ei în bijuterii. Prin canerele lor încununate cu succes ele dobândiseră o libertate atât față de controlul părintelui sau soțului cât și față de treburile domestice inevitabile pentru o femeie cu bună reputație. Ca și marile văduve ale Romei, Paula, Melania și Macrina, ele erau atât libere, cât și bogate; iar următoarea etapă a acelei libertăți a fost aceea de a intra în lumea monastică a deșertului, unde, prin definiție, sexul nu avea nici un fel de semnificație. Prudente și înțelepte, conștiente atât de forța sexualității cât și a îndemnurilor căminului pentru bărbați și pentru ele însele, aceste femei au avut de grijă să nu se prezinte sub nici un chip ca femei. Acest lucru nu are nimic de-a face cu o respingere a feminității; în realitate era o afirmare a ei: înaintea lui Dumnezeu toate sufletele sunt feminine, și această feminitate o pretind atât femeile, cât și bărbații pustiei²⁰.

Examinând istoria lui Nonnus și Pelaghia, mai există un alt aspect ce merită a fi comentat: cel al relației de iubire dintre ei. E interesant de observat că, înainte de a începe povestirea, ei nu auziseră unul de altul: a fost într-adevăr o „dragoste la prima vedere“. Nonnus era la o întrunire a episcopilor când a văzut-o pentru întâia dată pe Pelaghia și reacția sa nemijlocită a fost cea a unei mirări uimite la vederea frumuseții ei. Pelaghia nu l-a observat atunci, dar mai târziu când a intrat din întâmplare într-o biserică și de îndată ce l-a auzit pe Nonnus predicând, a fost la rândul ei mișcată de uimire și încredere; de îndată a intrat în contact personal cu el și a insistat ca el însuși să fie personal responsabil de botezarea ei. Aprecierea

²⁰ Cf. B. WARD, „Aphrothegmata Matrum“, *Studia Patristica* 16 (Berlin, 1985), p. 63–66.

lor reciprocă nemijlocită se arată în aceste două momente ale întâlnirii: Nonnus o vede trecând pe drum; Pelaghia îi aude cuvintele în biserică. Delicata temă a iubirii între ei străbate întreaga relatare așa cum ne parvine ea prin intermediul ochilor uimiți ai lui Iacob diaconul. Era o dragoste atât de puternică, încât la început Nonnus nu s-a crezut pe sine însuși în stare să asculte mărturisirea Pelaghiei și să o boteze; iar mai târziu, Pelaghia, cunoscând tăria dorinței, a plănuit împreună cu el să plece de îndată în taină în singurătatea deșertului. Ei nu s-au mai întâlnit niciodată, dar nici nu au uitat unul de altul, și Nonnus știa unde trăia ea. A fost o dragoste purificată și întărită prin distanță; iar la sfârșit au mai schimbat un salut înaintea intrării lor în împărăție.

Există și alte istorii ale unor mari iubiri în pustie, dar ele sunt rare. Una este povestită într-o colecție de istorii anonime de către avva Simeon cu privire la propria sa viață: el fusese un negustor în Siria, iar atunci când partenerul său a murit, a dorit să se căsătorească cu văduva acestuia, întrucât o iubea foarte mult:

*Mișcată de tinerețea și frumusețea lui... ea i-a spus: „Pentru Dumnezeu, nu iubești pe nimeni altcineva decât pe mine?” Iar el i-a spus: „Așa este”. Atunci ea i-a spus: „Și eu, și acesta este adevărul lui Dumnezeu, te iubesc pe tine, dar întrucât glasul Domnului spune: «Dacă vine cineva la mine și nu-și urăște pe tatăl său și pe mama sa, pe femeia sa, pe copiii săi și pe frații săi și însăși viața lui, nu poate fi ucenicul Meu» [Luca 14, 26], de aceea să ne despărțim unul de altul pentru Dumnezeu”.*²¹

În aceeași colecție de *Apoftegme* există și alte istorii privitoare la monahi abātuți de la contacte sexuale de femeile de care se apropiaseră²²; aici femeia este înfățișată nu ca o ispiti-

²¹ *The World of the Desert Fathers*, trans. by Columba Stewart (Oxford, 1986), p. 16.

²² *Ibid.*, p. 14 și 15.

toare, ci ca o persoană înțeleaptă și clarvăzătoare, lucrând potrivit lui Dumnezeu într-o situație delicată. Dar acestea nu sunt istorii privitoare la relații și afecțiune. În istoriile Mariei Egipteanca și a lui Zosima, a Thaisiei și a lui Pafnute și, într-un mod diferit, în cea a lui Mari și Avraam, o relație de iubire caldă și autentică face parte din calea mântuirii. Ceea ce este neobișnuit în istoria Pelaghiei și a lui Nonnus este egalitatea iubirii dintre cei doi și aprecierea reciprocă extrem de pozitivă, apreciere împlinită și nicidecum negată prin alegerea castității și singurătății de către cei doi.

*În ziua a opta a lunii octombrie,
Viața Sfintei Pelaghia prostituata,
scrisă de Iacob diaconul
și tălmăcită în limba latină de Eustochius**

Se cade ca întotdeauna să aducem mulțumiri Domnului nostru, care nu vrea ca păcătoșii să piară în moarte, ci dorește ca toți să se întoarcă prin pocăință la viață [I Timotei 2, 4]. Ascultați așadar o minune ce s-a făcut în zilele noastre. Mi s-a părut potrivit mie, păcătosului Iacob, să vă scriu vouă, frați sfinți, aceasta, ca să o știți fie auzind fie citind, și să dobândiți sufletelor voastre un foarte mare ajutor al mângâierii. Căci milostivul Dumnezeu, Care nu vrea să piară nici un om, a așezat în acest veac ca fărădelegile să fie iertate prin ispășire, fiindcă în veacul viitor va fi judecata cea dreaptă, în care fiecare va primi după faptele sale. Acum deci, acordați-mi tăcerea voastră, și ascultați la mine cu toată osârdia inimii, fiindcă relatarea noastră este plină îndeajuns de străpungerea inimii.

1. Preasfințitul episcop al cetății Antiohiei a convocat odată la sine pe toți episcopii aflați în apropierea sa pentru o pricină anume; drept pentru care s-au adunat un număr de opt episcopi, între care era și preasfântul bărbat al lui Dumnezeu, Nonnus, episcopul meu, bărbat minunat și monah lucrător din mănăstirea ce se numește a Tabenesioșilor. Căci pentru viața sa neasemuită și pentru petrecerea sa foarte

* Textul utilizat pentru traducere este *Vita Sanctae Pelagiae Meretricis*, PL 73, 663–672, tipărit și în *Acta Sanctorum*, Oct. IV, p. 261–266 (BHL 6605).

aleasă a fost răpit din mănăstire și hirotonit episcop. Adunându-ne așadar, în mai sus zisa cetate, episcopul acelei cetăți ne-a poruncit să rămânem în biserică preafericitului mucenic Iulian. Și intrând am venit acolo unde și ceilalți episcopi ce se adunaseră ședeau înaintea ușii acestei biserici.

2. Și șezând noi, unii episcopi l-au rugat pe domnul meu Nonnus să fie învățați ceva de către el, și de îndată sfântul episcop a început să vorbească cu gura sa spre zidirea și mântuirea tuturor celor ce ascultau. Și minunându-ne toți de sfânta învățătură a lui, iată că pe neașteptate a trecut printre noi cea dintâi dintre actrițele [prima mimarum] Annohiei și prima din corul pantomimelor, șezând pe un asin, și a trecut îmbrăcată cu cea mai mare fantezie, împodobită astfel încât nu se vedea pe ea decât aur și mărgăritare și pietre prețioase, iar goliciunea picioarelor ei era acoperită cu totul de aur și mărgăritare; împreună cu ea era și un alai foarte mare de copii și copile îmbrăcate în haine scumpe și purtând coliere de aur la gâtul lor. Unii mergeau înaintea, alții îi urmau, și toți oamenii din lume nu se mai săturau privind podoaba frumuseții ei. Trecând ea prin mijlocul nostru, a umplut tot văzduhul cu mireasma de mosc și cu adierile celor mai suave parfumuri. Văzând-o trecând cu capul gol și cu toată alcătuirea mădularelor dezvelită astfel fără rușine cu atâta complezență și fără a avea nici măcar un văl așezat deasupra capului, nici peste umeri, episcopii tăcând au suspinat și și-au întors fețele lor ca de la un păcat extrem de grav.

3. Dar preafericitul Nonnus privea la ea cu deadinsul și pentru multă vreme, astfel încât și după ce ea trecuse, se uita și privea după ea. După care și-a întors fața zicând către episcopii ce ședeau în jurul lui: „Voi nu v-ați desfătat de frumusețea ei atât de mare?” Iar întrucât aceia n-au răspuns nimic, și-a pus fața pe genunchi și pe cartea sfântă ce o ținea cu sfintele mâinile sale și astfel și-a umplut tot sânul cu lacrimi, și suspinând adânc a spus iarăși episcopilor: „Nu v-ați desfătat de frumusețea ei atât de mare?” Iar întrucât aceștia nu răspundeau nimic, a spus: „Cu adevărat eu m-am desfătat foarte tare și mi-a plăcut frumusețea ei, fiindcă pe

aceasta Dumnezeu o va pune înainte și o va așeza în fața înfricoșătorului și minunatului scaun de judecată când o va judeca atât pe ea, cât și episcopia noastră". Și iarăși a zis episcopilor: „Ce socotiți, preaiubiților, câte ceasuri nu-și petrece în iatacul său această femeie, spălându-se și machiindu-se cu toată osârdia și luarea aminte a sufletului și împodobindu-se pentru spectacole, ca nimic să nu lipsească frumuseții și podoabei trupești, pentru ca să placă tuturor și să nu pară că e urâtă amantilor ei, care azi sunt și mâine nu mai sunt? Și noi, care avem un Părinte atotputernic în ceruri, un Mire nemuritor, Care dă făgăduințe celor ce le păzesc bine, făgăduințe care au bogății cerești și cununi veșnice care nu pot fi prețuite, pe care ochiul nu le-a văzut, nici urechile nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care Dumnezeu le-a pregătit celor care-L iubesc pe El [I Corintheni 2, 9] – căci pentru ce să mai spun multe? – noi, care avem făgăduința de a vedea acea față mare și strălucită și neprețuită a Mirelui, la care nu cutează a privi heruvimii [I Petru 1, 12], noi nu ne împodobim nici nu spălăm murdăriile de pe sufletele noastre nenorocite, ci le lăsăm să zacă în nepăsare”.

4. Spunând el toate acestea, m-a luat pe mine, păcătosul diacon, și am venit la casa de oaspeți unde ne-a fost dată o chilie. Și intrând în iatacul său s-a aruncat la podea și cu fața sa la pământ; și lovindu-și pieptul lăcrima spunând: „Doamne Iisuse Hristoase, iartă-mă pe mine păcătosul și nevrednicul, fiindcă astăzi podoaba unei desfrânate a covârșit podoaba sufletului meu. Cu ce față să privesc la Tine? Sau cu ce cuvinte să mă îndrept în fața Ta? Căci nu voi ascunde inima mea înaintea Ta, fiindcă Tu privești cele ascunse ale mele. Și vai mie, păcătosului și nevrednicului, fiindcă stau înaintea altarului Tău și nu-Ți aduc ofrandă sufletul frumos pe care îl ceri de la mine. Fiindcă aceea a făgăduit să placă oamenilor, și face aceasta; iar eu am făgăduit să-Ți plac Ție și am mințit din pricina lenei mele. Sunt gol atât în cer, cât și pe pământ, neîmplinind povețele poruncilor Tale. Așadar nădejdea mea nu vine din faptele bune, ci nădejdea

mea e în milostivirea Ta, în care sunt încreștinat că mă voi mântui". Spunând el acestea și plângând mult din pricina acestora, în acea zi am prăznuit praznicul cu înfocare

5. Venind însă ziua duminicii, după ce am împlinit rugăciunile de noapte, îmi spune mie Nonnus episcopul. ...Îți spun tie, frate diacone, am văzut un vis și iare sunt tulburat fiindcă nu pot să-mi dau seama ce anume înseamnă aceasta". Și îndată a început să-mi spună ceea ce a văzut în vis, cum „pe cornul altarului stătea o porumbiță neagră acoperită de multe murdării, care zbura împrejurul meu și eu nu puteam suporta duhoarea și vederea murdărilor ei. A stat în preajma mea până când s-a sfârșit rugăciunea catehumenilor. După ce diaconul a vestit catehumenilor „Ieșiți”, de îndată nu s-a mai văzut. După Liturghia credincioșilor și împlinirea ofrandei [euharistice], după ce comunitatea a fost slobozită, ieșind eu în pragul casei lui Dumnezeu, a venit iarăși acea porumbiță acoperită de multe murdării și iarăși zbura împrejurul meu. Eu însă întinzându-mi mâna am prins- și am arzvrilit-o în cristelnița ce era în curtea sfintei biserici și în apă au pierit toate murdăriile cu care era acoperită și a ieșit din apă albă ca zăpada; și zburând s-a îndreptat spre înălțimi și a fost luată cu totul de la ochii mei". Și după ce mi-a povestit visul, sfântul episcop al lui Dumnezeu Nonnus m-a luat și am venit la biserica mare împreună cu ceilalți episcopi și am salutat pe episcopul cetății.

6. Intrând acesta, a îndemnat tot poporul bisericii care intrând ședea pe scaunele lor; și după toată slujirea rânduită și citirea Sfintei Evanghelii, același episcop al cetății, întinzând Sfânta Evanghelie spre preafericitul Nonnus, îl îndemna să vorbească poporului. Iar el deschizându-și gura sa grăia înțelepciunea lui Dumnezeu care locuia în el, fiindcă nu grăia nimic alcătuit dinainte sau filozofic sau distins, neavând în el însuși nici un dar prisositor al firii omenești; ci din Duhul Sfânt, vorbea și îndemna poporul, vorbind cu mare sinceritate despre judecata viitoare și despre bunurile veșnice care au fost așezate. Deci tot poporul a fost străpuns la inimă din cuvintele lui, fiindcă prin el vorbea Duhul Sfânt,

astfel încât pavimentul sfintei biserici era inundat de lacrimile poporului.

7. Prin cârmuirea milostivirii dumnezeiești însă, s-a întâmplat ca la aceeași biserică să vină și acea prostituată despre care am vorbit, lucru de mirare, ea, o catehumenă care niciodată nu purtase de grijă pentru păcatele sale, nici nu venise vreodată la biserica lui Dumnezeu, a fost dintr-o dată străpunsă la inimă de frica Domnului, auzind cum îndemna sfântul Nonnus poporul, astfel încât deznădăjduia de sine însăși și plângând, din ochii ei curgeau râuri de lacrimi nemaiputând nicidecum să se mai oprească din plâns. De îndată a poruncit la doi dintre slujitorii ei zicând: „Stați în locul acesta și când va ieși sfântul Nonnus episcopul, urmăriți-l și aflați unde e găzduit și veniți și dați-mi de știre”. Iar slujitorii au făcut precum le poruncise stăpâna lor și urmărindu-ne au venit la biserica preafericitului mucenic Iulian, unde era casa de oaspeți cu chilia noastră. Și întorcându-se au venit zicând stăpânei lor: „Găzduiește la biserica preafericitului Iulian”. Auzind ea aceasta, de îndată a trimis prin aceeași slujitori două tăblițe de ceară conținând următoarea scrisoare: „Sfântului ucenic al lui Hristos [salutare de la] o păcătoasă și ucenică a diavolului. Am auzit despre Dumnezeuul tău, că a înclinat cerurile și a pogorât pe pământ nu pentru cei drești, ci ca să-i mântuiască pe cei păcătoși [Matei 9, 13]. S-a smerit până într-acolo încât S-a apropiat de vameși, iar Cel la care nu cutează a privi heruvimii [I Petru 1, 12] a petrecut cu cei păcătoși. Și tu, stăpânul meu, care ai multă sfințenie, așa cum am auzit vorbindu-se de către creștini, ești închinător adevărat al Domnului Iisus Hristos care S-a arătat femeii samarinence desfrânate la pușul lui Iacov [Ioan 4], nu te-ai uitat la mine cu ochi trupești. Deci, dacă într-adevăr ești ucenic adevărat al acestui Hristos, să nu mă respingi pe mine cea care doresc să vin prin tine pe Mântuitorul și să fiu vrednică prin tine să văd sfântă fața lui”. Atunci sfântul Nonnus episcopul i-a scris așa: „Oricine ai fi, ești arătată lui Dumnezeu și tu și gândește-tău și voința ta. Însă îți spun ție, să nu ispitești smeren-

mea, căci sunt un om păcătos, rob al lui Dumnezeu. Dacă ai cu siguranță dorința Dumnezeirii, dacă vrei să dobândești virtute și credință și vrei să mă vezi, împreună cu mine sunt și ceilalți episcopi; vino și mă vei vedea înaintea lor, căci singură nu vei putea să mă vezi". Când prostituata a citit acestea, plină de bucurie a venit alergând la biserica fericitului mucenic Iulian și ne-a anunțat venirea ei. Auzind aceasta, sfântul Nonnus episcopul a chemat la sine pe toți episcopii care veniseră acolo și i-a poruncit să vină la el. Intrând ea acolo unde erau adunați episcopii, s-a aruncat la podea și a luat în mâini picioarele fericitului Nonnus episcopul, zicând: „Rogu-te, stăpâne al meu, să imiți pe învățătorul tău, Domnul Iisus Hristos, și revarsă peste mine bunătatea ta și mă fă creștină. Căci eu, stăpânul meu, sunt un ocean de păcat și un adânc al fărădelegii. Cer să fiu botezată de tine".

8. După ce episcopul Nonnus de-abia a reușit să o convingă să se ridice de la picioarele sale, când ea s-a ridicat i-a spus: „Sfintele canoane poruncesc ca o prostituată să nu fie botezată decât dacă sunt de față nașii ei dând mărturie că ea nu se va mai întoarce din nou la relele ei". Auzind ea o asemenea judecată a episcopului, s-a aruncat din nou la podea, a luat în mâini picioarele sfântului Nonnus și le-a spălat cu lacrimile ei ștergându-le cu părul capului ei zicând: „Tu vei da socoteală lui Dumnezeu pentru sufletul meu și ție îți voi atribui fărădelegile faptelor mele dacă vei amâna să mă botezi pe mine ticăloasa și preanerușinata. Să nu ai parte la Dumnezeu împreună cu sfinții dacă nu mă vei face acum străină de răutățile faptelor mele. Să tăgăduiești pe Dumnezeu și să te închini la idoli, dacă nu mă vei face astăzi să renasc ca mireasă a lui Hristos și nu mă vei aduce ofrandă lui Dumnezeu". Atunci toți episcopii și clericii care se adunaseră, văzând o asemenea păcătoasă vorbind asemenea lucruri din dragoste față de Dumnezeu, minunându-se au spus că niciodată nu văzuseră asemenea credință și dorință de mântuire ca ale acelei prostituate. Și de îndată m-au trimis pe mine, păcătosul diacon la episcopul cetății, ca să-i dau de veste de toate acestea și să îl rog ca el să poruncească ca

unele din diaconițele fericirii sale să vină împreună cu mine. Auzind el acestea, și bucurându-se cu bucurie mare, a zis: „Bine, cinstite părinte, pe tine te așteptau lucrurile acestea, știu că vei fi gura mea“. Și de îndată a trimis împreună cu mine pe doamna Romana, cea dintâi dintre diaconițe. Și venind ea, a găsit-o pe aceasta la picioarele sfântului Nonnus episcopul, care de-abia a reușit să o convingă să se ridice de la picioarele sale, spunând: „Ridică-te, fică, ca să te exorcizez“. Și i-a spus ei: „Mărturisește toate păcatele tale“. Iar ea a răspuns: „Scrutând știința inimii mele nu găsesc în mine vreo lucrare a faptelor bune. Căci îmi știu păcatele mele că sunt mai grele decât nisipul mării, pentru că apa ei e prea puțină față de mulțimea păcatelor mele. Dar mă încred în Dumnezeuul tău, ca El să ridice povara fărădelegilor mele și să privească din nou la mine“. Atunci i-a spus ei sfântul Nonnus episcopul: „Spune care e numele tău?“ Iar ea a răspuns: „Părinții mei m-au chemat cu numele Pelaghia; însă cetățenii Antiohiei mă cheamă Margarita, din pricina poverii podoabelor cu care m-au împodobit păcatele mele. Fiindcă eram podoabă și roabă diavolului“. Iarăși îi spune sfântul Nonnus episcopul: „Numele tău natural e Pelaghia?“ Iar ea a răspuns: „Da, doamne“. Auzind aceasta, sfântul Nonnus episcopul a exorcizat-o și a botezat-o; și a făcut asupra ei semnul Domnului, și i-a dat Trupul lui Hristos. Și i-a fost părinte duhovnicesc sfânta doamnă Romana, cea dintâi dintre diaconițe, care primind-o a urcat-o la locul rezervat catehumenilor, în vreme ce noi am rămas acolo unde eram. Atunci mi-a spus mie sfântul Nonnus episcopul: „Ție îți spun, frate diacone, să ne bucurăm astăzi împreună cu îngerii lui Dumnezeu și să punem în mâncare untdelemn peste obicei și să primim vin cu veselie duhovnicească, pentru mântuirea copilei acesteia“.

9. Și mâncând noi, s-au auzit dintr-o dată voci, ca ale unui om ce pătimea violență, căci diavolul striga zicând: „Vai, vai! Ce pătimesc de la bătrânul acesta decrepit? Nu ți-au fost de ajuns cei treizeci de mii de arabi pe care mi i-ai răpit și i-ai botezat și i-ai adus Dumnezeuului tău? Nu ți-a fost

de ajuns Heliopolisul, fiindcă atunci când întreaga cetate era a mea și toți cei ce locuiau în ea se închinau mie. tu mi i-ai răpit și i-ai adus Dumnezeuului tău? Acum însă ai luat de la mine nădejdea mea cea mai mare. Acum nu mai îndur uneltirile tale. O, cât de mult pătimesc de la blestematul acesta! Blestemată ziua în care te-ai născut. râuri de lacrimi inundă această sărmană casă de oaspeți. căci nădejdea mea a fost luată de la mine!" Acestea toate striga diavolul și se tânguia înaintea ușilor auzit fiind de toți oamenii. Și iarăși aceleași lucruri, spunea către copila proaspăt botezată. „Acestea-mi faci, doamna mea Pelaghia, și tu îl imiti pe Iuda al meu? Căci acela, încununat cu slavă și cinste și făcut apostol. l-a vândut pe Domnul său, și tot așa și tu mi-ai făcut mie". Atunci îi spune ei sfântul Nonnus episcopul. „Fă-ți semnul crucii și leapădă-te de el". Iar aceasta și-a făcut semnul crucii în numele lui Hristos și a suflat în fața demonului și de îndată acesta nu s-a mai văzut.

10. După două zile deci, dormind ea împreună cu sfânta Romana, nașa ei, în iatacul ei, s-a arătat diavolul noaptea și a trezit-o pe slujitoarea lui Dumnezeu Pelaghia și i-a spus: „Rogu-te, doamna mea Margarita, nu te-am împodobit eu cu aur și pietre prețioase? Rogu-te, cu ce te-am întristat? Răspunde-mi ca să-ți fac pe plac și ca să nu mă faci de atâta batjocură creștinilor". Atunci slujitoarea lui Dumnezeu Pelaghia și-a făcut semnul crucii, a suflat asupra demonului zicând: „Dumnezeul meu, care m-a smuls din mijlocul dinților tăi, și m-a dus în camera Sa de nuntă cerească, El va sta împotriva ta pentru mine". Și de îndată diavolul nu s-a mai văzut.

11. Iar a treia zi după ce sfânta Pelaghia a fost botezată, l-a rugat pe slujitorul său, aflat peste toate lucrurile ei, și i-a spus: „Du-te în vestiarul meu și scrie toate câte sunt atât în aur cât și în argint sau în podoabe sau în haine scumpe și adu-mi-le". Slujitorul a făcut precum i-a poruncit stăpâna sa și i-a adus toată averea ei. Aceasta a chemat de îndată pe sfântul Nonnus episcopul prin sfânta Romana, nașa ei, și a pus toată averea sa în mâinile lui zicând: „Acestea sunt, stă-

pâne, bogățiile cu care m-a făcut bogată satana; pe acestea le predau la bunul plac al sfințeniei tale și fă cu ele ceea ce știi că trebuie făcut, fiindcă eu am ales bogățiile Domnului meu Iisus Hristos". Iar acesta a chemat de îndată pe custodele mai mare al bisericii și în prezența ei a predat în mâinile aceluia toată averea ei zicând: „Te jur pe nedespărțita Treime ca nimic din toate acestea să nu intre în cele ale episcopilor sau în biserică, ci să se cheltuiască mai degrabă pe seama văduvelor, orfanilor și săracilor, astfel ca ceea ce s-a strâns rău să se împartă bine și bogățiile păcătoasei să se facă comorile dreptății. Dar dacă îți calci jurământul și sustragi, fie pentru tine fie pentru altcineva, ceva din acestea, anatema să cadă asupra casei tale și să ai parte împreună cu cei ce spuneau: «Să se răstignească, să se răstignească»". Iar aceea a chemat pe toți slujitorii și slujitoarele sale și i-a eliberat pe toți, dându-le brățările de aur de pe mâinile ei, zicând: „Grăbiți-vă și eliberați-vă de acest veac plin de păcate, pentru ca așa cum am fost în acest veac împreună, tot așa să rămânem împreună fără dureri în viața aceea preferită".

12. Iar în a opta zi, când este obiceiul ca cei botezați să-și dezbrace veșmintele albe, sculându-se noaptea, fără ca noi să știm, Pelaghia și-a dezbrăcat veșmântul botezului ei și a îmbrăcat o tunică sărăcăcioasă și o manta cu glugă a sfântului Nonnus episcopul și din acea zi nu s-a mai văzut în cetatea Antiohiei. Sfânta Romana o plângea cu amar, iar sfântul Nonnus o mângâia zicând: „Nu plânge, fiică, ci bucură-te cu bucurie mare, fiindcă Pelaghia partea cea bună și-a ales, ca și Maria pe care Domnul a preferat-o Martei în Evanghelie [Luca 10, 42]". Acea însă s-a dus la Ierusalim și și-a zidit ei o chilie pe Muntele Măslinilor unde se ruga lui Dumnezeu.

13. După o vreme însă, episcopul cetății i-a chemat pe toți episcopii și le-a spus ca fiecare să se întoarcă la ale sale. Iar după trei sau patru ani, eu, Iacob diaconul, am dorit să merg la Ierusalim, ca să mă închin acolo Învierii Domnului nostru Iisus Hristos și i-am cerut episcopului meu să-mi în-

găduie să mă duc. Îngăduindu-mi să merg el mi-a spus: „Ție îți spun, frate diacone, când vei ajunge la Ierusalim, întreabă acolo de un oarecare frate Pelagius, monah și eunuc, care mulți ani locuia închis în singurătate și mergi să-l vizitezi; căci într-adevăr vei putea fi ajutat de către el”. Însă acestea toate le spunea despre slujitoarea lui Dumnezeu Pelaghia, fără să vorbească însă în chip arătat.

14. Așadar, am ajuns la Ierusalim și m-am închinat sfintei Învieri a Domnului nostru Iisus Hristos. Iar în ziua următoare am întrebat despre robul lui Dumnezeu, și m-am dus și l-am găsit pe el în Muntele Măslinilor, unde se ruga Domnul într-o chilie mică închisă din toate părțile și care avea doar o mică fereastră în perete. Și lovind la fereastră îndată mi s-a arătat și m-a cunoscut, eu însă nu am cunoscut-o. Căci cum o mai puteam cunoaște pe aceea pe care înainte o văzusem strălucind de atâta neprețuită frumusețe, iar acum fața ei era veștejită de atâta înfrângere? Ochii ei mi se păreau adânciți ca niște gropi. Ea mi-a spus: „De unde vii, frate?” Eu i-am răspuns și i-am zis: „M-a trimis la tine cu poruncă Nonnus episcopul”. Ea însă mi-a zis: „Să se roage pentru mine, fiindcă este cu adevărat un sfânt al lui Dumnezeu”. Și de îndată a închis deschizătura ferestruicii și a început să cânte ceasul trei. Iar eu m-am rugat lângă perețele chiliei ei și am plecat mult ajutându-mă prin îngereasca vedere a ei. Și întorcându-mă la Ierusalim, am început să vizitez pe frați umblând prin mănăstiri.

15. Iar prin mănăstiri mare era faima domnului Pelagius. De aceea am hotărât ca în drum să mă duc din nou pe la el și să primesc învățături mântuitoare. Dar când am ajuns la chilia lui și am bătut chemându-l pe numele lui, nu a răspuns nimeni. Am așteptat și a doua zi, iar în a treia zi am stăruit din nou chemându-l cu numele de Pelagius și nimeni n-a auzit. Atunci mi-am spus: „Sau nimeni nu este aici sau a plecat cel care era monah aici”. Însă îndemnat printr-un semn al lui Dumnezeu mi-am spus iarăși: „Să vedem dacă poate nu a murit”. Și am deschis deschizătura ferestruicii și m-am uitat și l-am văzut mort și am închis deschizătura la

loc. Și umplându-mă de întristare am venit alergând la Ierusalim și am vestit celor pe care îi întâlneam că sfântul Pelagius monahul care făcuse atâtea lucruri minunate a adormit. Atunci sfinții părinți au venit împreună cu monahi de la diverse mănăstiri și astfel au forțat ușa chiliei iar trupul sfânt a fost scos afară și l-au așezat ca pe niște aur și pietre prețioase. Și când sfinții părinți au uns trupul cu mir, atunci au cunoscut că fusese o femeie. Și au vrut să ascundă minunea, dar poporul n-a putut să o țină ascunsă, ci a strigat cu voce mare zicând: „Slavă Ție, Doamne Iisuse Hristoase, care multe bogății ascunse ai pe pământ, nu numai bărbătești, ci și femeiești!“ Și s-a dezvăluit aceasta întregului popor și au venit toate mănăstirile de fecioare, atât din Ierihon, cât și de la Iordan, unde a fost botezat Domnul, cu lumânări, candelă și cântări și astfel au fost așezate sfintele ei rămășițe pământești fiind purtate de către sfinții părinți.

Aceasta este viața unei prostituate, aceasta este petrecerea uneia lipsite de nădejde, împreună cu care Domnul să ne facă să aflăm mila Sa în ziua judecății, Căruia I se cuvine cinstea, slava, puterea și stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

Thaisia

– cum să primești un dar

Thaisia: „*Pentru aceasta să-L laudăm armonia [concertul] cerurilor, toate rămurelele și karba de pe pământ, toate soiurile de dobitoace și vânturile tulburi ale apelor, pentru că El nu numai că-î rabdă pe păcătoși, ci dăruie pe degeaba [gratis] chiar cununii celor ce se pocăiesc*“.

Pafnutie: „*Acesta l-a fost obiceiul din vechime: să vrea mai mult să se milostivească decât să pedepsească*“.¹

Cea de-a treia prostituată a cărei istorie face parte din colecția literaturii despre pocăință se numește Thaisia. Ca și Pelaghia, aceasta își făcea meseria într-una din cetățile Egiptului, probabil Alexandria. Numele ei era același cu cel al faimoasei curtezane care se spune că l-a fermecat pe Alexandru cel Mare iar mai apoi pe generalul său Ptolemeu I, de la care a avut trei copii. Tot ea, se spune, că l-ar fi provocat pe Alexandru să dea foc Sălii celor o Sută de Coloane a palatului din Persepolis; focul va juca un rol și în viața omonimei ei creștine. În istoria Thaisiei prostituata așa cum era povestită ea printre monahii Egiptului, aceasta era o prostituată bogată și frumoasă, și atât de populară, încât mulți ei amanți se băteau

¹ HROTSWITHA VON GANDESHEIM, *Comoedia V*: „Paphnutius“, în *PL* 137, 1027–1046 (*BHL* 8018), aici col. 1045B.

chiar pentru a obține favorurile ei. Pafnutie, unul dintre cele mai faimoase nume printre părinții Egiptului², a auzit de scandal. S-a deghizat în haine lumești și a venit să o vadă. A vorbit cu Thaisia, iar această a fost pătrunsă la inimă de cuvintele lui, mai cu seamă atunci când a avertizat-o despre viitoarea judecată a lui Dumnezeu, când va fi chemată să dea socoteală de toți cei ce păcătuiau din pricina ei. Thaisia și-a ars toate averile și l-a urmat pe Pafnutie în pustie, unde acesta a lăsat-o la o mănăstire de maici, zidită într-o chilie fără nici o deschizătură, punând-o să zică o singură rugăciune: „Cel ce m-ai făcut, miluiește-mă“. Trei ani mai târziu, Pafnutie s-a dus în Sketis să vorbească cu Sfântul Antonie cel Mare și ucenicii săi despre ea, iar Pavel, un ucenic al lui Antonie, a văzut în vis un pat bogat în cer pregătit să o primească pe Thaisia în slavă. Pafnutie și-a dat seama că aceasta însemna iertarea pentru ea și s-a dus la chilia ei. A insistat ca ea să iasă afară, chiar dacă acum ea dorea să rămână înăuntru; cincisprezece zile mai târziu ea a murit.

E o poveste dură și fără compromisuri cu nici una din înfloririle literare sau sentimentele omenești care fac atât de atractive celelalte istorii. Dar într-un fel, tocmai din pricina scurtimei ei, iese în evidență mai cu claritate tiparul fundamental al istoriei. A fost o povestire populară, în deșert existând și alte relatări ale unor întâmplări asemănătoare, una dintre ele fiind istoria Mariei, nepoata lui Avraam, despre care va fi vorba mai jos. O alta este povestită în *Apofiegamele părinților deșertului* cu privire la avva Ioan Colov și femeia Paisia:

Se spunea despre avva Ioan, că unei tinere i-au murit părinții și a rămas sărmană. Iar numele ei era Paisia. Deci a socotit să-și facă casa gazdă de străini, spre primirea părinților Sketis-ului. A rămas dar așa primind pe străini vreme multă și odihnind pe frați; iar după o vreme, după ce a cheltuit lucrurile, a început a fi lipsită. Deci s-au lipit de dânsa niște oameni răzvrătiți și au schimbat-o din socoteala cea bună și de

² *Pateric*, Pafnutie [trad. rom., 1990, p. 197–199].

aceea a început a petrece rău, încât a ajuns ca ea să curvească. Au auzit părinții și foarte s-au mâniat. Și poftind pe avva Ioan Colov, i-au zis: „Am auzit despre sora aceea că petrece rău, și ea când putea și-a arătat mila către noi iar acum noi să arătăm către dânsa milă și să o ajutăm. Deci ostenește-te, părinte, până la dânsa și după înțelepciunea ce ți-a dat-o Dumnezeu, iconomisește cele pentru dânsa“. Deci a venit avva Ioan la dânsa și a zis bătrânei portărițe: „Spune stăpânei tale că am venit eu!“ Iar ea l-a gonit zicând: „Voi dintr-un început ați mâncat cele ale ei și iată că e săracă“. I-a zis avva Ioan: „Spune-i că foarte am s-o folosesc“. Iar slugile ei zâmbind îi zic lui: „Dar ce ai să-i dai, de voiești să te întâlnești cu dânsa?“ Drept aceea, suindu-se bătrâna i-a spus despre dânsul. Și îi zice ei cea tânără: „Acești călugări de-a pururea umblă pe lângă Marea Roșie și găsesc mărgăritare“. Împodobindu-se dar a zis să-l aducă la dânsa. Deci, după ce s-a suit, apucând ea mai-nainte a șezut pe pat. Și venind avva Ioan a șezut aproape de dânsa. Și căutând în fața ei, i-a zis: „Pentru ce ai defăimat pe Iisus de ai venit la aceasta?“ Iar ea auzind, a înghețat cu totul, și plecând în jos capul său, avva Ioan a început a plânge foarte. Și a zis ea lui: „Avvo, ce plângi?“ Iar după ce a căutat, iarăși s-a aplecat în jos plângând și i-a zis ei: „Văd că Satana joacă în fața ta și nu voi plânge?“ Iar ea auzind, i-a zis lui: „Este pocăință avvo?“ Îi zice ei: „Este“. Îi zice lui: „Ia-mă unde voiești!“ Îi zice ei: „Să mergem“. Și s-a sculat să meargă după dânsul. Și a luat seama avva Ioan că nimic n-a pus la rânduială, nici n-a grăit pentru casa sa. Și s-a mirat. Deci după ce au ajuns în pustie, s-a făcut seară și făcând din nisip un căpătâi mic și semnând chipul crucii i-a zis: „Dormi aici!“ Și făcându-și și lui și puțin mai departe și împlinindu-și rugăciunile, s-au culcat. Iar pe la miezul nopții deșteptându-se, vede o cale lumi-

*noasă, de la cer până la dânsa întărită și a văzut pe îngerii lui Dumnezeu ducându-i sufletul. Drept aceea, sculându-se și mergând la dânsa, a mișcat-o cu piciorul iar după ce a văzut că a murit, s-a aruncat pe sine cu fața la pământ, rugându-se lui Dumnezeu și a auzit că un ceas al pocăinței ei s-a primit mai mult decât pocăința multora, care zăbovesc și nu arată fierbințeala unei pocăințe ca aceasta.*³

Paisia era cunoscută monahilor, iar grija lor față de ea a fost un răspuns la milostivirea ei față de ei. Este un alt exemplu de femeie înstărită care și-a folosit bogăția ei liber și risipitor în folosul asceților. Ca și Pafnutie, Ioan Colov era socotit unul dintre cei mai riguroși și severi părinți ai pustiei, și de aceea atât în stare să umble fără riscuri într-o situație compromițătoare, cât și unul care avea dorința de a-și asuma un asemenea risc din dragoste pentru o altă persoană.

O altă istorie de acest tip se povestește despre un monah anonim, extrem de experimentat în viața ascetică, de data aceasta în legătură cu sora sa naturală:

El avea o soră desfrânată în cetate și care dusesse la pierzanie multe suflete. Bătrânul îi sâcâia adesea pe frați despre ea și astfel i-a convins să îl lase să meargă la ea și avertizând-o, să oprească păcatul ce se făcea din pricina ei. Ajungând în acel loc, unul din prietenii ei l-a văzut și s-a dus la ea să-i vestească: „Fratele tău e la ușă”. Adânc tulburată, ea și-a părăsit clientul pe care-l servea și la vederea fratelui ei a sărit afară cu capul descoperit. A încercat să-l îmbrățișeze, dar acesta i-a spus: „Iubită surioară, mântuiește-ți sufletul căci pe mulți ai pierdut. Cum vei îndura oare chinul cel veșnic?” Ea a început să tremure și i-a spus: „Crezi că mai este mântuire pentru mine după toate acestea?” Iar el i-a spus: „Dacă vrei, este mântuire”. Și ea s-a aruncat la picioarele

³ *Ibid.*, Ioan Colov 40 [trad. rom., 1990, nr. 43, p. 104–105].

fratelui și l-a rugat să o ia cu el în pustie. Iar el i-a zis: „Pune-ți mantaua peste capul tău și urmează-mă”. Ea însă i-a zis : „Să mergem acum, căci e mai bine pentru mine să rămân descoperită și necuviincioasă decât să intru din nou în atelierul fărădelegii”. Pe când mergeau ei pe cale, el o îndemna să se căiască. Au văzut niște oameni venind în întâmpinarea lor iar el i-a spus: „Întrucât nu oricine știe că tu ești sora mea, depărtează-te puțin de drum până ce aceștia vor trece”. După o vreme a chemat-o: „Să purcedem pe calea noastră, soră”. Cum aceasta nu răspundea, s-a întors și a găsit-o moartă. A văzut că urmele pașilor ei erau pline de sânge, căci era cu picioarele goale.⁴

O altă versiune a istoriei care este foarte aproape de cea a Thaisiei era povestită de avva Serapion, dar în acest caz zăvorârea într-o chilie a fost treptată și la cererea prostituatei însăși.

A venit odată avva Serapion, trecând printr-un sat al Egiptului și a văzut o curvă șezând lângă chilia lui și a zis ei: „Gătit-ai patul?” Ea i-a zis: „Da, avvo!” A-ncheiat bătrânul: „Așteaptă-mă deseară că voi veni la tine și-am să petrec noaptea acesta aproape de tine”. Iar ea răspunzând, a zis: „Bine, avvo!” Și s-a gătit și a așternut patul și l-a așteptat pe bătrân cu cele de trebuință. Iar când s-a făcut seară, a venit bărbatul la dânsa, nimic aducând și intrând în chilie, i-a zis ei: „Gătit-ai patul?” Ea a zis: „Da, avvo!” A încuiat ușa și i-a zis ei: „Așteaptă puțin, fiindcă avem pravilă până ce o voi face!” Și a început bătrânul slujba. Și începând Psaltirea, la fiecare psalm făcea rugăciunea, rugându-se lui Dumnezeu pentru dânsa ca să se pocăiască și să se mântuiască. Deci

⁴ *The World of the Desert Fathers*, trans. Columba Stewart (Oxford, 1986), p. 23-24.

l-a ascultat Dumnezeu; și sta femeia tremurând și rugându-se aproape de bătrânul. Dacă isprăvi bătrânul toată Psaltirea, ea a căzut la pământ. Iar bătrânul începând Apostolul, a citit mult dintr-însul. Și așa și-a împlinit slujba. Deci umilindu-se ea și înțelegând că nu pentru păcat a venit la dânsa, ci ca să-i mântuiască sufletul, a căzut în fața lui zicând: „Fie-ți milă, avvo, și povățuiește-mă unde pot plăcea lui Dumnezeu“. Atunci bătrânul a povățuit-o pe dânsa la o mănăstire de fecioare și a dat-o la stareță, zicând: „La pe sora aceasta și nu-i pune ei jug sau poruncă, ca celorlalte surori; ci orice voiește dă-i ei și cum voiește dă-i voie să umble! Și după ce a făcut puține zile a zis: „Eu sunt o păcătoasă și voiesc la două zile să mănânc“. Și după puține zile a zis: „Eu multe păcate am și voiesc la patru zile să mănânc“. După alte puține zile s-a rugat egumenei zicând: „Fiindcă mult am mâhnit pe Dumnezeu cu fărădelegile mele, rogu-te, pune-mă într-o chilie și o astupă, și pe o gară dă-mi puțină pâine și rucodelie“. Și a făcut ei stareța așa. Așa i-a plăcut lui Dumnezeu în cealaltă vreme a vieții sale.⁵

În toate aceste cazuri, istoria este dură și total lipsită de sentimentalism. Așa cum arată romanele sale, Anatole France a fost fascinat de istoria Thaisiei⁶. El a modificat detaliile zăvorârii Thaisiei, chiar atunci când tema operei sale (lipsa de călăuzire a ascetului mândru și pasionat) ar fi profitat de latura neplăcută a istoriei. În romanul său, Pafnutie e lipsit de orice respect pentru umanitate și dă un exemplu clasic de fanatism dur și brutal. Dar faptul de a fi pecetluit ani de zile într-o celulă fetidă întrecea sensibilitatea unui francez al secolului XIX! E posibil ca autorul istoriei Thaisiei însuși să fi crezut extremă acțiunea lui Pafnutie, întrucât îl prezintă ca fiind îngrijorat cu privire la penitenta sa și include o viziune a mântui-

⁵ *Pateric*, Serapion 1 [trad. rom., 1990, p. 220].

⁶ ANATOLE FRANCE, *Thaïs* (Paris, 1902).

rii Thaisiei atestând eliberarea ei din celula penitențială. În orice caz, Pafnutie avea un renume în deșert pentru duritatea sa și, în cazul că poate fi identificat cu apoftegmele care circulau sub numele său, aceasta era de altfel caracteristica sa principală.

Dacă sunt citite ca relatări ale unor evenimente istorice, aceste istorii nu sunt atractive; dar dacă sunt abordate ca istorii privitoare la esența căinței construite în jurul unor fapte reale, pot fi sesizate intuiții valoroase. În fiecare caz, monahul care întreprinde deghizat vizitarea unui bordel e prezentat ca o persoană puternică, fermă în viața sa ascetică, pe care nu-l mai poate atinge nici cea mai mică urmă de smunteală. Fiecare vorbește singur împreună cu femeia și într-un dialog față către față îi pune înaintea pericolul modului ei de viață, nu numai pentru ea însăși, ci și pentru ceilalți. Nu există nici o analiză, nici o discuție, nici o scuză; numai insistența clară asupra prezenței lui Hristos aici și acum și chemarea sa față de persoanele de acolo și de atunci. Lumina realității, adevărul situației femeii înaintea lui Dumnezeu este lipsită de compromisuri și în fiecare caz atinge însăși miezul realității în care e implicată fiecare femeie în parte. Incapabile să se încreadă în propriile idei și reacții, ele se pun în mâinile celor care le-au descoperit acest adevăr despre ele și în același timp folosesc șansa libertății ce li se oferă într-un mod atât de neașteptat. În cazul Thaisiei și al surorii monahului, ele intră pe loc în Împărăția cerurilor; nu mai e nevoie de o pocăință îndelungată, întoarcerea lor la Dumnezeu e făcută definitivă prin moartea lor în care primesc darul mântuirii libere într-un mod total. În istoria Thaisiei, accentul este diferit: Thaisia e pecetluită într-o chilie ca într-un mormânt, o limitare până la un singur punct a realității înaintea lui Dumnezeu; iar acest lucru e întărit de singura ei rugăciune: „Cel ce m-ai făcut, miluește-mă”. Creatură înaintea Creatorului, păcătoasă înaintea Mântuitorului, ea este arătată ca experimentând eliberarea de iluzie, neadevăr, autodeterminare și inabilitatea de a iubi sau a fi rubrită, singură și în întineric, vreme de trei ani de zile. O terapie de șoc poate, dar nu impusă de o cruzime străină; i s-a cerut și i-a fost dată din

iubire. Nu există nici o analiză a păcatelor ei: pur și simplu ea stă înaintea lui Dumnezeu; iar în cele din urmă Pafnutie pretinde că a primit iertarea deplină nu din pricina unor penitențe, ci pur și simplu pentru că a rămas în lumina adevărului înaintea lui Dumnezeu. Ca și la Maria Egipteanca, nu e cazul de a dobândi iertarea prin penitențe sau autoanaliză, iertarea lui Dumnezeu este un dar liber, mântuirea e oferită gratis. Tot ceea ce pot face Thaisia, Paisia și sora monahului e să învețe cum să primească darul în realitate și în viețile lor. Orice asprime este rezultatul acelui moment, nu cauza lui. Mai mult, Thaisia – și acest lucru e adevărat despre toate celelalte femei – are nevoie de o altă persoană în acest moment al întoarcerii ei spre Dumnezeu. Faptul exprimă un adevăr important: căința nu se face de unul singur, ci în Biserică, chiar și pentru Maria Egipteanca: în unele privințe ea era total singură, însă la sfârșitul vieții sale a avut nevoie atât de Zosima, cât și de Sfintele Taine.

Oricât de dur sună istoria Thaisiei, ea a fost folosită ca bază pentru o piesă medievală de o deosebită eleganță și vigoare. Hrotswitha de la abația regală din Gandersheim în secolul X, a scris piese de teatru în maniera lui Terențiu, dar având drept temă castitatea creștină. Că ea s-a bazat pe istoria Mariei, nepoata lui Avraam, nu este un lucru surprinzător, întrucât e vorba de o poveste plină de simpatie omenească, dar alegerea istoriei Thaisiei pentru cea de-a doua piesă cu tema mântuirii unei prostituate e mai puțin clară⁷. În această piesă, Pafnutie își păstrează duritatea pe care Hrotswitha o găsisese în relatările timpurii despre el, iar Thaisia îi seamănă în maniera sa abrazivă; drama lor este una a iubirii dramatice și a căinței vii. Cuvintele pe care Pafnutie le folosește când merge să o viziteze pe Thaisia sunt din *Cântarea Cântărilor*: „Trezește-te, dragostea mea, frumoasa mea, și vino“ (1, 1). Scena centrală a piesei e o scenă trecută cu vederea în relatarea antică: este o înscenare vie a arderii în public de către Thaisia a tuturor averilor ei. Există o urgență și o vigoare în piesă care aduce la

⁷ HROTSWITHA, *Comoedia V*: „Paphnutius“, *PL* 137, 1027–1046.

viață istoria și care face din momentul zăvorârii delicatei și iubitoarei de lux fete într-o chilie întunecată, umedă și fără nici o deschizătură, un episod plin de tensiune dramatică și credibilitate umană. Moartea Thaisiei alcătuiește sfârșitul piesei, întrucât ea moare cu Pafnutie lângă ea și singurele cuvinte de pe buzele ei sunt cele pe care le folosea în chilia ei de data aceasta de bunăvoie: „Cel ce m-ai făcut, miluiește-mă!”⁸ În piesa Hrotswithei se menține continuu un contrast între frumusețea pământească și adevărata frumusețe duhovnicească atinsă prin refuzul Thaisiei de a fi ținută de atracțiile trupului de care se bucurase mai înainte. Piesa ilustrează tema istoriei: „Darul gratuit al lui Dumnezeu nu răsplătește meritul omenească, căci dacă s-ar da după merite, nu s-ar mai numi har [*gratia*]”⁹, iar pentru a face aceasta, Hrotswitha adaugă o dimensiune de emoție și sensibilitate umană ce lipsește în versiunile dure din textele timpurii: făcând astfel ea nu diminuează nicidecum, ci mai degrabă evidențiază adevărul din mesajul fundamental al istoriei.

⁸ *Ibid.*, col. 1046A.

⁹ *Ibid.*, col. 1045B.

În ziua a opta a lunii octombrie,
Viața Sfintei Thaisia prostituata,
autor anonim*

1. A fost odată o prostituată oarecare, cu numele ei Thaisia, atât de frumoasă încât pentru ea mulți și-au vândut averile lor ajungând astfel la o sărăcie extremă; dar și cer-turi se iscau între amanții ei și adeseori pragul copilei era plin de sângele tinerilor. Auzind de ea avva Pafnutie, îmbră-când un veșmânt lumesesc s-a dus la ea într-o anume cetate a Egiptului și i-a dat o monedă [solidum] drept preț al păca-tului. Primind prețul, aceea a spus: „Să mergem acasă“. Atunci acela intrând, pe când ședeau ei pe un pat învelit cu straie prețioase, el a chemat-o și a zis: „Dacă există un iatac mai tainic să mergem în acela“. Ea însă a zis: „Este unul, dar dacă te temi de oameni, află că nimeni nu intră vreodată în acest iatac dinafară; afară numai de Dumnezeu întrucât nu este nici un loc care să se poată ascunde de ochiul Dumnezeirii“. Auzind aceasta bătrânul, îi spune: „Știi deci că este un Dumnezeu?“ La care aceea a răspuns: „Știu că este Dumnezeu și împărăția veacului viitor, și chinurile vii-toare ale celor păcătoși“. Atunci el i-a spus: „Deci dacă cu-noști acestea, de ce ai dus în pierzanie atâtea suflete, încât să fii osândită să dai socoteală nu numai pentru fărădelegile tale, ci și pentru ale aceluia?“ Auzind aceasta Thaisia, că-

* Textul utilizat pentru traducere este cel al versiunii latine *Vita Sanctae Thaisis Meretricis* făcute după un text grec anonim, și tipărit în PL 73, 661–662; reluat în: *Acta Sanctorum*, Oct. IV, p. 224 (BHL 8012).

zând la picioarele lui Pafnutie monahul i-a rugat cu lacrimi zicând: „Dă-mi o penitență. părințe căci sunt încredințată că voi găsi iertare prin rugăciunile tale te rog să aștepti numai trei ceasuri, după care oriunde vei porunci voi veni. și orice lucru vei povățui îl voi face”. Și după ce avva Pafnutie a stabilit locul acela în care trebuia ea să vină reșind aceea și adunându-și toate lucrurile pe care le-a câștigat din păcat. aducându-le în mijlocul cetății le-a aruncat în foc în fața poporului care privea strigând: „Veniti toți care ati păcătuit cu mine și vedeți cum voi arde cele pe care mi le-ati dat”. Și prețul lor era ca la 40 de livre.

2. Și după ce s-au mistuit toate. a venit în locul pe care i l-a stabilit avva. Iar acela, ducând-o pe aceea într-o mănăstire de fecioare, într-o chilie mică. a sigilat cu plumb ușa chiliei lăsând o fereștrică mică prin care să i se dea hrana și a poruncit ca în toate zilele să i se dea de către surorile mănăstirii puțină pâine și puțină apă. Când însă a văzut că ușa este pecethuită cu plumb, Thaisia i-a spus: „Unde poruncești, părinte, ca să se scurgă apa [urina] mea?”. El însă a răspuns: „În chilie, cum ești și vrednică”. Iar când ea l-a întrebat iarăși cum anume să se roage lui Dumnezeu. el i-a zis: „Să nu porți pe buzele tale numele Dumnezeirii și nici să ridici spre cer mâinile tale, fiindcă buzele tale sunt pline de fărâdelege și mâinile tale sunt întinate cu necurăție. ci șezând numai privește spre răsărit repetând numai acest cuvânt: Cel ce m-ai zidit, miluiește-mă!”

3. Deci când s-au împlinit trei ani de când fusese zăvornică, avva Pafnutie a fost cuprins de remușcare. și de îndată s-a dus la avva Antonie, ca să ceară de la el și să afle dacă Domnul i-a iertat sau nu păcatele ei. Deci când a venit el și a povestit pe îndelete pricina aceleia, chemându-și ucenicii săi, avva Antonie le-a poruncit ca toți să privegheze în noaptea aceea și să stăruie în rugăciune fiecare până Dumnezeu îi va arăta cuiva dintre ei pricina pentru care venise avva Pafnutie. Și astfel, depărtându-se fiecare în parte și rugându-se neîncetat, avva Pavel, un mare ucenic al Sfântului Antonie, a văzut dintr-o dată în cer un pat împodobit cu straie

prețioase pe care îl păzeau trei fecioare cu față strălucitoare. Deci când Pavel le-a spus: „Nu este așternutul acesta altul decât al părintelui meu Antonie“, un glas s-a făcut către el: „Nu este al părintelui tău Antonie, ci al Thaisiei prostituta“. Iar când avva Pavel a relatat acest lucru, avva Pafnutie a învățat care este voința cunoscută a lui Dumnezeu și întorcându-se la mănăstirea în care fusese zăvorâtă, a deblocat ușa. Ea însă l-a rugat să rămână astfel zăvorâtă. Când ușa a fost deschisă, el i-a spus: „Ieși, fiindcă Dumnezeu ți-a iertat păcatele tale“. Aceea a răspuns: „Martor mi-e Dumnezeu, că din clipa în care am intrat, toate păcatele mele au stat înaintea ochilor mei ca o povară și n-au pierit păcatele mele din ochii mei, ci plângeam văzându-le pururea“. Avva Pafnutie i-a zis: „Nu pentru căința ta te-a iertat Dumnezeu, ci fiindcă ai avut pururea în suflet gândul la ele“. Și după ce a scos-o de acolo, Thaisia a mai trăit doar cincisprezece zile și astfel s-a odihnit în pace.

Maria, nepoata avvei Avraam – o icoană a mântuirii

În pustiiurile inimii

Să fâșnească izvor mântuitor:

În temnița zilelor sale

Să învețe omul liber cum să laude.¹

Fiecare din istoriile de până acum s-au referit la femeii care au dus în lume o viață depravată întorcându-se la viața cea nouă în deșert. Istoria finală aparținând acestui grup e una cu totul diferită. Ea relatează despre o fugă din deșert într-un bordel și o reîntoarcere din bordel în deșert. Este ultima istorie povestită de Efrem Diaconul în relatarea pe care o face vieții lui Avraam, un monah pe care l-a cinstit și iubit. Ea povestește cum Avraam a crescut-o pe nepoata sa orfană, copila Maria, de la vârsta de șapte ani și cum aceasta a fost sedusă de un monah aflat în vizită; cum aceasta a fugit disperată în cetate trăind acolo ca o prostituată până când unchiul ei a aflat-o și a convins-o să se întoarcă cu el în pustie unde a trăit o viață de căință până la moartea ei.

Sunt multe puncte de mare interes cu privire la această istorie, atât în conținutul cât și în forma ei. Mai întâi, cine a scris-o și pentru ce public? Autorul este „Efrem Diaconul“. Ca și Iacob, el era un diacon (în fapt un arhidiacon)², și un mo-

¹ W. H. AUDEN, „In commemoration of W. B. Yeats“, *Collected Shorter Poems* 1927–1957 (London, 1966), p. 143.

² Efrem Diaconul nu trebuie confundat cu Sfântul Efrem Sirul.

nah; aşadar era un personaj cultivat. El a fost ucenicul lui Avraam şi a scris o relatare a vieţii dascălului său spre zidirea confrăţilor săi monahi: „Eu, o persoană mediocră şi neînvăţată, chiar şi eu am vorbit cu acest cel mai bun şi mai desăvârşit dintre oameni”³. În relatarea sa el ne povesteşte întâmplări despre Avraam, privit ca un exemplu actual de viaţă total umplută de Dumnezeu, chiar dacă, aşa cum spune, culorile tabloului sunt uneori întunecate şi triste. Avraam şi Efrem sunt menţionaţi şi de istoricul bisericesc Sozomen⁴; există şi un avvă Avraam căruia îi sunt atribuite unele apoftegme ale părinţilor⁵ şi care poate fi acelaşi personaj.

Când Hrotswitha din Gandersheim a scris o piesă pe tema acestei istorii a Mariei⁶, ea a adus figura lui Efrem în prim plan scoţându-l din obscuritatea relativă pe care şi-o dă el însuşi în propria relatare şi făcând explicit într-un dialog mişcător rolul său de confident şi prieten al lui Avraam. La sfârşitul relatării acestuia există un codicil⁷ mai revelator decât relatările scrise din punctul de vedere al lui Zosima sau de către diaconul Iacob, codicil care fără îndoială a determinat-o pe Hrotswitha să extindă rolul acestuia în piesa ei. În acest epilog, Efrem scrie ca un bătrân după moartea prietenilor şi eroilor săi, Avraam şi Maria: „stelele” vieţii ascetice au trecut, lăsându-l singur în vârstă în pragul morţii. Istovit acum de vârstă şi de slăbiciune, el îşi vede viaţa ca un eşec în care momentele aurite de glorie au fost reflectate pentru el prin intermediul celorlalţi doi; ei s-au dus însă şi „lunga linişte a iernii mă găseşte singur şi nepregătit”. Ca unul dintre cei care observă şi scriu, el ştie bine că nu era unul din cei care şi fac lucrurile; numai rugăciunile prietenilor săi sfinţii – „stelele” – îi pot da speranţă; şi în aceasta el se află cu siguranţă alături

³ *Viaţa Sfântului Avraam*, PL 73, 281–294; *Viaţa Mariei* e de fapt încheierea *Vieţii* lui Avraam.

⁴ SOZOMENOS, *Istoria bisericească* III, 15.

⁵ *Pateric*, Avraam 1–3 [trad. rom., 1990, p. 35–36].

⁶ HROTSWITHA, *Comoedia* IV: „Abraham”, PL 137, 1013–1028 (BHL 13).

⁷ Cf. PL 73, 660, care sugerează că deşi aceste pasaje lipsesc din manuscrisul după care s-a tipărit textul, ele se găsesc în altele şi aparţin de fapt aici.

de cititorii săi. Fie că Efre^m relatează ceea ce a văzut el însuși, fie că doar compune o operă mai complexă din mai multe întâmplări care îi erau familiare, arta sa de povestitor este mai presus de orice îndoială. El apare discret în propria sa narațiune, dând cititorului un punct de observație spre personajele centrale iar, la sfârșit, își încheie povestirea așternând în scris propriile reacții față de ea.

În al doilea rând, comparând textul cu detaliile din alte izvoare, există foarte multe lucruri interesante în ce privește formarea unui tablou al vieții în deșert. Prezența copiilor printre asceți nu era, de exemplu, necunoscută. În *Apofiegmenele părinților pustiei* există o povestire despre avva Carion care ajuns monah în Sketis, a luat cu el și pe băiețelul său, Zaharia, spre a împărți cu el chilia și viața monastică⁸. În *Așezămintele* lui Ioan Cassian există istoria lui Paternucius, care a fost primit ca monah împreună cu fiul său în vârstă de opt ani⁹; tânăra Paula a fost dedicată vieții monahale din copilărie și a intrat într-o mănăstire din Betleem înainte de vârsta de șaisprezece ani¹⁰; *Viața Mariei Egipteanca* ne spune că Zosima fusese monah încă din copilărie. Obiceiul nu era lipsit de primejdii și mai târziu în Sketis un monah spunea: „Nu aduceți aici copii, că patru biserici în Sketis s-au pustii pentru copii”¹¹. Istoria de care ne ocupăm aici este neobișnuită prin aceea că ne prezintă un pustnic educând o fetiță. Ei locuiesc în chilii vecine și își spun pravila rugăciunilor împreună. O altă latură a vieții în pustie e înfățișată de neîncrederea lor în bunurile materiale. Atât Avraam, cât și Maria priveau posesiunile materiale drept piedici în calea libertății vieții în pustie; mai întâi, atunci când Avraam a tratat-o pe copila Maria ca un ucenic dându-i moștenirea ei săracilor pentru a o împiedica de la distracții și de la responsabilitățile vieții în lume, iar mai târziu, atunci când Maria și-a lăsat pur și simplu toată averea și bogăția întorcându-

⁸ *Pateric*, Carion 2 [trad. rom., p. 124].

⁹ SFANTUL IOAN CASSIAN, *Institutions cénobitiques* IV, 27, ed. J. Guy, SC 109 (Paris, 1965).

¹⁰ FERICITUL IERONIM, *Epistola* 134.

¹¹ *Pateric*, Isaac Kelliotul 5 [trad. rom., p. 109].

se în deșert; ca și Pelaghia, care renunțase la toate bunurile ei, și de asemenea Thaisia, care le arse. Este vorba de o parte fundamentală a tradiției deșertului în care bunurile materiale sunt prima legătură cu lumea ce trebuie tăiată cu hotărâre pentru a dobândi libertatea inimii. Un alt detaliu de interes pentru această povestire pentru a ne forma o imagine asupra lumii părinților deșertului este faptul că uniforma unui soldat e văzută ca o deghizare potrivită pentru Avraam atunci când vizitează un bordel; faptul este, neîndoielnic, o reflectare a prescripțiilor pentru armata romană în Egipt. Moneda de aur oferită proxenetului ce deținea bordelul aduce aminte de aurul Egiptului, cea mai bogată provincie a imperiului. Proxenetul, proprietar al bordelului și masa elegantă și rafinată poruncită înaintea evenimentelor principale ale serii ne oferă de asemenea o privire asupra vieții de societate a unui oraș din lumea antică.

În alt treilea rând, există aici două teme spirituale frecvent întâlnite și în alte materiale privitoare la monahismul deșertului și care sunt de o importanță majoră: prima este cea a monahului care păcătuiește, iar cea de-a doua este cea a omului bun ce se deghizează pentru a vizita un bordel cu scopul de a scoate de aici un tovarăș. Să luăm mai întâi tema monahului căzut: literatura deșertului nu e interesată de istorii în mod automat pioase, ci în primul rând de căința păcătoșilor, iar între astfel de istorii există exemple de monahi care au căzut, fie temporar fie definitiv. Ce înseamnă „cădere“ în deșert? Nu este o experiență pur și simplu sexuală, genitală, deși la aceasta se renunță prin definiție în mod complet în viața monastică. Actul sexual contrazice, într-adevăr, însăși esența vieții asumate, dar pentru el, ca și pentru toate păcatele, există iertare. Ceea ce se află într-adevăr în afara vieții ascetice nu este plăcerea în sine, ci disperarea, atitudinea de mândrie ce neagă posibilitatea iertării. Ca monahul căzut din povestirea lui Ioan din Lycopolis¹², Maria a făcut totul așa cum trebuie în întreaga

¹² *The Lives of the Desert Fathers*, trans. Norman Russell, introduction by B. Ward (London, 1980), Ioan din Lycopolis 32.

ment minor și la prima vedere fără nici o legătură din viața omonimului acestuia, patriarhul biblic Avraam:

Să ne minunăm, fraților, de acest al doilea Avraam, fiindcă așa cum întâiul Avraam a ieșit să lupte împotriva regilor și l-a slobozit pe nepotul său Lot, tot așa și acest al doilea Avraam a ieșit să se războiască cu diavolul ca să-l biruie și să aducă înapoi pe nepoata sa Maria cu un triumf încă și mai mare.

Referința biblică este la *Facere* 14, 14–16 și la scăparea lui Lot de către unchiul său Avraam din mâinile celor „patru regi împotriva a cinci” care îl capturaseră:

Auzind Avraam că Lot, rudenia sa, a fost luat în robie, a adunat oamenii săi de casă, trei sute optsprezece și a urmărit pe vrăjmași până la Dan. Și năvălind asupra lor noaptea, el și oamenii săi i-au bătut și i-au alungat până la Hoba care este în stânga Damascului. Și au întors toată prada luată din Sodoma, au întors și pe Lot, rudenia sa, averea lui femeile și oamenii.

Legăturile evidente între cele două istorii sunt de natură gramaticală: același nume, Avraam, și același cuvânt, *nepos* (nepot sau nepoată) pentru a exprima relația atât dintre Avraam și Lot, cât și dintre Avraam și Maria. Dată fiind această legătură, orice cititor din lumea antică și medievală vedea repede sensul ascuns pe care voia să îl sugereze Efreem. În comentariile timpurii ale acestui text din cartea *Facerii*, sau la orice alt text biblic, pe cititor nu-l interesa atât sensul literal sau istoric; așa cum spunea Origen:

Dacă dorește cineva să audă sau să înțeleagă (aceasta) potrivit sensului literal, el ar trebui să asculte împreună cu iudeii mai degrabă decât cu creștinii. Dar dacă dorește să fie un creștin și un ucenic al lui Pavel, să asculte ceea ce se spune potrivit „legii Duhului” și să privească ceea ce se spune despre

Avraam și despre femeile și fiii săi în chip alegoric. Ni se dau asemenea alegorii, dar nu e ușor pentru fiecare să le descopere înțelesul lor, așa că trebuie să ne rugăm din inimile noastre, ca „să se ia de pe ele vălul“. Dacă vrea cineva să se întoarcă la Domnul, „fiindcă Domnul este Duhul“, să se roage din inima sa pentru ca vălul literei să se ridice și lumina Duhului să vină, după cum este scris: „ca noi toți să privim cu fața deschisă ca în oglindă slava Domnului și să ne prefacem în acel chip din slavă în slavă ca de la Domnul, care este Duhul“ [II Corinteni 3].¹⁴

Sensul literal al unui text era mult prea firav pentru a putea ține interesul unui cititor în lumea antică, sensul superficial al unei opere, atât în lumea clasică cât și în lumea creștină era doar un vestibul prin care cititorul putea trece în multe și felurite lumi. A căuta înțelesurile ascunse ale unui text în spatele suprafeței literei era nu doar ceva mai interesant, ci mult mai folositor în lucrarea mântuirii: „Fericiți sunt ochii – scria Claudius din Torino în prefața sa la un comentariu al Scripturilor – care văd Duhul dumnezeiesc prin vălul literei”.¹⁵ Pentru monahi acest mod de a citi și a înțelege Scriptura era esențial și deopotrivă extrem de practic:

purtau de grijă să nu le scape nici un cuvânt fără a cunoaște înțelesul lui nu numai istoric... ci și duhovnicesc, după tâlcuirea părinților, adică ei aplicau toți psalmii la propriile lor vieți și fapte, la patimile lor și viața lor duhovnicească, și la războaiele cu diavolii ce se luptau împotriva lor.¹⁶

Cititorii obișnuiți cu acest fel de a vedea textual Bibliei îl aplicau și altor texte, și adeseori interpretarea spirituală a unui

¹⁴ ORIGEN, *Homilia in Genesim* 6,1; ed. Doutreleux, SC 7 (Paris, 1976).

¹⁵ CLAUDIUS DIN TORINO, *In Libros Informationum Litterae et Spiritus super Leviticum Praefatio*, PL 104, 615.

¹⁶ *The Paradise of the Fathers*, trans. W. A. Budge (London, 1934), vol. 2, p. 306–307 (nr. 637).

pasaj scripturistic la care se face în treacă aluzie într-o predică era atât de bine cunoscută, încât cunoaşterea acestei interpretări lumina automat întreg contextul. Istoria Mariei şi a lui Avraam este tocmai un asemenea caz. Părinţii au văzut în imaginea lui Avraam care-şi părăseşte locul pentru a scăpa un captiv, imaginea lui Hristos însuşi: „Aici vedem – scria Beda Venerabilul – pe Avraam ca figura mistică a lui Hristos, care prin patima şi moartea Sa a izbăvit lumea de moarte luptând împotriva diavolului”¹⁷. Comentariile unui verset anterior din acest capitol al Facerii stabiliseră deja faptul că Lot era o icoană a sufletului omenesc: cei „patru regi împotriva a cinci” (*Facere* 14, 9) erau văzuţi ca fiind cele patru elemente şi cele patru simţuri. Lot, luat captiv de patru regi împreună cu cinci, a devenit atunci figura sufletului omenesc devenit captiv al patimilor. Maria, ca şi Lot, fusese luată prizonieră de senzualitate, şi în acelaşi fel omenirea fusese dusă în captivitate de păcat. Amândoi Avraamii erau de aceea Hristos, eliberatorul de păcat: „Au ieşit la luptă cu crucea lui Hristos şi în numele lui Iisus, acel semn puternic, acel stindard al credinţei”¹⁸. Monahul Avraam şi-a ascuns adevărata sa natură pentru a intra într-un loc al păcatului spre a scăpa de aici o păcătoasă; tot aşa Hristos Însuşi S-a golit pe Sine Însuşi pentru a nu fi recunoscut de diavol, pentru a elibera prada acestuia din iad. În acest mod, istoriile Vechiului Testament şi realităţile Noului Testament erau concentrate de povestirea contemporană de dragul auditorilor ei. E bine să ne aducem aminte faptul că aceste istorii nu erau relatări jurnalistice sau biografii, preocupate de reacţiile psihologice şi de relaţiile dintre protagonişti; dacă ar fi fost astfel, ele ar fi fost cu totul nepotrivite şi ineficiente. Ele sunt mai degrabă teologii şi se leagă nu atât de evenimente trecute, cât de situaţia prezentă a celui ce le ascultă sau le citeşte. Aceste istorii erau scrise pentru a da un răspuns întrebării din mintea cititorului: „De ce ni se spun acestea?”, iar nu la

¹⁷ BEDA VENERABILUL, *Comentarii in Lib. Genesis*, cap. 14; ed. J. A. Giles, (London, 1843), p. 173–174.

¹⁸ *Ibid.*

întrebarea: „Cum s-a întâmplat aceasta?” Ele sunt spuse în mod deliberat pentru a revendica răspunsul cititorului, iar nu pentru a prezenta fapte istorice ca atare. Ele nu sunt cel mai bine descrise ca fiind ficțiune, ci mai degrabă ca fiind parte din lunga tradiție a hagiografiei creștine, în care evenimentele repovestite sunt legate de persoana lui Hristos Mântuitorul spre folosul cititorilor sau ascultătorilor.

*În luna octombrie, ziua 29,
Viața Sfintei Maria prostituata,
nepoata pustnicului Avraam,
autor sfântul arhidiacon Efrem,
traducător anonim**

1. *Vreau, preaiubiților, să vă povestesc unanimității voastre încă un alt negoț vrednic de admirație pe care fericitul bărbat l-a săvârșit la bătrânețea sa. Căci pentru bărbații înțelepți și duhovnicești el este un exemplu plin de zidire, nu numai de smerenie, ci și de zdrobire a inimii. Așadar lucrurile s-au petrecut în acest mod:*

2. *Fericitul bărbat Avraam avea un frate natural după trup; murind el, a rămas în urma sa o unică fiică în vârstă de șapte ani. Atunci când prietenii și cunoscuții tatălui ei au văzut că rămăsese fără părinți, au adus-o de îndată la unchiul ei. Când bătrânul a văzut-o, a poruncit ca aceasta să fie așezată într-o chilie aflată în afara chiliei sale. În mijlocul celor două chilii era o mică fereastră prin care o învăța Psaltirea și celelalte Scripturi iar aceasta priveghea împreună cu el în laude aduse Domnului și cânta psalmi fără număr și se silea să-l imite pe unchiul ei în toată înfrânarea. Și învățând degrabă toate așezămintele, înainta și se grăbea să îplinească toate virtuțile sufletului. Căci preasfântul bătrân se ruga neîncetat pentru ea cu lacrimi Domnului ca mintea ei să nu se implice în grija lucrurilor pământești întrucât murind, părintele ei îi lăsase nesfârșite bogății, pe care la moartea*

* Textul utilizat pentru traducere este: *Vita Sanctae Mariae Meretricis neptis Abrahae eremitae* tipărit în PL 73, 651–660 (BHL 12).

fratelui său și întrucât fiica acestuia se refugiase la el, slujitorul lui Hristos poruncise să fie împărțite toate săracilor și orfanilor. Și unchiul ei se ruga zi de zi ca pentru sine însuși Domnului ca ea să fie smulsă din cugețele cele rele și din cursele cu diferite lațuri ale diavolului. Iar aceasta se ținea statornic de rânduiala așezată ei de către el. Iar unchiul ei se veselea văzând-o cum înainta prompt și fără nici o ezitare în toate virtuțile, adică în lacrimi, în smerenie, în modestie, în liniște și în aceea mai înaltă decât toate acestea adică în aleasa iubire față de Dumnezeu. Petrecând ea așadar împreună cu el douăzeci de ani în înfrânare, conștientă ca o mieluşea prearuşinoasă și ca o porumbiţă neprihănită. Împlinindu-se timpul acelor ani, diavolul s-a năpustit cu crucime împotriva ei, întinzând înaintea sa cursele sale obişnuite prin care să poată să o facă să se prindă în lațurile sale, ca astfel cel puţin să poată lovi în bunătatea și purtarea de grijă a fericitului bărbat și să despartă fie câtuşi de puţin mintea acestuia de Domnul.

3. Era însă un oarecare monah mormai cu namele, care sub pretextul zidirii obişnuia să meargă adeseori la el. Neputând-o vedea nicidecum pe acea fericită prin fereastră, stârnit de imboldurile desfrânării, vroia să vorbească cu ea, întrucât iubirea sau mai degrabă pofta îi ardea inima ca un foc. Mult timp i-a aşternut cursă și a durat un an de zile până când a muiat gândul ei cu moliciunea cuvintelor sale. Până când deschizând fereastra chilei sale, a ieşit la el, care de îndată a molipsit-o și a întinat-o cu ticăloşia fărădelegii și a poftiei. Însă după ce a săvârşit fărădelegea unui păcat atât de mare, inima ei s-a înspăimântat și rupându-şi de pe ea veşmântul aspru în care era îmbrăcată, își lovea fața cu mâinile sale, dorind în mâhnirea ei să se predea morții. Și apăsată de povara spaimei, cum nu vedea limanul chibzuinței, era purtată încoace și-ncolo de feluritele valuri ale gândurilor; și plângea că nu mai este ceea ce a fost zicând adeseori cu strigăt: „Pentru lucrul acesta mă simt deja moartă: mi-am pierdut zilele mele și osteneala înfrânării mele, lacrimile rugăciunilor și ostenelele privegherilor au ajuns nimica. L-am

amărât pe Dumnezeuul meu și m-am omorât pe mine însămi. Vai nenorocita de mine! Ar trebui să plâng cu un întreg izvor al lacrimilor! Pe sfântul meu unchi l-am întristat cu mâhnire preamară, rușinea sufletului meu m-a copleșit, m-am făcut batjocură diavolului. Ce este pentru mine mai nefericit pe mai departe? Vai mie! Ce am făcut? Vai mie! Ce mi s-a făcut? Vai mie! În ce rău m-am tăvălit? Vai mie de unde și în ce fel am căzut? Cum s-a întunecat mintea mea? Nu înțeleg cum am căzut, nu cunosc cum m-am întinat, cum nor întunecos a acoperit inima mea, cum am putut să nu știu ce făceam? Unde mă voi ascunde sau încotro voi merge, sau în ce groapă mă voi arunca? Unde este învățătura preasfântului meu unchi? Unde sunt îndemnurile tovarășului său, Efreem? Care mă învățau să stăruie în fecioria mea îndemnându-mă să-mi păstrez sufletul neîntinat pentru Mirele cel nemuritor. Căci Mirele tău, spuneau ei, este sfânt și gelos. Vai mie! Ce voi face? Nu mai îndrăznesc să mă uit spre cer, întrucât mă voi cunoaște pe mine însămi moartă la Dumnezeu și la oameni. Acum nu mai îndrăznesc nici măcar să mă apropiu de fereastra aceea. Cum eu, păcătoasă și plină de murdăriile necurăției voi mai îndrăzni să vorbesc cu sfântul meu unchi? Dacă aș îndrăzni să fac așa ceva, n-ar ieși un foc oare din fereastra aceea care mă va mistui degrabă? Este mai bine așadar pentru mine să mă duc în altă patrie, unde nimeni nu mă mai poate cunoaște, o dată ce și așa sunt deja moartă și n-a mai rămas pentru mine nădejde de mântuire". Ridicându-se dar, a plecat de îndată într-o altă cetate și s-a sălășluit într-un bordel, schimbându-și haina de dinainte.

4. Atunci când s-a întâmplat această surpare a mai-suszisei femei, lucrul s-a arătat în vis printr-o vedenie fericitului bărbat. Căci a văzut un balaur înfricoșător și foarte scârbos la înfățișare și șuierând puternic ieșind dintr-un loc și venind până la chilia ei, iar acolo el a prins o porumbiță și a înghițit-o întorcându-se iarăși în vizuina și în groapa sa. Trezindu-se și întristându-se foarte, Avraam a plâns cu amar socotind că Satana atâta o prigoană împotriva Bisericii lui Dumnezeu și că pe mulți i-a abătut de la credința adevărului

sau că în sfânta Biserică se vanape o scriemă. Căzând aşadar în genunchi, s-a rugat Domnului zicînd: „Tu, Care ești Dumnezeu ce ști mai înainte toate și iubitor de oameni, arată-mi ce vrea să fie această vedenie”. După două zile iarăși a văzut pe același balaur venind în chip asemănător în chilie sa și punându-și capul sub picioarele lui a murit, iar porumbița aceea pe care el o înghițise se găsea vie în pîntecele lui; și, întinzându-și mâna sa, a scos-o afară vie. Trezindu-se însă, a chemat-o pe fericita aceea o dată și încă o dată, socotind că ea este în chilie și a zis: „Ce te-a scârbit, fiică Marie – căci așa o chema – că deja de două zile gura ta nu s-a mai deschis în lauda lui Dumnezeu?” Însă cum nu primea nici un răspuns, și nu mai auzise deja de două zile cîntînd psalmi ca de obicei, și-a dat seama că vedenia aceea avea cu siguranță legătură cu ea. Atunci a suspinat și a plîns cu amar, și vărsînd lacrimi a zis: „Vai mie! Că un lup foarte crud a răpit mieluşeaua mea și fiica mea a ajuns înrobîtită”. Înălțînd glasul său, cu lacrimi zicea: „Măntuitorul lumii, Hristoase, întoarce la mine pe mieluşeaua mea Maria și o adu înapoi în staulul vieții, ca bătrîneșea mea să nu plece din această lume cu întristare. Nu trece cu vederea rugăciunea mea, Doamne, ci trimite degrabă harul Tău ca să o scoți nevătămată din gura balaurului”. Și astfel cele două zile care i s-au descoperit prin vedenie au sfîrșit prin a fi doi ani de zile, în care viața lunecoasă a nepoatei sale s-a dus ca în pîntecele unui prea crud balaur, dar sfîntul om în tot timpul, ziua și noaptea își lărgea sufletul rugîndu-se pentru ea Domnului.

5. Deci după doi ani, pentru ca să afle unde era și cum trăia, a rugat pe cineva foarte cunoscut lui să meargă pînă la ea și să cunoască cu osîrdie toate. Mergînd aşadar acela pe care l-a trimis și vestindu-i toate cu adevărat pentru că o văzuse el însuși, a fost rugat de sfîntul bărbat să-i aducă o uniformă militară și un cal înșăuat. Aşadar deschizînd ușa a ieșit și de îndată s-a îmbrăcat în ținuta militară punându-și o piele de cămilă lungă pe capul său ca să-și acopere fața; și luînd cu sine și un „solidum” de „denari”, urcându-se pe

cal, zorea grăbit. Ca unul care dorind să-și iscodească [spioneze] patria sau cetatea sa, ca să nu fie recunoscut ușor, ia obiceiurile locuitorilor aceluși loc, tot astfel fericitul acela Avraam se folosea de haina vrăjmașului ca să-l pună pe acesta pe fugă. Veniți așadar să ne minunăm, frați preaiubiți, de acest al doilea Avraam. Căci întâiul Avraam, ieșind la lupta regilor, și bătăndu-i pe ei a întors acasă pe Lot, nepotul său [Facere 14]; iar acest al doilea Avraam a ieșit la război împotriva diavolului ca învingându-l pe acesta să întoarcă înapoi pe nepoata sa cu un triumf mai mare încă.

6. Așadar cum a ajuns în locul acela, s-a dus la bordel; și cu ochi atenți și plini de grijă privind de jur împrejur cerceta căutând să o vadă pe aceea. Apoi când trecuseră multe ceasuri și văzând că nu i se va oferi ușor un prilej, surâzând a spus proprietarului bordelului: „Am auzit, prietene, că ai o copilă bună foarte pe care, dacă ai porunci aș vedea-o cu cea mai mare plăcere“. Acesta văzându-i părul alb și bătrânețea împovărată de numărul anilor că dorea să o vadă pentru desfrânare, i-a dat acest răspuns: „Este una cum ți se pare fie și încă una chiar arătoasă peste măsură“. Fiindcă acea Maria era împodobită cu chipul frumuseții peste ceea ce cere firea. Când bătrânul a cerut să afle care e numele ei acela a răspuns că se cheamă Maria. Atunci cu față veselă acela a zis: „Îți cer ca să mă duci în fața ei ca să benchețuiesc cu ea chiar astăzi căci pe mulți i-am auzit laudând această copilă“. Atunci când chemată aceasta a stat de față și sfântul ei unchi a văzut-o în ținuta prostituatelor, trupul său s-a sfârșit de durere și amărăciunea sufletului a ascuns zâmbetul de pe fața sa; și a trebuit să-și rețină cu bărbăție lacrimile care stăteau să-i izbucnească, ca nu cumva în caz că femeia l-ar fi recunoscut, să fie nevoit să cheme în ajutor fuga.

7. Așezându-se deci ei și bând, minunatul bărbat a început să se joace cu ea. Ridicându-se ea și îmbrățișându-i gâtul, a început să-l umple de sărutări. Iar pe când îl săruta, a simțit mireasma trupului său parfumat cu mireasma preasuvavă a înfrânării și și-a adus aminte de zilele în care trăia

cu cea mai mare înfrânare; și a și cum ar fi fost izbită de o
suliță în suflet a suspinat puternic și a izbucnit în lacrimi; și
nemaiputând suferi puterea inimii a izbucnit cu aceste cu-
vinte: „Vai, vai, nenorocita de mine!” Atunci proprietarul
bordeului, uimit a zis: „Ce este, doamnă Marie, că dintr-o
dată ai început să suspectezi atât de greu? Se împlinesc astăzi
doi ani de zile de când ai rămas aici și nicio dată n-am auzit
de la tine vreun suspin sau vreun cuvânt mai trist: nu știu
acum ce s-a întâmplat cu tine”. Aceasta i-a răspuns: „Feri-
cită aș fi fost, dacă aș fi murit în urmă cu trei ani”. La aces-
tea fericitul bătrân, ca să nu fie recunoscut, îi spune cu seni-
nătate: „Cum să ne veselim noi dacă tu ai ajuns să-ți aduci
aminte de păcatele tale?” O, rânduială vrednică de admira-
ție a bunătații Tale, Dumnezeule preainalt! Oare copila nu
spunea în inima sa: „Cum înfățișarea acestui bărbat seamă-
nă cu înfățișarea unchiului meu?” Dar numai Tu, iubitorule
de oameni, Dumnezeu, de la care este toată buna înțelepciu-
ne ai rânduit astfel ca ea să nu-l poată recunoaște, și astfel
să fugă poate cuprinsă de tulburare și nedumerire. Însă lu-
crul acesta nu trebuie crezut pentru aliceva decât pentru că
lacrimile slujitorului Tău, unchiul ei, să oșină de la Tine un
loc, ca să te învrednicești să faci lucruri cu puțință din cele
cu neputință. Așadar sfântul bărbat scoțând „solidum”-ul
[moneda] pe care o luase cu sine, a dat-o proprietarului și
i-a spus: „Fă-ne, rogu-te prietene, o cină foarte bună, ca să
pot petrece împreună cu copila; fiindcă de dragul ei am venit
un drum lung”. O, adevărată înțelepciune după Dumnezeu!
O, adevărată înțelegere duhovnicească! O, discernământ al
mântuirii! Cincizeci de ani de înfrânare în care nu gustase
decât pâine și acum mânca fără șovăială carne ca să scape
un suflet de pierzanie. Corul sfinților îngeri scoțând strigăte
de bucurie la vederea discernământului fericitului aceluia,
s-a mirat cu tărie că a mâncat și a băut fără nici o îndoială
pentru ca să scoată un suflet tintuit în iad. O, înțelepciunea
înțelepților și înțelegerea înțelegătorilor! O, discernământul
celor plini de discernământ! Veniți să admirăm această lipsă
de experiență, veniți să ne înspăimântăm de această distin-

cție, cum anume acest desăvârșit și înțelept și plin de discernământ și cumpătat, s-a făcut om simplu și lipsit de discernământ ca să smulgă din gura leului sufletul înghițit de acesta și să dezlege din lanțuri și dintr-o temniță întunecoasă un suflet ascuns și înlănțuit.

8. Iar după ce au petrecut, copila l-a chemat la pat și a intrat în iatac. Iar acela a zis: „Să mergem“. Iar când a intrat, a văzut un pat cu așternuturi înalte, în care s-a așezat degrabă. Cum să te chem sau cum să te numesc preadesăvârșitul atlet al lui Hristos cu înfocare nu știu. Să te numesc înfrânat sau neînfrânat? Înțelept sau neînțelept? Discret sau indiscret? În cei cincizeci de ani ai petrecerii tale, ai dormit pe un prici și cum urci acum pe un asemenea pat? Dar toate acestea le-ai făcut spre lauda și slava lui Hristos, făcând o cale atât de lungă, mâncând carne, și bând vin și intrând într-un bordel ca să mântuiești un suflet pierdut. Noi însă dacă vrem să vorbim cu aproapele un cuvânt de folos, să deosebim [discernem] bine toate ce par nepotrivite.

9. Șezând el astfel pe pat, îi spune copila: „Vino, doamne, ca să scot încălțămintele din picioarele tale“. Dar acela îi spune: „Închide cu grijă ușa și încuio“. Deoarece copila voia mai întâi să-l descâlțeze; dar cum acela nu o lăsa, închizând ușa a venit la el. Iar bătrânul i-a zis: „Doamnă Marie, apropie-te de mine“. Iar când ea s-a apropiat i-a ținut cu tărie mână ei, ca cineva care ar dori să o sărute. Și luându-și pielea de cămilă de pe capul său, și izbucnind cu glasul în plâns i-a zis: „Fiica mea Marie, nu mă mai recunoști? Inima mea, oare nu sunt eu cel ce te-am hrănit? Ce s-a întâmplat cu tine, fiica mea? Cine te-a omorât? Unde este acea haină îngerească pe care o aveai, fiica mea? Unde este înfrânarea? Unde plânsul? Unde privegherile? Cum ai căzut din înălțimea cerului în această groapă, fiica mea? De ce, atunci când ai păcătuțit, nu ai făcut cunoscut mie? De ce nu te-ai întors de îndată la mine? Și eu împreună cu preaiubitul meu Efrem aș fi făcut cu siguranță penitență pentru tine. De ce ai făcut așa? Sau de ce m-ai părăsit astfel lăsându-mă într-o întristare anevoie de îndurat? Cine este fără de păcat decât

singur Dumnezeu?" Pe când spunea el acestea și multe altele, ea a rămas în mâinile lui ca o piatră nemigătoare, plină de teamă și deopotrivă de tulburare. Însă prinzându-l bărbat a adăugat iarăși zicând: „Nu vorbești cu mine, fiica mea Maria? Nu vorbești cu mine, parte din măruntaiele mele? Oare nu pentru tine, fiica mea, am venit aici? Acest păcat, fiica mea, să fie asupra mea; eu în ziua judecării voi da socoteală pentru tine, eu voi ispăși lui Dumnezeu pentru acest păcat”. Și până la miezul nopții a mângâiat-o cu asemenia cuvinte și a povățuit-o cu multe lacrimi. Iar aceasta după ce a prins puțină încredere, i-a spus plângând și ea asemenea: „Nu sunt vrednică ca tu să-ți îndrepti privirea spre fața mea din pricina neorânduiei mele și cum pot să-mi vărs o rugăciune lui Dumnezeu când sunt atât de întinată cu necurăția acestei cine?” Iar sfântul bărbat i-a spus: „Așupra mea să fie fără-delegea ta, fiica mea; din mâinile mele să oară Dumnezeu acest păcat. Numai ascultă-mă și vino, să mergem în locul nostru. Căci iată și dragul Efrem e îndurător pentru tine, și din pricina ta se roagă cu osârdie Domnului. Nu fi cu neîncredere, fiică, față de bunătatea și mila Domnului; chiar dacă păcatele tale ar fi ca munții, dar milostivirea lui covârșește toată făptura. Așa cum citim, o femeie necurată s-a apropiat odată de Cineva curat și nu l-a întinat, ci mai degrabă ea însăși a fost curățită de El: cu lacrimi a spălat picioarele Domnului și le-a șters cu părul capului ei [Luca 7]. Dacă o scânteie ar putea aprinde marea, atunci și păcatele tale ar putea întina curăția Lui. Nu este ceva nou a cădea în luptă, dar este ceva rău a zăcea jos atunci când ai căzut. Adu-ți aminte mai cu tărie de unde ai ieșit: atunci când ai căzut, a răs de tine vrăjmașul, dar atunci când te vei ridica, el te va simți mai puternică. Ai milă, rogu-te, de bătrânețea mea, întristează-te pentru ostenelele părului meu alb, mă rog ție, și sculându-te, vino la chilie cu mine. Nu te teme, căci desfrânat este neamul muritorilor; dar așa cum cade degrabă, așa iarăși încă mai repede se ridică prin ajutorul lui Dumnezeu, Care nu vrea ca păcătoșii să moară ci să se tămăduiască și să fie vii [Iezechiel 18]”. Iar aceea a spus către

el: „Dacă știi că pot face pocăință și Dumnezeu va primi ispășirea mea, voi veni așa cum poruncești: ia-o înainte și eu voi urma sfințeniei tale și voi săruta urmele tale, fiindcă atâta durere ai avut pentru mine încât să vii să mă scoți din vârtoarea necurăției acesteia“. Și punându-și capul ei la picioarele lui, toată noaptea a plâns zicând: „Ce-Ți voi da în schimb Ție Doamne, Dumnezeul meu, pentru toate acestea?“

10. Făcându-se însă dimineață, îi spune ei fericitul Avraam: „Scoală-te, fiică, și să mergem de aici la chilia noastră“. Răspunzând ea i-a spus: „Am aici puțin aur și ceva veșminte; ce poruncești să fac cu acestea?“ Răspunzând însă fericitul Avraam a zis: „Lasă aici toate acestea care au fost câștigate cu prețul răutății“. Și sculându-se au ieșit. Și de îndată punând-o pe cal, o trăgea mergând înainte ca un păstor atunci când își găsește oaia pierdută și pe care cu bucurie o poartă pe umerii săi [Luca 13]; tot astfel, fericitul Avraam bucurându-se în inima sa a făcut drumul împreună cu nepoata sa. Și cum au venit la locul lor, pe aceea a închis-o în chilia dinăuntru, unde fusese el însuși, iar el a rămas în chilia dinafară. Iar aceasta, îmbrăcată în veșmânt aspru, stăruia în smerenia sufletului și a inimii și în plânsul ochilor, incredințându-se privegherilor și ostenețelor foarte aspre ale înfrânării și rugându-se neîncetat cu cuviință și liniștit Domnului își plângea fărădelegea proprie cu nădejdea foarte tare a ierării petrecând neîncetat cu atâta înțelepciune în implorări încât numai să fi fost cineva lipsit de inimă, n-ar fi fost străpuns auzind glasul plânsului ei. Căci cine s-ar fi aflat atât de nemilostiv încât, cunoscând felul cum ea plângea, să nu plângă el însuși? Sau cine n-ar fi adus mulțumire Dumnezeului nostru pentru adevărata zdrobire a inimii ei? Căci, dacă e să fie asemănată cu rugămințile noastre, pocăința ei întrece orice măsură a durerii. Pentru că ea se ruga și mai cu tărie Domnului să i se ierte ceea ce făcuse și cerea de la Dumnezeu un semn dacă pocăința ei a fost primită. Și astfel milostivul Dumnezeu Care nu vrea ca nimeni să piară ci ca toți să se întoarcă la pocăință [I Timotei 2], a primit ispășirea ei ca una atât de vrednică, încât după împlinirea a trei

ani prin rugăciunile ei s-a dat însuși sfințenia marelui. Mulțime de popor se scurgea acum spre ea, care se ruga lucrător Domnului pentru mântuirea aceluia.

11. Iar fericitul Avraam, rămânând în această viață încă zece ani și văzând preabuna ei pocăință și slăvind pe Dumnezeu, s-a odihnit în pace în cel de-al șaptezecilea an al vieții sale. Timp de cincizeci de ani acesta și-a împlinit rânduiala sa cu multă cucernicie și smerenie a minii și iubire nefermă.

12. Nu privea niciodată la fața omului, așa cum se obișnuiește la cei mai mulți, care pe unul îl preferă cu iubire, pe altul îl disprețuiesc, nici nu și-a schimbat vrendă dregăsurilor înfrânării sale, nici nu s-a lăsat toropit de lenevie, nici nu a lucrat cu moliciune, ci a trăit întotdeauna cu și cum ar fi murit în fiecare zi. Acesta a fost modul de viață al preafericitului Avraam și acestea au fost petrecerea și luptele îndurării sale. Pentru că astfel a stat el în linia de bătălie împotriva vrăjmașului, încât nu i-a întors vrendă spatele, dar nici în strămătorările pe care le-a îndurat în sat, nici în luptele pe care le-a dus cu închipuirile demonilor nu și-a relaxat sufletul său nici nu s-a înfricoșat tremurând față de ceva. Însă lupta cea mai mare și cea mai minunată a fost aceasta, pe care a purtat-o pentru preafericită Maria, și anume în ce mod prin înțelepciune duhovnicească, prin prudență și nepricepere, prin nedeosebire și neînfrânare a omului-o pe ea din vâltoarea fărădelegii. O minune! A pătruns în înșuși culcușul balaurului și acolo l-a călcat în picioare și i-a smuls din dinți prada lui. Acestea au fost luptele și suferințele fericitului bărbat.

13. Și pe acestea le-am așternut în scris spre mângâierea și devoțiunea tuturor celor ce vor să-și rânduiască cu cucernicie și degrabă viața lor, și spre lauda și slava lui Dumnezeu, al Cărui har ne dă din belug toate cele ce ne sunt de folos; într-alt volum însă voi descrie celelalte virtuți ale lui. Iar în ceasul când acela răposând i-a mutat la Domnul, s-a strâns aproape întreaga cetate. Și fiecare dintre ei apropiindu-se cu toată evlavia de precursorul lui trup, și-a

luat drept binecuvântare câte o părticică din hainele lui. Și în orice fel de boală s-ar fi aflat cineva dacă s-ar fi atins de ceea ce a fost luat atunci, fără nici o întârziere se făcea sănătos.

14. Maria a mai trăit încă cinci ani și, rânduindu-și viața ei în chipul dinainte și stăruind ziua și noaptea în plâns mult și în lacrimi, se ruga Domnului, astfel încât mulți din cei ce treceau prin locul acela în timpul nopții auzind glasul plânsului ei, erau mișcați de îndată spre plâns și însoțeau plânsul ei cu plânsul lor. Iar în ceasul adormirii ei, în care a fost luată din această viață, toți care au văzut-o, au dat slavă lui Dumnezeu pentru strălucirea feței ei.

15. Vai mie însă, preaiubiților, fiindcă aceștia au adormit și s-au dus la Domnul cu toată încrederea; mintea lor nu era legată nicidecum de treburile lumești, ci era ocupată numai cu iubirea Domnului. Eu însă, ca unul nepregătit și zăbavnic prin voia mea, am rămas aici, și iată mă cuprinde iarna și o nesfârșită furtună mă găsește gol și lipsit de orice desăvârșire a faptelor bune.

16. Mă minunez de mine însumi, preaiubiților, cum în fiecare zi greșesc și în fiecare zi fac pocăință, în fiecare ceas zidesc și în fiecare ceas dărâm cele zidite. Seara spun: „În ziua următoare mă voi căi”; făcându-se însă dimineață îmi petrec ziua cu trufie. Și iarăși seara spun: „Noaptea voi priveghea și voi ruga cu lacrimi pe Domnul ca să fie milostiv față de păcatele mele”; dar când vine noaptea, mă las mai degrabă cuprins de somn. Iată, cei ce au fost cu mine au primit talantul și ziua și noaptea l-au neguțătorit, astfel încât au ajuns vestiți și sunt așezați peste zece cetăți; iar eu pentru lenevia mea l-am ascuns în pământ și Domnul meu zorește să vină și iată inima mea tremură și plâng zilele nepăsării mele, neavând ce scuză să aduc [Matei 25].

17. Ai milă de mine, Cel ce singur Dumnezeu ești fără de păcat și mă mântuiește, Cel ce singur ești bun și îndurat, fiindcă afară de Tine binecuvântatul părinte și Unul-născut Fiul Tău, Care S-a întrupat pentru noi, și Duhul Sfânt, care face vii toate, pe altul nu știu nici în altul nu cred. Adu-ți

*aminte de mine acum, iubitorule de oameni, și scoate-mă din
temnița nelegiuirilor mele, fiindcă al Tău este. Doamne, și
ceasul când ai vrut să mă faci să intru în această lume, și
când vei porunci să mă mut din ea. Adă-ți aminte de mine,
cel lipsit de apărare, și mântuiește-mă pe mine păcătosul; și
harul Tău, care mi s-a făcut în acest veac ajutor, scăpare și
preamărire, el să mă ocrotească sub aripile sale în acea zi
înspăimântătoare și înfricoșătoare. Căci Tu, Cel ce ești scru-
tătorul inimilor și rărunchilor, știi că am disprețuit multe
stricăciuni și căile smintelilor, deșertăciunea narațiunilor și
apărarea ereticilor. Și aceasta mă de la mine, ci prin harul
Tău, prin care s-a luminat mintea mea. De aceea Te rog,
sfinte Doamne, mântuiește-mă în împărăția Ta, și fă-mă
vrednic de binecuvântarea Ta împreună cu toți care Ți-au
bineplăcut Ție înaintea Ta, căci Ție și se cinste slava, închi-
năciunea și măreția, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh. Amin.*

Iertarea reciprocă a fiecărei nănași deschide ușile raiului.¹

Aceste istorii erau povestite printre monahii lumii antice multă vreme înainte de a fi fost în cele din urmă aşternute în scris; ele au fost traduse în limba latină, iar mai apoi în diferite limbi naţionale, şi au continuat să circule liber în decursul Evului mediu şi în lumea creştinătăţii latine occidentale. Ele au fost şi aici la fel de populare ca şi în lumea extrem de diferită care le-a produs. Maria, Pelaghia, Thaisia şi Maria şi-au găsit toate un loc în literatura monastică occidentală, în vreme ce în secolul XI cultul Mariei Magdalena atingea înălţimi incomparabile. Ne mai rămâne astfel să ne întrebăm mai întâi, care este mesajul esenţial al acestor istorii în contextul lor original, iar în al doilea rând, să vedem dacă există vreo diferenţă apreciabilă în modul în care aceste istorii erau prezentate în noul lor context, occidental.

Din secolul IV încolo, aceste istorii au fost spuse şi respuse, fiind modelate pentru uzul monahilor. Tocmai alegerea monastică a castităţii trăită ca celibat pe viaţă a dat formă acestor istorii. Popularitatea lor printre monahi nu este nici un semn al unei reprimări nesănătoase ducând spre fantezii sexuale sau o dorinţă perversă după istorii privitoare la fructul oprit, nici nu fac parte în vreun fel oarecare dintr-o respingere

¹ WILLIAM BLAKE, *The Everlasting Gospel*

a sexualității ce marchează pe alocuri scrierile Bisericii vechi, mai cu seamă în tradiția gnostică. Dimpotrivă, aceste istorii privesc două fapte de importanță primordială pentru monahi: primul este recunoașterea clară a realității și forței dorinței sexuale în experiența umană; cel de-al doilea este conștientizarea la fel de clară a faptului că o astfel de dorință are un rol adevărat și central în viața omenească ca dorință după Dumnezeu, fie că ea este trăită în taina căsătoriei, fie în taina vieții monahale. Amândouă sunt deopotrivă o icoană a unirii dintre Hristos și Biserica Sa. În aceste istorii, prostituatele înfățișează la modul dramatic amândouă aceste teme, atât legătura și aservirea dorinței omenești, cât și focul iubirii în care aceasta se poate transforma. Monahul ispitit de păcatul sexual găsea în aceste istorii nădejde, monahul trufaș și sigur pe sine își găsea contestate și răsturnate toate pretențiile sale. Ideea că un monah poate „păstra” o virginitate corporală prin propria sa comportare prudentă e arătată aici a fi una facilă. „Virginitatea”, se spune în această tradiție, „se redobândește prin lacrimi”, și aceste istorii arată că aceasta este de asemenea creată de către lacrimi. Singura virginitate pentru monah este Hristos. Toți sunt păcătoși, înstrăinați de Dumnezeu, nimeni nu are virginitate nici prin natură, nici prin fapte. Nu există nici o oglindă limpede care să reflecte adevărata asemănare cu Dumnezeu, afară de Hristos. În botezul cu apă care e înnoit prin lacrimile căinței monahul primește pe Hristos ca virginitate. E un dar liber, atât pentru bunii monahi Zosima, Nonnus, Pafnutie și Avraam, cât și pentru prostituate ca Maria, Pelaghia, Thaisia sau Maria. Bunul monah care se bazează pe virtutea lui, fie și numai într-un grad foarte mic, cade în deznadejde, care este adevăratul păcat al umanității. O istorie din colecția coptă a apoftegmelor părinților ilustrează foarte limpede această temă:

Un frate a căzut în păcat și s-a dus la avva Macarie plângând și spunând: „Roagă-te pentru mine, părinte, căci am căzut în sodomie; știi deja că am căzut în acest chip”. Avva Macarie a spus: „Fii viteaz, fiul

meu, și țin-te de Cel ce nu are urme, nici început, dăinuind în toată veșnicia Care nu are sfârșit. El este ajutorul celor care n-au alt ajutor afară de El. El este numele cel mai dulce pentru fiecare gură, singura dulceață, singura de săvârșire a vieții, care are nenumărate comori ale milei. Domnul nostru Iisus Hristos, adevăratul Dumnezeu nostru. El să fie slăvia sa și ajutorul tău, El să te ierte. Fiul meu, îți spun aceasta: dacă o fecioară cade în păcat și nu se prefacă cu privire la el, îți spun că din pricina urâtăriei rușinii și ocărilor ce i se fac din cauza lui, și pe care ea le primește cu bucurie. Hristos se bucură de ea, ca și de o fecioară. Și tot așa se va bucura și de tine, fiul meu, atunci când îți faci cunoscută rușinea sa, precum se spune în Sfânta Scriptură: «Mărturisii-vă unul altuia păcatele și rugați-vă unul pentru altul ca să fiți iertați și vă veți mântui» [Iacob 5, 16] fiindcă atunci când Petru L-a întrebat pe Domnul: «De câte ori să-i iert fratelui meu, oare până de șapte ori?», atunci bunul Dumnezeu i-a spus: «Nu spun de șapte ori, ci de șaptezeci de ori câte șapte» [Matei 18, 21-22].²

Monahii Bisericii vechi erau preocupați numai de o singură întrebare: „Cum să mă mântuiesc?” Tradiția literară a acelei lumi îi arată descoperind înțelesul „eului” din acea întrebare printr-o conștientizare autentică a forței patimii dinăuntrul lor. Numai atunci când au devenit conștienți de forța acestei dezintegrări din interior au putut ei primi darul mântuirii care e Hristos. În circulația ulterioară a istoriilor prostituatele în Occident, această temă, fundamentală pentru creștinism, a continuat să fie motivul principal al popularității lor. Atunci când, de exemplu, Hrotswitha a dorit să illustreze această temă a puterii castității, ea a ales pentru două din piesele ei istoriile Thaisiei și Mariei. Atunci când Humbert de Romans a ales exemple pentru predicatorii săi în ce privește cămșa, el

² *Les Sentences des Pères du désert* (trăd. de Regnault), t. I, Solesmes, 1976, Am. 187, 13, p. 184

s-a folosit de Maria Magdalena, Maria Egipteanca, Thaisia și Pelaghia.

Pe lângă această temă profund teologică și monastică, există și alte genuri de interes arătate față de aceste istorii în Occidentul secolului XI și ulterior. În secolul XI, comerțul prostituției a ajuns sub microscopul celor ce se preocupau acum cu definirea moralității creștine³. În primele zile ale Bisericii, prostituatele din cetățile lumii antice erau condamnate pentru două motive: mai întâi, ele erau identificate cu actorii, dansatorii, jonglerii și muzicienii care ofereau plăceri publice uzând de trupul lor contra cost⁴; și, în al doilea rând, prostituatele erau asociate cu riturile și orgiile păgâne în care trupurile îi incitau pe alții să păcătuiască. Sfântul Ioan Hrisostom subliniază acest punct atunci când pledează pentru întrebuintarea psalmilor în casele particulare:

*Să adăugăm psalmodie la rugăciune, ca împreună cu sufletul să ne sfințim și locuința. Căci așa cum cei ce invită la chefurile lor comedieni [mimi], dansatori și femei desfrânate, cheamă acolo demoni și pe diavolul însuși și își umplu casele lor cu zeci de mii de războaie (căci de aici se nasc geloziiile, desfrânările, adulterele și alte zeci de mii de fapte înfricoșătoare), tot așa cei ce cheamă pe David cu chitara sa, cheamă înăuntru prin el pe Iisus Hristos.*⁵

Prin urmare o prostituată era exclusă de la primirea Sfintelor Taine⁶, iar această practică a continuat de-a lungul Evului mediu; asocierea ei cu riturile păgâne și-a pierdut firește interesul pe măsură ce păgânismul părăsea scena publică. În secolul XI, însă, prostituția și moralitatea ei au ajuns în discuția generală privitoare la dreptul canonic asupra conduitei. Noile probleme

³ Cf. JOHN W. BALDWIN and MILTON R. GUTSCH, *Masters, Princes and Merchants: the Social Views of Peter the Chanter and His Circle*, 2 vol. (Princeton, 1970).

⁴ *Ibid.*, vol. 1, cap. IX, p. 198–204.

⁵ SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM, *Expositio in Psalmis* 41, PL 55, 158.

⁶ Cf. N. M. HARING, „Peter Cantor's Views on Ecclesiastical Excommunication, with Practical Consequences“, *Medieval Studies* 10 (1949), p. 101–110.

se roteau în jurul chestiunii câștigurilor prostituatelor. Mai întâi se ridica întrebarea dacă banii dobândiți prin acte imorale pot fi ținuti în mod legal de către cel ce-i primește. Răspunsul a fost „da”: o prostituată acționează imoral prin ceea ce face, dar ea nu primește banii în mod imoral fiindcă e o prostituată⁷. A doua întrebare era: poate oferi o prostituată milostenie din câștigurile ei? Răspunsul a fost din nou „da”, cu discreție, milostenia poate fi dată chiar și din câștigurile unei prostituate, dar numai în secret, pentru a evita scandalul. Acesta a fost cazul atunci când lui Maurice de Sully, episcop al Parisului, prostituatele i-au oferit oglinzi și potire pentru biserica Notre-Dame⁸. Stephen Langton învăța că el era liber să primească astfel de daruri dar fără a face cunoscut acest act. Chestiunea referitoare la milosteniile oferite din câștigurile unei prostituate a fost un punct de dispută și în deșerturile Egiptului; soluția prostituatelor din istoriile pe care le-am trecut în revistă aici a fost aceea ca la convertirea lor ele să se detacheze pur și simplu de toate câștigurile lor și să nu mai încerce să facă bine cu acestea în vreun mod oarecare. O altă istorie însă sugerează o atitudine diferită din partea cel puțin a unuia dintre părinții deșertului:

Întrebat-a avva Timotei preotul pe avva Pimen, zicând: „Este o femeie în Egipt, care curvește și plata ei o dă milostenie”. Și a zis avva Pimen: „Nu rămâne în curvie, căci se vede într-însa roada credinței”. Și s-a întâmplat... a venit mama preotului Timotei la dânsul. Și a întrebat-o pe ea zicând: „Acea femeie a rămas curvind?” Iar ea a zis: „Da, și și-a mai adăus ibovnici dar încă și la milostenie”. Și a vestit avva Timotei lui avva Pimen. Iar el a zis: „Nu rămâne în curvie”. Venind iarăși mama lui avva Timotei, i-a zis: „Știi că stricata aceea caută să vină cu mine ca să te rogi pentru dânsa și eu n-am primit-o”. Iar el auzind, i-a spus lui avva Pimen. Și i-a răspuns avva Pimen:

⁷ BALDWIN, *op. cit.*, vol. 1, cap. VI, p. 134.

⁸ *Ibid.*, p. 135.

„Mai vărtos tu te du și te întâlnește cu dânsa“. Și s-a dus avva Timotei și s-a întâlnit cu dânsa. Iar ea văzându-l și auzind de la el cuvântul lui Dumnezeu, s-a umilit și a plâns zicând: „Eu de astăzi înaintea mă lipesc de Dumnezeu și nu voi mai curvi“. Și îndată intrând într-o mănăstire a plăcut lui Dumnezeu.⁹

Avva Pimen nu era interesat de moralitatea uzului banilor câștigați de prostituată, ci de întoarcerea ei. Această atitudine de așteptare răbdătoare a unei adevărate convertiri a inimii n-a fost însă modalitatea exprimată în canoanele Bisericii. Prostituatele ajung aici automat sub sentința excomunicării, deși Thomas Cobham învață că trebuie să li se îngăduie măcar să intre în biserică și să aducă lumânări duminică seara împreună cu celelalte femei; ele ar putea chiar, sugera el, să stea și la Liturghie până la sărutarea păcii. Dar existau și abordări mai drastice: astfel în 1264 Robert de Cousan a surghiunit toate prostituatele din Paris și le-a izolat ca pe leproși¹⁰.

Preocupare dominantă în pustie pentru întoarcerea prostituatelor nu pare să fi fost predominantă în Occident până în secolele XI și XII. Atunci între reformatorii monastici și predicatori a apărut un nou interes în salvarea prostituatelor. Trebuie oferită, se învață, o modalitate de a ieși dintr-o asemenea viață. Papa Inocențiu III, de exemplu, oferea indulgențe celor ce se căsătoreau cu prostituate reformate¹¹. Fulk de Neuilly, el însuși la început un om cu viață imorală, a întemeiat după întoarcerea sa mănăstirea cisterciană Saint Antoine în afara Parisului pentru femeile străzii pocăite¹². Studenții din Paris au contribuit cu 250 de livre iar burghezii cu 1000 de livre pentru a oferi zestre prostituatelor care doreau să-și părăsească modul lor de viață și să se căsătorească¹³. La Fontevraud, Robert de Arbrissel și abesa Petronilla au creat trei case monastice în interiorul unui singur complex: o casă pentru bolnavi sub

⁹ *Pateric*, Timotei 1 [trad. rom., 1990, p. 230].

¹⁰ BALDWIN, *op. cit.*, vol. 1, p. 136–137.

¹¹ INOCENȚIU III, *Regesta*, PL 214, 102.

¹² BALDWIN, *op. cit.*, vol. 1, p. 36–39.

¹³ *Ibid.*, vol. 1, p. 136.

patronajul Sfântului Benedict, una pentru leproși sub cel al Sfântului Lazăr și una pentru prostituate pocănte sub ocrotirea Sfintei Maria Magdalena. Robert de Arbrissel și-a legat el însuși numele mai cu seamă de întorcerea prostituatelor¹⁴. Se spune că predica sa atingea inima multora dintre ele și că acestea îl urmau; zvonurile sugerau chiar și faptul că în timpul nopții își puneau la încercare castitatea sa întinzându-se ca să doarmă printre ele¹⁵. O altă istorie mai probabilă se povestește despre o vizită pe care a făcut-o la un bordel într-o seară rece de iarnă:

Ședea încălzindu-și picioarele înconjurat de prostituate. Le-a predicat cuvântul vieții și le-a fugădit mila lui Hristos. Una dintre prostituate care era mai mare printre ele i-a spus: „De ce ne vorbești așa? Sunt douăzeci și cinci de ani de când am venit în această casă să fac răul și nimeni niciodată nu a venit să ne vorbească despre Dumnezeu sau despre mila Lui care să ne ajute; acum, în sfârșit, ai venit tu și, iată, știu că acestea sunt adevăruri”.¹⁶

Pare extrem de probabil că Robert, ca și alți predicatori din secolul XII, au găsit o audiență receptivă printre prostituatele epocii din două motive: mai întâi, creșterea noilor devoțiuni a patimilor lui Hristos și suferințelor Sale pe cruce¹⁷ a făcut multe pentru a scoate în evidență pe Maria Magdalena la picioarele crucii, iar acest fapt a dat celor ce erau prin definiție „femei păcătoase” un sfânt patron și ocrotitor evident. În al doilea rând, printre femeile descrise sub acest titlu generic se poate să fi fost mult mai multe care nu erau „prostituate” ca

¹⁴ Cf. JACQUES DALARUN, *L'impossible sainteté: la vie extrovergie de Robert d'Arbrissel (v. 1045-1116), fondateur de Fontevraud* (Paris, 1985) și Robert d'Arbrissel, *fondateur de Fontevraud* (Paris, 1986).

¹⁵ *Epistola lui Geoffroy de Vendôme*, PL 157, 181-184; *Epistola lui Marbode de Rennes*, PL 171, 1480-1492.

¹⁶ Cf. *L'impossible sainteté*, p. 121-122.

¹⁷ Cf. R. W. SOUTHERN, *The Making of the Middle Ages* (London, 1953), p. 209-252 și B. WARD, *Prayers and Meditations of St. Anselm* (introduction) (London, 1970, 1986).

urmare a unei alegeri libere, ci care erau pur și simplu soții abandonate ale acelor clerici care au ales să urmeze exigențele reformei gregoriene privitoare la celibatul clerical; astfel de femei, obișnuite să asculte predici, obișnuite cu învățătura creștină și aflate acum fără casă și mijloace de subzistență, răspundeau cu înțelegere și disponibilitate chiar și unor predicatori complecși cum au fost Humbert sau Fulk și încă mai mult căldurii și simplității omenești a lui Robert.

În fine, mai există un aspect al acestor istorii ce are nevoie de o elucidare. Aceste femei păcătuiseră, se căiseră și n-au mai păcătuit; nu aceasta este experiența majorității creștinilor. E posibil să ne identificăm cu prostituatele în aceea că orice păcat are aceeași rădăcină a înstrăinării de Dumnezeu, de semenii și de noi înșine; dar este mult mai dificil să înțelegem aparenta lor lipsă de păcătoșenie ulterioară. Aceasta ține în parte de forma literară a istoriilor: ele sunt istorii privitoare la darul liber al iubirii lui Dumnezeu făcut sufletului și nicidecum despre detaliile comportării păcătoasei; nu mai e nimic de spus despre aceste femei după ce a fost atins punctul în care acestea au întâlnit harul viu al lui Hristos drept faptul central al sufletelor lor și în orice caz nu ni se mai spune nimic; e ca și cum ele ar fi murit deja. Aceasta nu înseamnă, cred, că ele ar fi fost atunci în fapt lipsite de conștiința păcatului în ele însele; dimpotrivă. Prin vălul de discreție ce acoperă acești ani tăcuți, putem vedea lacrimile Mariei, austeritățile Pelaghiei, povara păcatelor aflată întotdeauna în fața ochilor Thaisiei, anii de chinuri ai Mariei Egipteanca. Astfel de detalii ocupă cu necesitate puțin loc în aceste istorii care privesc mai cu seamă calea lor spre locul mântuirii, iar nu o privire asupra păcatelor făcute de ele fie înainte, fie după întâlnirea lor cu Hristos. Păcatul este tragedia uriașă a umanității; el ispitește, fascinează și îi atrage pe oameni să se gândească la păcatele și la eșecurile din ei înșiși într-o autocontemplare ce poate numai să sporească disperarea; iar acolo unde există cea mai mică urmă de disperare, există posibilitatea păcatului. Aceste istorii ilustrează eliberarea prin Hristos de această disperare a sufletului, de riscul tragediei refuzului vieții, al numirii morții drept viață.

Păcat și viață sunt inextricabil amestecate în umanitate până ce moartea deschide calea spre o nouă dimensiune a vieții, iar istoriile prostituatelor arată oameni în care această tensiune e experimentată în modul cel mai profund și începe să fie rezolvată abia atunci când lui Hristos I se înghădne să înlăture ultimul obstacol din interiorul lor: acea convingere adâncă și rece că ele nu pot iubi sau nu pot fi iubite. În acel punct aceste istorii arată de asemenea că fața lui Hristos, Care singur a intrat în adâncurile iadului, se vede prin ceilalți: împreună cu Maria Egipteanca e fața Maicii Domnului; pentru Zosima e prezența Mariei Egipteanca însăși; pentru Maria e grija unchiului ei; pentru Thaisia e prezența lui Pafnutie; iar pentru Pelaghia e adorația iubitoare și reciprocă dintre ea și Nomos. Acest lucru luminează faptul că Hristos lucrează mântuirea Sa prin intermediul umanității Sale celei noi, a oamenilor lui Dumnezeu. Descoperirea libertății lui Hristos se face întotdeauna în interiorul Împărăției, în comunitate și relație, atât în cer cât și pe pământ; scoate afară din izolarea păcatului și a iadului. Imaginea finală a prostituatei convertite nu este cea a unei penitente agonizând și lamentându-se, ci a uneia care a intrat în realitatea iubirii pentru Dumnezeu, și prin urmare pentru întreaga Sa creație:

Niciodată n-a fost ceva în această lume iubit prea mult, dar multe lucruri au fost iubite într-un mod eronat; și toate au fost iubite într-o măsură mult prea mică... Trebuie să fim în întregime viață și entuziasm, vigoare și iubire pentru orice lucru; și aceasta ne va echilibra. Îndrăznesc să spun cu încredere că orice persoană din această lume trebuie să fie iubită ca și aceasta... dar Dumnezeu fiind iubit infinit mai mult, infinit mai mare va fi și bucuria noastră iar inima noastră va fi mai mult împreună cu El, astfel că cine iubește pe Dumnezeu așa cum trebuie nu poate fi în primejdie de a iubi prea mult pe ceilalți.¹⁸

¹⁸ THOMAS TRAHERNE, *Centuries* (Oxford, 1963), II, 66 și 68, p. 87-88.

Benedicta Ward este membră din 1955 a Comunității monastice a Surorilor Iubirii lui Dumnezeu (Sisters of the Love of God – SLG), de la Fairacress, Oxford. Din 1975 predă și la facultatea de teologie din Oxford.

Este autoare a unei serii de cărți, traduceri, studii și articole privitoare la spiritualitatea monahismului timpuriu și a celui medieval timpuriu occidental (*Pateric*, Cassian, Beda, Cistercienii, Bernard, Alcher, Anselm, cultul sfinților și teologie monastică) dintre care menționăm aici:

Miracles and the Medieval Mind, Scholar Press/ Pennsylvania University Press, 1982, 1987.

Harlots of the Desert: a Study in Repentance from Early Monastic Sources, Mowbray, Oxford, 1987, 1993.

The Venerable Bede (Outstanding Christian Thinkers Series), Geoffrey Chapman Publishers, 1991.

Signs and Wonders, collected articles, Variorum Reprints, London, 1992.

Traduceri:

The Prayers and Meditations of Saint Anselm of Canterbury, Penguin Classic, 1973, 1979, 1992.

The Sayings of the Desert Fathers, translation with introduction, Mowbray, 1975, 1977, 1980, 1983, 1986, 1990.

Wisdom of the Desert Fathers, introduction with translation, SLG Press, Oxford, 1983, 1986, 1990.

Lives of the Desert Fathers, monograph with translation, Norman Russell/Mowbray, 1981, 1987, 1991.

Cuvânt înainte	5
I. Tema căinței	7
II. Sfânta Maria Magdalena	
– modelul biblic al căinței	19
<i>Texte din Evangheliile privitoare la figura</i>	
<i>Sfintei Maria Magdalena</i>	34
III. Sfânta Maria Egipteanca	
– icoana liturgică a căinței	39
„ <i>Viața Sfintei Maria Egipteanca</i> ”, scrisă	
<i>de Sfântul Sofronie, patriarhul Ierusalimului</i>	50
IV. Pelaghia – frumusețea trecând pe cale	77
„ <i>Viața Sfintei Pelaghia prostituată</i> ”,	
<i>scrisă de Iacob diaconul</i>	88
V. Thaisia – cum să primești un dar	99
„ <i>Viața Sfintei Thaisia prostituată</i> ”,	
<i>scrisă de un autor anonim</i>	108
VI. Maria, nepoata avvei Avraam	
– o icoană a mântuirii	111
„ <i>Viața Sfintei Maria prostituată, nepoata patericului</i>	
<i>Avraam</i> ”, scrisă de Efreem arhidiaconul	120
Concluzie	133
Notă asupra autoarei	142
	143

Editura DEISIS

str. Emile Zola, nr. 3

2400 Sibiu

Tel. 069 - 23 80 73

Difuzare: S.C. *Supergraph* SRL

str. Afinelor, nr. 24, 75136, OP 53

București, sector 4

Tel. 01 - 336 79 13

„Viețile sfințelor desfrânate”: Maria Egipteanca, Pelaghia, Thaisia și Maria lui Avraam ocupă un loc aparte în literatura spirituală monastică a Răsăritului creștin (secolele IV–VII). Istorii ale unor spectaculoase convertiri sub soarele deșertului, din abisul păcatului la maxima sfințenie, ele au trezit un interes constant în lumea antică și medievală, ilustrând dra-

matic forța căinței și a smereniei în regenerarea creștină a persoanei căzute în prăpastia păcatului.

Plecând de la tema biblică a căinței și de la figura evanghelică a Mariei Magdalena, maica Benedicta Ward (traducătoarea în engleză a *Patericului*) examinează pe rând fiecare din aceste figuri exemplare ale pocăinței.

Fiecare capitol se încheie cu traducerea textului original al „vieților sfințelor desfrânate” – documente cutremurătoare atestând fantastica aventură a sfințeniei creștine.

Editura

DEISIS